SON ASIRDA GELENEK VE YENILIK ARASINDA MANZUM VE MENSUR TASAVVUFÎ BIR ESER:HEDIYYE-I MŪJDE-RESÂN-I NECÂT-I EBEDIYYE

Chapter · October 2020

Mustafa Yasin Başçetin
Ankara Yildirim Beyazit University

FİLOLOJİ ALANINDA TEORİ VE ARAŞTIRMALAR

EDİTÖR:
DOÇ.DR.GÜLNAZ KURT

gece kitaplığı

İmtiyaz Sahibi / Publisher • Yaşar Hız

Genel Yayın Yönetmeni / Editor in Chief • Eda Altunel

Editörler / Editors • Doç. Dr. Gülnaz Kurt

Kapak & İç Tasarım / Cover & I nterior Design • Gece Kitaplığı

Birinci Basım / First Edition • © Eylül 2020

ISBN • 978-625-7243-60-5

Gece Kitaplığı / Gece Publishing

Türkiye Adres / Turkey Address: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak Ümit Apt. No: 22/A Çankaya / Ankara / TR

Telefon / Phone: +90 312 384 80 40

web: www.gecekitapligi.com

e-mail: gecekitapligi@gmail.com

Baskı & Cilt / Printing & Volume

Sertifika / Certificate No: 47083

Filoloji Alanında Teori ve Araştırmalar

Editör

Doç. Dr. Gülnaz Kurt

gece kitaplığı

İÇİNDEKİLER

Bölüm 9

SON ASIRDA GELENEK VE YENİLİK ARASINDA MANZUM VE MENSUR TASAVVUFÎ BİR ESER:HEDİYYE-İ MÜJDE-RESÂN-I NECÂT-I EBEDİYYE[1]

Özgür Kıyçak

Mustafa Yasin Başçetin

1 Özgür Kıyçak (Dr. Öğr. Üyesi), Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kars / Türkiye, e-mail: kiycakozgur@gmail.com, ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1415- 1443
Mustafa Yasin Başçetin (Arş. Gör. Dr.), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara / Türkiye, e-mail: mybascetin@ybu.edu.tr, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1771-0223
Çalışmada metin ve inceleme tümüyle ortak mütalaayla oluşturulmuştur.

XIX. asır, klasik Türk edebiyatı geleneğinin nihayete erdiği bir dönemdir. Osmanlı nazım ve nesir geleneği, karakteristik kimi vasıflarıyla varlığını bu dönemde sürdürmektedir. Bu asırda yeniliğin biçim ve muhtevadaki somut izlerini görmek mümkündür. Klasik Türk edebiyatında manzum, mensur ya da manzum ve mensur karışık olarak birçok tasavvufî eser kaleme alınmıştır. *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye* bu asır içerisinde kaleme alınan manzum ve mensur tasavvufî bir eser olarak XIX. asra ait kimi vasıf ve temayülleri de bünyesinde bulundurmaktadır. Bu çalışmada Hüseyin Hulûsî ve *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye* adlı eseri, bütün yönleriyle tanıtılmaya çalışılacaktır.

Hüseyin Hulûsî Efendi (d.1835?-öl.1889 ds.)'nin Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği

İstanbul'un Kasımpaşa Semti'nde Seyyid Ali Çelebi Mahallesi'nde 1835-1838 yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Hüseyin Hulûsî Efendi'nin *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye'*de belirtilen, Nakşibendiye tarikatine intisab yaşı ile Mir Seyyid Nigârî'nin 1855-1858 yılları arasında İstanbul'da bulunduğu tarihler birlikte düşünüldüğünde sanatkârın doğum tarihi 1835-1838 yıllarına tekabül etmektedir (Kıyçak ve Arı, 2020: 11). Hüseyin Hulûsî Efendi'nin annesi Trabzonlu Kethüdâzâdelerden Hâce Emine Hanım'dır (Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye: 6a). Mehmet Arslan, sanatkârın İstanbullu olmasıyla ilgili tereddütlerini şöyle belirtmektedir: "*Eserinin başındaki bir notta 'İstanbulî' şeklinde bir bilgi varsa da İstanbul'da mı doğduğu yoksa hayatının önemli bir kısmını İstanbul'da mı geçirdiği konularında başka malumat yoktur*" (Arslan, 2015). *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye*'de kayıtlı "Tevellüdümüz Ḳasım Paşa'da Seyyīd ʿAlī Çelebī Maḥallesi'nde olup" ifadesi sanatkârın İstanbullu olduğunu açıkça göstermektedir (2b). Sanatkârın İstanbullu olduğu yine eserinin zahriyesindeki kayıtta, "Yesârî Hüseyin Hulûsî el-İstanbulî" ifadesinden anlaşılmaktadır (1a). "Nümūne-i Āṡār-ı ʿİbret" başlıklı ve "...ım Saâdetdir" redifli şiirinde eşinin adı olan Saadet yer alır. Bu şiire düşülen şerhte "Zevce-i muṭallaḳam olan mezbūre Saʿādet" ifadelerinden Hüseyin Hulûsî'nin, eşinden ayrılmış olduğu anlaşılmaktadır (37a-37b). Sanatkâr, ikinci bir evlilik yapmıştır. Bu evliliğinden İsmail Subhi adlı bir oğlu dünyaya gelmiştir (Kıyçak ve Arı, 2020: 14). Nakşibendiye tarikatı müntesibi ve Seyyid Hamza Nigârî'nin müridlerindendir. Hüseyin Hulûsî Efendi'nin Nakşibendiye tarikatına 21 yaşında Mir Seyyid Nigârî vesilesiyle intisab edişine dair *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye*

isimli eserinde şu ifadeler yer almaktadır: “Seyyīd ʿAlī Çelebī Maḥallesinde olup aḳrān u ems̱āl arasında arzū-yı nām u şān ve hevā-yı nefsle envāʿ-ı hezeyān-ı efʿāl-ı ḳabīḥāları berzāḫında ser-gerdān iken sinnimiz yigirmi bire bāliġ oldıġı es̱nāda tevfīḳ-i Bārī refīḳimiz olup bi-ʿavni’llāhi teʿālā birdenbire arzū-yı nefsimizi ferāġat ve ẓāhiren tarīḳ-i taḥḳīḳde bi’l-ictihād ḳıyāfetimizi ve efʿāl u aḳvālimizi ḳīṭāb u sünnete taṭbīḳen īmān u iʿtīḳādımız ḳalʿasında kemāl derece icrā-yı metānet itdigimiz ve bi’l-āḫere bāṭınen şeyḫ-i kāmilden bi’l-intisāb seyr ü sülūk ve vüṣūlden ṣoŋra meʾmūriyet-i irşādımız muḫtaṣaran işāret olındı. Tarīḳ-i ʿaliyye-i Naḳşibendiyye’ye vāsıṭā-i intisābımız olan Ḥasanḳalʿalı Poslı Maḥmūd Efendi...” (2b).

Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye’de yer alan “Mevlānā Mürşidinā eş-Şeyḫ Seyyīd Ḥamzatü’n-Nigārī Ḳuddise sırrıḥu’l-Bārī Efendimiz Ḥażretleriniŋ...” başlıklı mesnevi Hamza Nigârî’ye methiye olarak kaleme alınmıştır. Bu mesnevide geçen “Kelbim dise iftiḫār iderdim / Ol ẕevḳle cān nis̱ar iderdim - Yā Rab bizi ayru ḳoyma andan / Her dem geçelim yolunda cāndan” beyitleri onun şeyhine olan bağlılığını göstermektedir. İstanbul’da yaşadığı dönemde “Şiddet-i faḳr ol dereceye vardı ki ʿāc u bī-ʿilāc ḳaranlıḳda ve ḳış günleri pür-miḥnet ṣoġuḳda ḳaldıġımız ḥālde mezbūre nā-çār taḥammül ile el işi görür. Faḳīre daḫı fāʾidesi olur” (38a-38b) ifadelerinden maddi sıkıntılar yaşadığı anlaşılır. Bu dönemde “Ṭāliblere Taʿlīm Olunan Ḫaṭ u İmlā Dersleriniŋ Ḳuyūdı” başlıklı bölümde bu duruma açıkça işaret edilmektedir” (43a-43b) ifadelerinden anlaşıldığına göre muallimlik görevi de icra etmiştir. Daha sonra Şam’da memuriyet görevinde bulunmuştur (Kıyçak ve Arı, 2020: 20). Hayatının belli bir dönemini Karabağ bölgesinde de geçiren (Kıyçak ve Arı, 2020: 20) Hüseyin Hulûsî Efendi’nin 1888’den sonraki bir tarihte vefat ettiği düşünülmektedir. Sanatkâr, Seyyid Nigârî’nin vefatına dair *Dîvân*’ında yer alan manzumelerde tarihler düşürmüştür. Buna göre Seyyid Nigârî’nin vefat tarihi olan 1888’de hayatta olduğu ve vefatının bu tarihten sonra gerçekleştiği kesinleşir (Kıyçak ve Arı, 2020: 17).

Hüseyin Hulûsî’nin iki eseri vardır. Bunlar; *Dîvân* ve *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye* isimli tasavvufî eseridir. Bu eserlerin bir arada bulunduğu 105 varaklık mukabele kayıtlı tek nüsha Fatih Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Koleksiyonu Manzum No: 132/1-2’de yer almaktadır. Hüseyin Hulûsî Efendi *Dîvân*’ında[1] “*Hulûsî*” mahlasının yanı

[1] *Dîvân*’ın İBB Kütüphanesi 387/2’de Hüseyin Hulûsî adına kayıtlı olduğu belirtilen nüshasının tetkikimiz neticesinde katalog kaydının yanlış olduğu ve Ömer Hulûsî Güzel Hisar’a ait olduğu anlaşılmıştır.

sıra bazı şiirlerinde "*Yesârî*" mahlasını da kullanmıştır. *Dîvân*'da 100 gazel, 8 kıta, 8 nazm, 4 murabba, 3 kaside, 2 mesnevi, 1 müstezad, 1 muhammes, 3 tahmis, 1 müseddes, 1 terci-bend, 3 matla, 2 müfredin yanı sıra 7 mani yer almaktadır (Kıyçak ve Arı, 2020: 21).

Son asır klasik Türk edebiyatı şair ve nasiri Hüseyin Hulûsî Efendi, hem geleneği devam ettiren hem de bu asır yeniliklerini bünyesinde barındıran bir şahsiyettir. Sanatkâr olmanın özündeki orijinalliği ve XIX. asır klasik Türk edebiyatının genel bir vasfı olan taklitçiliği/üstat sanatkârlara benzeme çabasını Hulûsî'de bir arada görmek mümkündür.

Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye

Eserin tespit edebildiğimiz bilinen tek nüshası Fatih Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Manzum No: 132/1'de kayıtlıdır. Nüshanın 1a varağında *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye*'yi tanıtan kısa bir kaydın yanı sıra mukabele kaydı ve bunun altında Hüseyin Hulûsî'nin mührü yer alır. 1b'de Hulûsî, dostlarına hitaben eserin kullanımına dair tenbihlerde bulunmuştur. 2a'da ise *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye* ve *Dîvân*'ın fihristi yer almaktadır. 50 varaklık manzum ve mensur karışık olarak kaleme alınmış olan bu yazmanın tavsifi şöyledir: *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazmalar Kataloğu*, C. IV, 1967, s. 973. Yazma ölçüleri: "229x180 mm., yz.; cilt özellikleri: Avrupakt, siyah szb, arkası bez, üstü kâğıt kaplı ct.; varak:1-50 arası; satır: 17; yazı: nesih; eserin başı: Muḳaddime, Terk ü Tecrīd, Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-rāḥīm, Aṣlım zi-ʿadem ki fażl-ı Ḥaḳḳım / Ser-mest-i şarāb-u vaṣl-ı Ḥaḳḳım; eserin sonu: Bi't-tamām ḫalḳ tā ṭuta ʿālemi ḥükm-i pertev-i cemāl. V'ey şems-i ḥaḳīḳat-i bī-nevāl!

Eserin yazılma sebebi şöyledir: Seyyid Nigârî'nin "*Dîvân*"ı müridlerinden Poslı Mahmud Efendi tarafından Seyyid Nigârî'den habersiz neşredilmiştir. *Dîvân*'da yer alan Muaviye karşıtı görüşler halk arasında bazı kesimler tarafından tepki görmüştür. Bunun sonucunda Poslı Mahmud Efendi ile Nigârî arasında bir küslük cereyan etmiştir. Hüseyin Hulûsî, bu küslüğün giderilmesi ve Nigârî'nin Muaviye'ye dair eserde yer alan ifadelerinin haklılığını savunmak amacıyla İslam tarihi, ayet ve hadislerle desteklediği *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye* adlı eseri kaleme almıştır. Eserde Hulûsî Efendi, yer yer İslam tarihindeki hadiselerle o dönemde cereyan eden hadiseler arasında benzerlikler kurar. Poslı Mahmud Efendi ile Nigârî arasındaki hadiseyi "Baʿżen aralarında bilā-ġarażyek dīgerine muḫālefet vuḳūʿ bulsa daḫı iḫtilāf-ı ümmeti raḥmeten vāsiʿaten ḥadīs̱-i şerīfiyle is̱bāt olundığı mis̱illü ʿilm ü

ḥālleriniŋ istikmāli içün muḫālefetleri ḥaḳlarında ḫayr olur." ifadeleriyle ehl-i hak arasında bu tür hadiselerin hayır olarak görülmesi gerektiğini dile getirir. Eserin bu temel yazılış sebebi ve muhtevasının yanı sıra çeşitli hususlara da yer verilmiştir.

Eser çok çeşitli muhtevası içerisinde bir hatırat özelliği sergiler. Hatırat türü bilinen ve görülenleri tüm çıplaklığıyla dile getirme, başkalarının yaşamı ile bulundukları çevreyi anlatma, kendi dünya görüşünü aksettirme, gerçeğe uygun ve içten olma, kendisiyle ilgili gerçekleri örtüp değiştirirken başkaları ile ilgili olanları abartılı olarak anlatma, içe bakış ve monolog gibi ayırt edici vasıflara sahiptir (Babacan, 2019: 9-12). *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye* anılan bu özelliklere sahip olarak hatırat türünün güçlü özelliklerini taşır. Yeni türlerin ortaya çıktığı bir edebî geleneğe geçişte eser, yer yer hatırat özelliği göstermesi bakımından bu türün ilk örnekleri arasında sayılabilir. Hatırat türünün yanı sıra aynı zamanda bu geçiş sürecinde hasb-i hâl, sergüzeştnâme, nasihatnâme, hicviye gibi türlerin özelliklerinin de bir arada görülebileceği bir eserdir. Sergüzeştnâmeler, otobiyografiye dayanan kurmaca sergüzeştnâmeler ve hatıra esaslı sergüzeştnâmeler olarak ikiye ayrılabilir. Klasik Türk edebiyatında kısmî örnekler hariç turulduğunda modern anlamda hatırat türünde sergüzeştnâmeler yoktur (Gökalp: 2006).

Dinî-tasavvufî konuda kaleme alınmış olan eser, didaktik bir görünüm arz eder. Bununla beraber eser içerisinde tasavvufla dolaylı da olsa bağ kurulabilecek birçok mevzu yer almaktadır. Sanatkârın şahsi-nefsî tecrübeleri buna örnek gösterilebilir. Eser hakkında *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Dîvânlar Kataloğu*'nda şu bilgi kayıtlıdır. *"Nüshanın 1-50. yapraklarında Dîvânın sahibi Hulûsî Hüseyin'in Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye adında mensur eseri yazılıdır ki içinde terbiyeye aykırı pek çok müstehcen tâbirler vardır. Nüshanın her yaprağı ortasından koparılmış, sonradan birer ucundan yapıştırılmıştır. Muhtemelen okuyanlardan biri müstehcen tabirler dolayısıyla eseri mahvetmek istemiştir"* (İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazmalar Kataloğu, 1967: 973). Esere dair bu tespit bütün bir yazmaya teşmil edilemeyecek kadar azdır.[2] Eserdeki müstehcen tabirler dolaylı olarak nefis kavramı çerçevesinde yorumlanmıştır. Dinî-tasavvufî mevzuların yanı sıra çeşitli başlıklar altında manzum ve mensur karışık olarak kimi

[2] Daha önce *Dîvânı* üzerine yapılan bir çalışmada Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye'nin müstehcen muhtevasına dair tespitler eserin tekrar incelenmesi sonucunda düzenlenmiştir. Çalışma için (bkz. Kıyçak ve Arı, 2020: 16).

mevzular ele alınmaktadır. Hulûsî'nin şairliği ve nasirliği iki başlık çerçevesinde değerlendirilebilir.

Hüseyin Hulûsî Efendi'nin Şairliği ve *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye*'deki Manzum Kısımlar

Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye'de 7 mesnevi, 4 nazm, 18 beyt, 3 gazel, 1 murabba ve 1 muhammes bulunmaktadır. Sanatkârın şairliği, *Dîvân*'ı da göz önünde bulundurulduğunda temel bazı çizgiler çerçevesinde ele alınabilir. Nakşibendiyye tarikatına mensup olan Hulûsî'nin şiirlerinde güçlü bir tasavvufî doku vardır. Tasavvuf onda "Mekkārelik itdi dehr ḳandım / Nefsim yolum urdu nāra yandım- ʿİbretle göründi çoḳ ḥavādis̱ Īḳāẓıma yetdi sırr-ı ḥādis̱ / Ḳurʾān u sünen imāmım oldı / Sevdāya beşīr-i tāmım oldı" (m.1/6-7-8) gibi beyitlerde didaktik bir üsluba dönüşürken "Aṣlım zi-ʿadem ki fażl-ı Ḥaḳḳım / Ser-mest-i şarāb-ı vaṣl-ı Ḥaḳḳım- Pervāne-i şemʿ-i rūy-ı yārım / Dīvāne-i çeşm-i şeh-nigārım" (m.1/1-2) gibi beyitlerde ise estetik bir ifadeyle karşımıza çıkar. Şiirlerinde "Pāk oldı nuḳūş-ı mā-sivādan / Ṣu tek eridi tenim ḥayādan" (m.1/10) gibi beyitlerde tasavvufî terminoloji yoğun olarak kullanılmıştır. Nakşibendiyye tarikatının esasları, manzumelerinde bir terminoloji olarak yer yer varlık gösterir. Nakşibendiliğin "zâhirde halk, bâtında Hak ile olmak" (Algar, 2006: 335) düsturu "Ẓāhirde ḫitāma irdi rāhım / Bāṭında açıldı ḳıblegāhım" (m.1/17) beytinde ve rabıta (bkz. Tosun, 2007: 378-379) anlayışı "El virdi ḫażretiŋ oldı reh-ber / Taʿrīf ile rāhı ṭutdum ez-ber" (m.2/21) beyitlerinde dile getirilmiştir.

Kendi şiirini şerh etme gibi klasik şerh geleneğinde nadiren karşılaşılan bir hususiyet Hulûsî'de görülür. Eserdeki birinci mesnevide geçen "duzağ" kelimesi derkenarda "Duzāġ'dan murād bu ʿālem-i ecsād ve āṣl-ı mekān-ı ʿālem-i ervāḥdır ki..." (1b) ifadeleriyle şerh edilmiştir. Şerh, şiirin anlam dünyasının anlaşılmasında fevkalade bir öneme sahiptir. Ancak bu hususta aşırı yorumların yanlış sonuçlara götürdüğü de vakidir. Bu çerçevede bir sanatkârın, kendi şiirine şerh düşmesi, şiirin daha doğru anlaşılması için önemlidir. Eserdeki muhammes nazım şekli tür olarak bir bakıma bahnâmedir. Muhammesle ilgili olarak derkenarda şu şerh yer alır: "İḫvānımızdan Şekili Dervīş Ḥacī İbrāhīm Efendi iʿtiḳādına ḫalel getürmemek içün ḥayā perdesini açdıġımız cemāli ḫānelerinin meʾālini ḥüsn-i ẓan ile teʾvīl ider. Yaʿnī ṣanemi emānete Allāh'ı muḥāfaẓaya kesb-i iḳtidār idemeyen ṭālibe veyā ṭālibeye memelerini daḫı maʿṣūm mis̱ālinde olan sāʾir ṭālibleri besleyüp kemāle irişdirecegi menbaʿ-ı füyūżāta incir taʿbīr olunan ferciŋ ballanmasını daḫı ḳābil-i ẕevḳ ṣaḥīḥ-i esrār olacaġı vaḳte yolunuŋ açılmasını daḫı ilḳā

olunan kelimeden āşinā-yı rāz olmasına bisteri teslīm maḥalline ḳanı perde açılup bi'l-müvācehe şübheden ḳurtulmasına mīvesini ve naḫliniŋ dallanmasını nev-be-nev silsile-i ḫayrāta ve envāʿ-ı berekāta teşbīh ider. Dīger iki ḫāneyi daḫı ber-minvāl-i meşrūḥ teʾvīl ü tevcīh idüp her birini bir şeyʾe beŋzedir." (39b) Bu şerhte Şekili Hacı İbrahim Efendi isimli bir dostu tarafından kendi şiirine aşırı teville tasavvufî anlamlar yüklendiği Hulûsî tarafından dile getirilmiştir. Umberto Eco'nun metin yorumlarında aşırılığın doğurduğu yanlış sonuçlar ve bunların sebeplerinin tasnifiyle klasik Türk edebiyatı metin şerhlerinde görülen kuralsız ve sınırsız yorumların mukayeseli bir tespiti Babacan tarafından yapılmıştır. Buna göre kimi eski şârihler geleneksel şerhlerin sınırsız ve yer yer kuralsız yorumlar içerebileceğini iddia etmiştir. Bu bakış açısında klasik şârihlerin kuralsız ve aşırı yorumlarının sebebi olarak tasavvufî metinlerin sınırsız ve şahsî yorumlara açık bir yönünün olması üzerinde durulmakta ve bunlar örneklendirilmektedir (Babacan, 2017: 195-201). Ayrıca bütün edebî metinleri tasavvufî bakış açısıyla yorumlamanın yanlışlığı Akar tarafından da vurgulanmıştır (Akar, 1994: 15).

Klasik Türk şiirindeki muhteva değişimi ve halk edebiyatı nazım şekilleri ile hece veznini kullanma, çift mahlas tercihi gibi biçimsel değişimler ya da farklılıklar Hulûsî'nin şiirlerinde dikkat çeken bir özelliktir. Hulûsî'de mecazi ve hakiki aşkın her ikisi görüldüğü gibi aşk anlayışında mahallî tesirin izlerine de rastlanmaktadır. Onun şiirlerinde aşkın maddi bir boyut kazanması aşk anlayışındaki bir çözülüş olarak düşünülebilir.[3] Sevgili anlayışındaki farklılaşma, gelenekteki en büyük muhteva değişimlerinden biridir. XVIII. asırdan itibaren görülen bu hususiyet, XIX. asırda dikkat çekici boyutlara ulaşır.[4] Hulûsî'de sevgilinin isminin açıkça anılması, düşkün sevgili profili bu bakımdan çok dikkat çekici örneklerdir. Hüseyin Hulûsî, boşanmış olduğu eşi Saâdet Hanım'a methiye olarak kaleme aldığı murabbada eşinin ismini açıkça anmakta ve sevgiliyi, düşkün sevgili profilinde resmetmektedir (mr.1). Bu durum geleneğin oldukça dışındadır. Hulûsî Efendi, boşandığı eşi Saâdet Hanım'dan ayrılma sebebi olarak murabbada ve derkenardaki izahatta, maddi sıkıntı çektikleri dönemde eşinin göstermiş olduğu itaatsizliğe değinmektedir. Bu durum şöyle anlatılmaktadır: "Zevce-i muṭallaḳam olan mezbūre Saʿādet hengām-ı ʿāfiyetde ıẓhār itmiş oldıġı daʿvā-yı maḥabbet üzerine min-ṭarafi'llāh imtiḥān beliyyesine giriftār

---

[3] Şairin Dîvânı'ndan hareketle onun edebî kimliğine dair bir değerlendirme için bkz. Kıyçak ve Arı, 2020: 16-29.
[4] Klasik Türk edebiyatında muhteva değişimi için bkz. Özgül, 2018: 456-494.

olaraḳ dā᾿ire-i iṭāʿatdan daḫı çıḳdıġı cihetle ibtilāsı günden güne kesb-i iştidād ile ʿāḳıbet ʿadem-i ṭaḥammülünden nāşī müfāraḳatını ṭaleb eyledigine binā᾿en ayrılmış ise de melāmet ü sefālet derece-i nihāyeye vardıḳda maẓhar-ı taḳviyet-i Sübḥānī olup nīk ü bedi farḳ u temyīze irişmişdir ki üzerimizde olan ḥuḳūḳı ẓāyiʿ olmadıġını müşʿir mezḳūr murabbaʿ tanẓīm idildi” (37a).

Manzum ve mensur karışık bir eser olan *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye* mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış olan “Terk ü Tecrîd” başlıklı manzum bir mukaddimeyle başlamaktadır. Mukaddimenin başlangıcında İslami kitap tanzimine uygun olarak besmeleye yer verilmiştir. Bu manzum girişten sonra çeşitli konularda beş mesnevi ve bir nazm şekline yer verilmiştir. Daha sonra çeşitli meseleler mensur olarak işlenmiş ve yer yer mensur bölümler arasına konuya mutabık nazım şekilleri yerleştirilmiştir. Manzum ve mensur karışık bölümlerde bazen bir manzume, mensur olarak şerh edilmekte; bazen de mensur olarak anlatılan bir bölümde nazmın ifade gücünden yararlanmak, mensur ifadenin oluşturduğu monotonluğu kırmak gibi çeşitli sebeplerle nazma yer verilmektedir. Bu kısımlarda manzum parçalar telif olmakla birlikte iktibas ve tazmin edilen örnekler de görülmektedir. Mensur bölümler içerisindeki nazım şekilleri, mensur bölümlerin sürekliliği içerisinde bir ara soluk gibidir. Bu nazım biçimleri bazen “Aŋlayana sivri siŋek sāz gelür / Almayana zūrnā ṭabl az gelür” (12a) beytinde olduğu gibi atasözü veya özlü bir deyiş mahiyetinde olabilmektedir.

Hulûsî’de yüksek seviyede bir belagat görülmez. Ancak edebî sanatlar yer yer başarılı bir şekilde kullanılmıştır. Eserin manzum kısımlarında tasavvufî anlayış zaman zaman mecazi bir çerçevede işlenmiştir. “Aṣlım zi-ʿadem ki fażl-ı Ḥaḳḳım / Ser-mest-i şarāb-ı vaṣl-ı Ḥaḳḳım - Pervāne-i şemʿ-i rūy-ı yārım / Dīvāne-i çeşm-i şeh-nigārım” (m.1/1-2) beyitlerinde hakiki aşk klasik Türk edebiyatının şarâb, pervâne, şem‘, dîvâne gibi klişeleşmiş mecazları çerçevesinde ustalıkla nazmedilmiştir. Edebî sanatların kullanımında nazım parçalarının tamamına şamil yüksek bir belagat söz konusu olmamakla birlikte yer yer edebî sanatların güzel örnekleri ile karşılaşılır.

Eserdeki manzum unsurların bir diğer özelliği de XIX. asır nazım geleneğinde zaman zaman görülen şiirlerin başlıklandırılması hususudur. Eserdeki nazım şekilleri çeşitli konuları işlemektedir. “Terk ü Tecrit” başlıklı birinci mesnevi varlık üzerine tefekkür, hakiki-mecazi aşk, tasavvufî hâl ve hissiyatlar, tasavvufun varlık ve yaradılış telakkisi gibi

konuların işlendiği bir tevhittir (m.1/1). Birinci mesnevinin ilk üç beytinin yaratılış telakkisini muhtevî olduğu, Hulûsî Efendi tarafından derkenarda "Ḫulāṣā-i meʾāl: Başdan üç beyt *elestü bi-rabbiküm* ḫitābına işāreten ḳıyām u sücūdumızı īmā ider." ifadeleriyle açıkça belirtilmiştir. "Mevlānā Mürşidinā eş-Şeyḫ Seyyīd Ḥamzatü'n-Nigārī Ḳuddise sırrıḥu'l-Bārī Efendimiz Ḥażretleriniŋ Evṣāf-ı Cemīlelerinden Bir Bendesi" başlıklı ikinci mesnevi Nakşibendiliğin esaslarından biri olan mürşid mefhumunun ve Hamzatü'n-nigârî'nin çeşitli vasıflarının ele alındığı bir methiyedir (m.2). "Fenā vü Beḳā Seyrinde Aḥvāl-i Cünūnūmuzuŋ Muḫtaṣaran Ẕikri" başlıklı mesnevi tasavvufî ruh hâlleri ve tasavvufî yolculuğun söz konusu edildiği bir habs-i hâldir (m.3). "Li-ecli'l- İrşād-ı Fırḳa-i Tenezzül ile Cādde-i Şerīʿatde İstiḳāmetimize Daʾir Münācāt" başlıklı mesnevi bir münacattır (m.4). "Faẓīletli Poslı Maḥmūd Efendi'niŋ Tezkiye-i Ḥāline Dāʾir Li-Ecli'l -İskāt Ṭāʿinlere Virilen Cevāb-ı Şāfī" başlıklı mesnevi, tarikata girmesine vesile olan Poslu Mahmud Efendi hakkındaki olumsuz hükümlere karşı reddiye niteliğinde olup onun güzel hasletlerinin anlatıldığı bir methiyedir (m.5). "Pendnâme-i Câmi'" başlıklı altıncı mesnevi mürşide bağlanmanın gerekliliği, mürşid olarak Hamzatü'n-Nigârî'nin övgüsü ile dinî-tasavvufî konularda nasihatler içeren bir pendnâmedir (m.6). "Beyān-ı Aḥvāl-i İbtilā ve Esbāb-ı İhtidā ki Ṭarīḳ-i Mecāzda ʿAşḳ-ı Ḥaḳīḳīniŋ Muḥāfaẓasına Ṣarf-ı Himmet İdenlerde Ḥużūr-ı Dāʾimīniŋ Ẓuhūruna Dāʾir Bir Nümūne-i Vāżıḥ Virir Neṣāyıḥdır" başlıklı yedinci mesnevi mecazi aşk içerisinde haḳiki aşkın muhafaza edilmesine dair bir pendnâmedir (m.7). Hulûsî Efendi, gelenek içerisinde nadir olarak bu mesnevinin 37. beytinde mensur bir ara söz ekleyerek mecazi aşktan hakiki aşka geçtiğini dile getirmiştir. Eserdeki muhammeste sevgili, müstehcen ifadelerle şehevi aşk anlayışı içerisinde konu edinilmiştir. XVIII. asırdan itibaren gazelin konusunun genişlediği fikrî, dinî pek çok hususun, gazel nazım şekli içerisinde yer edindiği görülür (İpekten, 2010: 18). Eserdeki gazellerde klasik gazel konularının dışına çıkılmış ve bu gazellere başlıklar verilmiştir. "Ṭarīḳ-i Ṡenādan Teblīġāt" başlıklı birinci gazel Hz. Ali'nin methi ve onun düşmanlarının kınanmasını içeren bir naattır (g.1). "Necātiyye" başlıklı ikinci gazel ise manevi kurtuluş için tavsiyeler içeren bir pendnâmedir (g.2). Üçüncü gazel, Nâbî'nin meşhur gazelinin "Ṣaḳıŋ terk-i edebden kūy-ı maḥbūb-ı Ḫudādır bu Naẓargāh-ı İlāhī'dir maḳām-ı Muṣṭafā'dır bu" matla beytinin tazmin edildiği, Hz. Peygamber'e saygı ve edep içerikli bir naattır (g.3). "Ḥażret-i Mevlānā'nıŋ Münkirleriçün Vārid Olan Reddiye" başlıklı nazm,

Nigârî'nin Muaviye hakkındaki görüşlerini destekleyici muhtevaya sahip bir methiyedir (n.1). "Eşrāṭiyye" başlığını taşıyan "-dır bilmiş ol" redifli ikinci nazm, kıyamet alametlerinden bahsedilen bir pendnâmedir. Bu pendnâmede nazmın orta yerinde mensur olarak izahatlar yapılarak bu izahatların manzum ifadesi olan manzumeden ayrı iki beyit nakledilmiştir (n.2). Üçüncü nazm, tufan tasviri içerisinde Hz. Ali sevgisinin kurtuluş gemisine benzetildiği bir naattır (n.3). "Ebyāt-ı İsti῾āze" başlıklı dördüncü nazm ise bir münacattır (n.4). "Nümūne-i Ās̱ār-ı ῾İbret" başlıklı murabba, Hulûsî Efendi'nin boşanmış olduğu eşi Saâdet Hanım'a yazılmış bir methiyedir (m.1). "Temīz ῾Aḳāyide Dā᾽ir Muḫammes-i Mīzānü'l-῾Uḳūl" başlıklı muhammes Hulûsî Efendi ile bir genç kız arasında cereyan eden hadiseye binaen kaleme alınmış bir bahnâmedir (mh.1). Eserde, sanatkâr tarafından mensur kısımlarda kelam-ı kibar ve irsal-i mesel mahiyetinde konuya uygun ve özetleyici ara söz şeklinde beyitler yerleştirilmiştir. Birinci beyitte basiretli olmanın önemine (b.1), ikinci beyitte batılla mücadelenin gerekliliğine (b.2), üçüncü beyitte zahir ile bâtın karşılaştırması yapılarak bâtının önemine (b.3), Fuzûlî'den iktibas edilen dördüncü beyitte zahir ve bâtın, mücahede ve şehadet arzusunun yanı sıra dünya hayatının vefasız ve semeresiz oluşu ile baki bir hayatın elde edilebilmesi için aşk şehidi olmanın gerekliliğine (b.4.), beşinci beyitte cihadın önemine (b.5), altıncı beyitte Hz. Ali'nin yolundan giderken çekilen en küçük sıkıntının bile çok değerli olduğuna (b.6), yedinci beyitte âşıkların aşktan uzaklaşmalarının haram olduğu ve zorlukların onlar için bir sıkıntı ve eziyet değil olgunlaşma sebebi olduğuna (b.7) değinilmiştir. Sekizinci ve onuncu beyitlerde, Fuzûlî'den iktibas edilen rindane ifadelerin zahir ehli tarafından anlamının yanlış anlaşılması ile Nigârî'nin eserindeki düşüncelerinin yanlış yorumlanması arasında bağlantı kurulur (b.8, b.10). Dokuzuncu beyitte hakikatin güneş gibi açık ve asıl kusurun onu göremeyenlerde olduğu ifade edilir (b.9). Onbirinci beyitte benlikle alakalı olarak nefsi hakir görme telkin edilir (b.11). On ikinci beyitte, kıyametin, yaratılmışların kötülüklerinden dolayı kopacağı ve bu sebeple hissedilen korku dile getirilir (b.12). On üçüncü beyitte boşanmış olduğu eşi Saâdet Hanım'la olan ilişkisini karga ve tûtî teşbihiyle anlatır (b.13). On dördüncü beyitte dünya malının âşıkları cezb etmeyeceği (b.14), on beşinci beyitte mana ehlinin surete aldanmayacağı ve hakikati mecaza feda etmeyeceği dile getirilmiştir (b.15). On altıncı beyit, Hak nazarıyla bakan kimsenin her yerde Hakk'ı göreceğini ifade eden Seyyid Nigârî'den iktibas edilmiş bir beyittir (b.16). On yedinci beyitte hakiki güzelliğe hayran olan kimsenin dünya

güzelliğine meyletmeyeceği belirtilir (b.17). Nâbî'nin "Sakın terk-i edepten, kûy-ı Mahbûb-ı Hudâdır bu; Nazargâh-ı ilâhîdir makâm-ı Mustafâdır bu" beytine nazire olarak yazılan on sekizinci beyitte bu dünyanın imtihan olduğundan bahsedilir (b.18). Müfredler, "Müfredātü'l-Ḥucec" başlığı altında toplanmıştır. Konuları şöyledir: Hakikatin delili (mf.1), hakikate erme (mf.2), âşıkların yoluna uyma (mf.3), Allah'ın kuluna kâfi olması (mf.4).

Eserdeki manzum kısımlarda aruzun genel olarak başarılı bir şekilde kullanıldığı görülür. Az sayıdaki vezin kusurlarının dışında sanatkârın vezne hâkim olduğu söylenebilir. Hece vezni kullanılarak yazılmış bir muhammes bulunmaktadır. Özellikle XVIII. asırla başlayan klasik Türk edebiyatı ve Türk halk edebiyatı yakınlaşması bu asırda da biçim ve içerik çerçevesinde görülür. Hulûsî Efendi'nin *Dîvân*'ında da klasik Türk edebiyatı nazım şekillerinin hece vezni ile kaleme alındığı örnekler bulunmaktadır. Hulûsî Efendi, manzumelerinde Türkçe deyimlere sıklıkla yer vermiştir. Eserde kullanılan atasözü ve deyimlerden birkaçı şöyledir: "Ṣu tek ebkzridi tenim ḥayādan" (m.1/10), "nâra yanmak" (m1/6), "yol urmak" (m.1/6). Eserin manzum kısımlarında dil genel anlamda sade ve anlaşılırdır. Bu bölümde uzun terkipli, girift bir dil yoktur. Monotonluğu kırmak ve manzum parçalar vasıtasıyla estetik bir hüviyet kazandırılmak istenilen eserde mensur kısımlardaki öğretici üslubun doğurduğu sadeliğin manzum parçalara da yansıdığı görülür. Eserde az sayıda "duzağ (m1/4), tek (m1./10)" gibi arkaik kelime kullanmıştır.

Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye Bağlamında Hüseyin Hulûsî'nin Nasirliği

Eserdeki temel muhteva din ve tasavvuftur. Buna bağlı olarak tasavvufî ve dinî kavram ve mevzuların izahı eserde yoğunluktadır. Örneğin; eserin yazılış sebebinde de önemli bir yer tutan, Hz. Ali ve Muaviye ile ilgili mevzularda sanatkârın bakış zaviyesi açıklayıcı ve bir hükme varıcıdır. Eserde, sanatkârın şahsi hayatından izlerle de zaman zaman karşılaşılır. Sanatkârın karşımıza müstehcen bir ifadeye bürünerek ortaya çıkan şahsi hayat tecrübeleri bir bakıma tasavvufla ilişkilendirilebilir. Örneğin; sanatkârın nefsine yenik düşmesinin konu edildiği "Temīz ʿAḳāyide Dāʾir Muḫammes-i Mīzānü'l-ʿUḳūl" başlıklı manzumenin nesren açıklandığı bölüm, okuyucuya aşırı derecede müstehcenlik çağrıştırmaktadır. Ancak mevzunun diğer bir yönünde sanatkâr nefsine yenik düşmesini ve sebeplerini anlatmak istemiştir. Mecazi bir dilin hâkim kılınamaması sanatkârın bir başarısızlığı olarak

görülebilir. Örneğin, müstehcen ifadeler Mevlânâ'da mecazi ve sembolik bir anlamı karşılarken (Güleç, 2008: 45-48). Hulûsî'de bu ifadelerin temel anlamında kullanılması okuyucuyu yadırgatmakta ve edebîliğe zarar vermektedir.

Bu asırda, nazımda görülen mahallîleşme tesirleri, nesir geleneğinde de kendisini gösterir (Banarlı, 2001: 842-843). XIX. asır nesir geleneğindeki sadeleşme temayülü Hulûsî'de de görülür. *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye* XIX. asır sade nesir geleneği içerisinde ele alınabilecek bir üslup özelliğine sahiptir. Eser; öğretme, bildirme ya da telkin amacı güttüğünden genel anlamda didaktiktir. Meselelerin açıklanmasında Türkçe atasözü ve deyimlerden faydalanılması bir üslup özelliği olarak görülür. Sıkıntılara katlanılmasının ve gayretin gerekliliğinin ifade edildiği nesir kısmında yer alan "bi'l-ʿaks zamānede lāf ile pilāv pişirenleri ve deryālar ḳadar yaġ tedārik idenleri görmekde ve işitmekdeyiz" (21a) ifadelerindeki deyimlerle kurulu somutlaştırıcı özlü sözler bu üslup özelliğine örnek teşkil eder. Eserde secilerle süslenmiş insicamlı bir üslup görülmez. Lakin özellikle aşk bahsinin konu edildiği bölümlerde "Yaʿnī pervāneniŋ şemʿe muvāṣalatı ve dāʾimī hem-dem ü muṣāḥib olmaḳlıġı kendüsini yaḳup maḥv itdikden ṣoŋra müyesserdir ki pervāne, bülbül ve şemʿ gül kisvetinden bezm-i ṣafāda cilve-nümā olurlar. Ẕāt-ı ʿarīfāneleri daḫı āġūş-ı yeşilligimde lehce-güşā dil-i ʿandelībim ise feryād-zen-i s̠enādır. Ḥattā gülüŋ açılup sāʾir şükūfeye sulṭānlıġı bülbülüŋ feryādı ile olur. Zīrā anıŋ naḳd-i cānını sevdigine fedā itmekden māʿadā bir kārı yoḳdur" (48b) ifadelerinde olduğu gibi mecazlarla üslubun süslenmesi dikkat çekmektedir. Yazıldığı dönem içerisinde orta düzey kültür birikimine sahip herhangi bir kimsenin rahatlıkla anlayabileceği bir dil özelliği gösterir. Sanatkâr yer yer okuyucuyla konuşur gibi soru sorup kendisi cevaplamaktadır. "Eger Ḥażret-i Murtażā'ya tābiʿ olur isek muḫāliflere ḳılıc urur iken anlara raḥmet oḳuyaraḳ mı ḥamle idecegiz, yoḫsa tekbīr alaraḳ laʿnet mi oḳuyacaġız? Elbette laʿnet oḳuyacaġımızdan..." (13b) ifadesinde edebîlikten ziyade bir mevzuyu haklı çıkarma amacı görülmektedir. Bunun yanı sıra eserde ayet, hadis ve kelam-ı kibar kullanımına bağlı olarak Arapçanın kullanıldığı ve Farsçanın ise çok az sayıda manzum bölümlerde yer aldığı görülür. Bu bakımdan eser, sanatkârın sahip olduğu ilmî birikimin bir yansımasını içermektedir. Aynı zamanda eserin yer yer nasihat içeriği taşıması üslubun şekillenmesinde ayet hadis ve kelam-ı kibarlarla mevzunun delillendirilmesi sonucunu doğurmuştur. Nasihat-nâmelerde benzer bir anlayış çerçevesinde ayet, hadis ve kelâm-ı

kibarların sıklıkla kullanılmıştır (Güzel, 2014: 478-479; Aça vd., 2011: 595). Örneğin; Muaviye taraftarlarıyla mücadelenin gerekliliği mevzusunun anlatımı *veḳātilūhum ḥattā lā tekūne fitnetun*[5] ve *uẕine lilleẕīne yuḳātelūne bi-ennehum ẓulimū ve inna'llāhe ʿalā naṣrihim le-ḳadīrun*[6] gibi ayeti ve *niyyetü'l-müʾmin ḫayrun min-ʿamelih*[7] (11b) gibi hadislerle desteklenmek istenmiştir. "Kemterīn çīzī der-īn reh ser buved / Ki der-āncā ḳadr güher ü zer buved" manzum örneğinde de yine sanatkârın Farsça bilgisi görülmektedir.

Eserde, sanatkârın hususi hayatının realist ayrıntılarına yer verilmiştir. Roman ve hikâye geleneğinin yaygınlık kazandığı bu dönemde, yeni hayat tarzının doğurduğu pek çok yeni tür ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan eser, yeni bir edebî gelenekte bireysel hayatın realist yansımalarını içeren bir hatırat özelliği de göstermektedir. Eserde hatırat türünün bir üslup özelliği olarak mevzuların yer yer tahkiye edildiği görülür. Örneğin Hulûsî'nin şahsi bir hatırasının anlatıldığı "Ṭaʿām **itdik**. Müzeyyen bir oṭada rāḥat **olmaḳlığımı** ve aḫşām ḫıdmetinden ʿavdetle ṣoḥbet **idecegimizi** beyān **itdikden** ṣoŋra **gitdi** oṭa ḳapusı ḳapalu **oldığından uyumaḳ** üzere **yatmış** idim. İkindi vaḳtine yaḳın oṭa ḳapusı **açıldı**. Taḥmīnen sekiz yaşında **bulunan** bir ḳız içerü **girdi**. Iẓhār-ı taʿaccüb ü taḥayyür ü luʿbiyyāt bahānesiyle yaḳınıma **geldi**. Dervīş baba sen nerelisiŋ? **diyerek** bizi **ḳonuşdurmaġa başladı**. Suʾāllerine **cevāb virmek**de iken sen **olmayasıŋ** oğlun ḳızıŋ var mı? dir ve hem de ṣaḳalımı ve yüzümi **şıġar idi**" (40a-40b) ifadeleri bu çerçevede değerlendirilebilir. Tahkiyevi anlatımın hâkim olduğu bölümlerde Türkçe fiil soylu kelimelerin yoğunluk kazanması dikkat çeker.

Eserde ele alınan bir hususun teşbihlerle somutlaştırılması bir üslup özelliği olarak görülmektedir. Hz. Ali ve Muaviye arasındaki hilafet mevzusunun anlatıldığı kısımda Muaviye'nin zahiren işlemiş olduğu hayır işlerin ihlasla yapılmadığı için ona bir fayda sağlamayacağı teşbihlerle şöyle somutlaştırılmıştır: "Mes̱elā miʿdesi fesādda olan bir marīżiŋ evvel-emrde miʿdesini taḫliye vü pāk itmedikçe muʿālece'niŋ teʾs̱īri görülemeyüp zaḥmetini artıracağı gibi iḫlāṣ ile ḳalb ṭahāretde bulunmaz ise ḫayr-aʿmāl daḫı żarar olur, fāʾide virmez" (12b).

---

[5] وقاتلوهم حتى لا تكون فتنة: "Fitne ortadan kalkıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın!" (Enfal: 39). Ayetlerin mealinde Diyanet İşleri Başkanlığının: https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf adresli açık erişiminden yararlanılmıştır.

[6] أذِن للذين يقاتلون بأنهم ظلموا وإن الله على نصرهم لقدير : "Saldırıya uğrayanlara zulme mâruz kaldıkları için savaş izni verildi. Allah onları muzaffer kılmaya elbette kādirdir" (Hacc: 39).

[7] نية المؤمن خير من عمله: "Müminin niyeti, amelinden daha hayırlıdır." (Tâberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, Hadis No: 5942; Yılmaz, 2008: 734).

Eserde çeşitli başlıklar hakkında bahisler açılmıştır. Bu başlıklar ve muhtevaları şu şekildedir: “Baʿżı Ṭaʿrifāt ki Aḥvāl-i Muḫtaṣar-ı Ehl-i Ḥāl-i Aḥsen-Ḫıṣāl ve Redd-i Muḳallidān-ı Aḳbeḥ-fiʿāl Beyānındadır” başlıklı kısım, tasavvuf ehlinin hâllerinin mazur görülmesi ve mukallidân denilen tasavvuf ve tarikat adabını bilmeyenlerin taklidî hâllerinin kınanmasına dair mecaz ve hakikat çerçevesinde bazı açıklamalar içermektedir (7b). “Sulṭānü’l-Evliyā-ı Ḥażret-i ʿAliyyü’l-Murtażā Kerrema’llāhu Veche ve Raḍīya’llāhu Teʿālā ʿAnh Efendimiz Ḥakkında Ḥaḳ u Bāṭıl Tefrīḳine Dāʾir Mebḥaṡ-ı İlzāmiye” başlıklı mensur kısımda Hz. Ali ve Muaviye arasındaki hilafet mücadelesinin sonucunda ehl-i İslam’ın, ehl-i hak ve ehl-i batıl olarak ikiye bölündüğü anlatılmaktadır. Mürşidi olan Nigârî karşıtlarını, Hz. Ali karşıtı olan Muaviye taraftarlarına teşbih eder. Sanatkâr, Hz. Ali’nin haklılığına dair düşüncelerini hadislerle delillendirerek Muaviye için hazret ve radiyallahu gibi övücü ifadelerin kullanılmasına karşı çıkar ve ona lanet okunmayı hak görür. İslam tarihiyle ilgili bilgiler vererek Hz. Ali’yi hilafete layık ve ehil görür. Nakşibendilik’teki mürşid anlayışı çerçevesinde hakikatin bulunmasında rehberin gerekliliği ve ona itaatin önemine dikkat çekerek, zahir ve bâtın arasında bâtının önemine vurgu yapar. Boş sözler kınanarak, ceht gösterip meşakkatlere katlanmanın gerekliliği seyr ü süluktaki devamlılık ve kemâlatla birlikte dünyada imtihan olarak benlik ve nefsin arzularına karşı dikkatli olunması Muaviye örneğinde açıklanmaktadır. Muaviye’ye karşı muhabbet beslemenin Hz. Ali’ye karşı kin tohumu ekmek olacağı ve “Muʿāviye ʿavrat ṣıfatlu mekkāre dünyāya teşbīh olunup anı sevenler ehl-i dünyā ve aŋa buġż idenler ehl-i ḥaḳ dimekdir” ifadelerinde Muaviye’ye ve Hz. Ali’ye olan muhabbete bakışı açıklanarak vahdet yolunun Hz. Ali’ye muhabbetten geçtiği belirtilmekte ve bu konuda ikazda bulunulmaktadır. Ümmet arasında geçmişten bugüne devam eden ihtilafın kaynağı olarak Muaviye görülmekte ve kıyamet zamanında zuhur edecek olan Hz. Mehdî’nin Muaviye ve taraftarlarının baş düşmanı olacağı ve yaşadığı dönemde de Muaviye ve taraftarlarına lanet edenlerin bulunduğu belirtilerek “Muʿāviye baḥṡi ṣādıḳ ile kāẕibi tefrīḳ içün min-ṭarafi’llāh bir miʿyār-ı şerʿī olmuşdur” ifadesiyle o dönemde sadık ve kazibin ayrımı için bir ölçüt ortaya konulmuştur.

Hulûsî Efendi, Muaviye ve Hz. Ali ile ilgili manzumelerden sonra sözü bir murabba ile boşanmış olduğu eşi Saâdet Hanım’a getirir. Bu murabbanın yazılış sebebinin ve Hulûsî Efendi’nin hayatına dair hatırat niteliğinde ayrıntıların bulunduğu bir şerh kaleme alınmıştır. Bu

kısımda Hulûsî Efendi, hayatının belli bir döneminde fakir düştüğünü, eşinin güzel günlerde göstermiş olduğu itaati bu zor dönemde göstermediği için boşandıklarını ifade etmiştir. Bu boşanma sonucunda eşinin düşmüş olduğu perişan hâl "Ve'l-ḥāṣıl bī-çāreniŋ mufāraḳatına sebeb oldılar. Rāḥat iderim ümīdiyle ayrıldı. Ḥālbuki meẕkūr dostları bi'l-ʿumūm düşmānı olup yüz çevirdiler. ʿĀḳıbet iftirāya uġrayaraḳ başıldı ve süfehā ḳapularında ḫiẕmetkār olaraḳ māl u cānı ucuz bahā ile ṣatıldı" (38b) ifadeleriyle dile getirilmiştir.

"Temīz ʿAḳāyide Dāʾir Muḫammes-i Mīzānü'l-ʿUḳūl" başlıklı manzumeden sonra, Hulûsî Efendi'nin sekiz yaşındaki bir kız çocuğuyla olan yakınlaşması sonucu düşmüş olduğu durumun sebepleri üzerinde izahatta bulunulan bölüm bir hatırat niteliğindedir. Bu kısımda "Ẕāten İstānbūl'da eks̱er-i aṣḥāb s̱ervetiŋ çoḳları genc ü mücerred uşaḳlar ḳucağında büyüdügünden serbesçe alışırlar, diyüp maʿẕūr ṭutar idim." (40b) gibi ifadeler yaşam tarzındaki değişime dönük bir eleştiri olarak yorumlanabilir.

Mecazi aşk içerisinde hakiki aşkı bulmanın konu edildiği pendnâme türündeki yedinci mesneviden sonra sanatkârın Tülbendçilerin Begire Hanım özelinde mecazi bir aşkı anlattığı bölüm mensur kısa bir sergüzeştnâme mahiyetindedir. Nigârî'nin, *Dîvân*'ının tashihini ricası üzerine hat sanatını öğrenen ve daha sonra hat ve imla muallimliği de yapmış olan Hüseyin Hulûsî Efendi, bu mevzuyla ilgili "Ṭāliblere Taʿlīm Olunan Ḫaṭ u İmlā Dersleriniŋ Ḳuyūdı" başlıklı bir bahis açmıştır. Bu bölüm mensur bir nasihatnâme özelliği göstermektedir. Genel olarak hat ilminin önemi üzerinde durulur. Gençlerin bu ilmi öğrenmelerinin onlara sunacağı faydalardan bahsedilir. Hat ilminin öğrenilmesinde, gayret ve hocaya saygının, öğrenmeyi hızlandıracağına vurgu yapılarak insan-ı kâmilin özelliklerinden bahsedilir. Hüseyin Hulûsî'ye göre başta ibadetlerin yerine getirilmesi sonra ise çeşitli ilimlerin öğrenilebilmesi için ebeveynlerin gerekirse cebren hat ilmini çocuklarına öğretmeleri gerekmektedir. Doğru bir imla, beliğ kitaplardan ve fasih kimselerden öğrenilerek yazılmak suretiyle olur. İlmin amacı güzel ahlaktır. Dünyadaki güzellik ve mal hayır işlerde kullanılmalıdır. Âşıklar için şehvetle bakılmayan dış güzellik de hakiki aşka ulaşma yolunda faydalıdır. Arif olanlar, bir kimsenin zenginliğine ve güzelliğine değil sözüne, ilmine ve ahlakına değer verir. Siret güzelliği suret güzelliğinden daha önemlidir ancak siret ve suretin bir arada bulunması bunların en değerlisidir. Dış güzellik ve mal sahibi kimselerin dostu çok olmasına rağmen sadık dostları azdır. Kemâl sahibi fakir kimselerin ise dostu az

olmasına rağmen sadık dostları fazladır. Daha sonra edeb hakkında Nâbî'nin "Ṣaḳıŋ terk-i edebden kūy-ı maḥbūb-ı Ḫudādır bu Naẓargāh-ı İlāhī'dir maḳām-ı Muṣṭafā'dır bu" matainın tazmin edildiği gazel tasavvufî açıdan şerh edilir. Mecazi güzellerde hakiki güzelliğin temaşasına dair bir bahis açılmıştır. Burada öğrencisi Behire Hanım'ın güzelliğinde hakiki güzelliği temaşa ettiğine dair şahsi hayatından bir hadise nakleder. "Ḫayālimde Olan Mūnise-i Ṣādıḳam Ḥanım Ḥażretlerine Ḫiṭāben Ḥasb-i Ḥāl" başlıklı bölümde Hulûsî Efendi, hayalî sevgilisiyle tasavvufî çerçevede hasbihâl eder. Mensur bu hasb-i hâl kurmaca bir yapıya sahip olup konusu sevgilidir. Bundan sonra söz, kâmil bir mürid olmaya getirilerek her talibin, kâmil bir mürşidin izinden gidemeyeceği, meşru olmayan ilmin tahsilinin caiz olmadığı, o dönemde İslamiyet'in doğru bir şekilde yaşanmadığı, artık yöneticiler ve kadıların İslam'a uygun karar vermedikleri için Allah'ın gölgesi konumunda olmadıkları ve İslamiyet'i muhafaza edecek kimse kalmadığı zaman ise kıyametin kopacağı ifade edilir. Son kısımda Hulûsî Efendi, gönlünü Hz. Yusuf'a benzeterek içinde bulunduğu hâlden Hz. Yusuf'un zindandan sultan olarak çıktığı gibi çıkmasına duyduğu arzuyu dile getirerek besmeleyle başlayan eseri bu son bölümde dua ile tamamlamıştır.

SONUÇ

Bir Dîvân tertip edecek kadar şairlik vasfına sahip olan Hüseyin Hulûsî Efendi, *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye* isimli eseriyle de karşımıza bir nasir olarak çıkar. Eser, sade bir üslupla manzum ve mensur karışık olarak kaleme alınmıştır. Dinî-tasavvufî muhtevalı eser içerisinde yer alan manzumeler; monotonluğu kırma, bir estetik oluşturma ve özetleme gibi fonksiyonlar üstlenmiştir. Manzum kısımlarda hece ölçüsünün kullanılması gibi halk edebiyatının tesirleri görülür. Fuzûlî ve Nâbî'den beyit tazminleri Hulûsî Efendi'nin bu şairlerden etkilendiğini gösteren örneklerdir.

Eserdeki manzumelerin zaman zaman şerh edilmesi sanatkâra bir şârih görünümü kazandırmıştır. Sanatkârın aşırı yorumun hangi boyutlara ulaşabileceğine dair derkenarda yer alan ifadesi dikkat çekmektedir. Eserin mensur kısımlarında yer yer modern şerh yönteminin uygulandığı görülür. Sanatkâr bunu yaparken kimi zaman derkenarları kullanmıştır. Kimi zaman da bir beyit ya da manzumelerde ne anlatıldığı nesir cümleleriyle uzunca açıklanmaktadır. Bazen de nesir cümleleriyle ele aldığı konuyu nazımla kısaca ifade etmeyi tercih eder. Bazı şerhlerin

Hulûsî Efendi'nin hatıraları üzerinden yapılması oldukça özgün bir özelliktir.

Eserde hâkim tema, din ve tasavvuf olmakla beraber sanatkârın kimi hayat tecrübelerine de yer veridliği görülür. Değişen kültürel ve sosyal hayat yeni bir edebî anlayışı doğurmuş ve bu yeni edebî gelenekte sanatkârın şahsi hayatından izler görülmeye başlanmıştır. Böylelikle edebî geleneğimizde kolektif hayallerden daha gerçekçi hayat sahnelerine uzanan bireysellik ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu yönüyle *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye*'de yer yer hatırat türünün özellikleri açıkça görülmektedir. Bunun yanı sıra eserde hasb-i hâl, nasihatnâme, hicviye, sergüzeştnâme gibi birden çok türe ait özellikler görülmektedir.

Eserde sade bir üslup hâkimdir. Didaktik içerikli, yer yer mecazlı anlatım ve edebî sanatlar çerçevesinde edebî bir üslup oluşturma çabasının görüldüğü eserde Arapça ve Farsça unsurların kullanımı dilin sadeliğinin önüne geçmez. Arapça unsurlara delillendirme amacıyla ayet ve hadis iktibaslarında yer verilmiştir. Farsçanın ise yok denecek kadar az kullanıldığı görülür. Bir üslup özelliği olarak somutlaştırma ile yer yer konuşma üslubu esere hâkim kılınmıştır.

Eserin kaleme alınmasının temel sebebi Nigârî'nin Muaviye hakkındaki görüşlerinin haklılığını ispatlamak olmakla birlikte; sanatkâr, şahsi hayatından sahneler, mecazi ve hakiki aşk anlayışı, hat ilminin faydaları gibi çok farklı mevzulara da eserinde yer vermiştir. XIX. asırda tasavvuf; şair ve nasirler tarafından çokça ele anınan bir konudur. Bu açıdan eserin tasavvufî içeriği bu asrın genel temayülüne uygunluk göstermektedir. Bunun yanı sıra XIX. asırda geleneğin çözülmesine bağlı olarak aşk anlayışının maddileşmesi ve cinselliğin ön plana çıkması, sevgilinin ismi zikredilecek kadar gerçek bir hâle dönüşmesi, düşkün sevgili profili gibi hususlar muhteva değişimi olarak *Hediyye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye*'de de gözlemlenmektedir. Bu bakımdan Hüseyin Hulûsî, klasik Türk edebiyatının son döneminde nazım ve nesir itibarıyla gerek biçim gerek muhteva bakımından yeniliğin güçlü izlerinin görüldüğü bir sanatkârdır.

[2b]

Muḳaddime
Terk ü Tecrīd
Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-rāḥīm
[Mes̱nevī 1]

--./.-.-/.--

1. Aṣlım zi-ʿadem ki fażl-ı Ḥaḳḳım
   Ser-mest-i şarāb-ı vaṣl-ı Ḥaḳḳım
2. Pervāne-i şemʿ-i rūy-ı yārım
   Dīvāne-i çeşm-i şeh-nigārım
3. Cemʿ oldı serimde derd-i sevdā
   İmdādıma yetdi ḥüsn-i bī-tā[8]
4. Düşdüm bu duzaġa[9] nā-gehānī
   Ḳaldım unudup aṣl-ı mekānı
5. Pey-der-pey içüp şarāb-ı ġaflet
   Aġyār ile ḫaylī itdim ülfet
6. Mekkārelik itdi dehr ḳandım
   Nefsim yolum urdu nāra yandım
7. ʿİbretle göründi çoḳ ḥavādis̱
   Īḳāẓıma yetdi sırr-ı ḥādis̱
8. Ḳurʾān u sünen imāmım oldı
   Sevdāya beşīr-i tāmım oldı
9. Coşduḳça göŋül mis̱āl-i deryā
   Göz yaşına ġarḳ olup ser-ā-pā
10. Pāk oldı nuḳūş-ı mā-sivādan
    Ṣu tek eridi tenim ḥayādan
11. Medhūş ḳalup cehāletimden
    Göz açmaz idim ḫacāletimden
12. Tevfīḳini ḳıldı yār hem-rāh
    Pā-bend-i ġam oldı nefs-i güm-rāh
13. Esrār-ı ʿacībe açdı ol ān

---

[8] Derkenar: Ḫulāṣā-i meʾāl: Başdan üç beyt *elestü bi-rabbiküm* ḫitābına işāreten ḳıyām u sücūdumızı īmā ider.

[9] Derkanar: Duzāġ'dan murād bu ʿālem-i ecsād ve āṣl-ı mekān-ı ʿālem-i ervāḥdır ki tevellüdümüz Ḳasım Paşa'da Seyyīd ʿAlī Çelebī Maḥallesinde olup aḳrān u ems̱āl arasında arzū-yı nām u şān ve hevā-yı nefsle envāʿ-ı hezeyān-ı efʿāl-ı ḳabīḥāları berzāḫında ser-gerdān iken sinnimiz yigirmi bire bāliġ oldıġı es̱nāda tevfīḳ-i Bārī refīḳimiz olup bi-ʿavni'llāhi teʿālā birdenbire arzū-yı nefsimizi ferāġat ve ẓāhiren tarīḳ-i taḥḳīḳde bi'l-ictihād ḳıyāfetimizi ve efʿāl u aḳvālimizi ḳīṭāb u sünnete taṭbīḳen īmān u iʿtīḳādımız ḳalʿasında kemāl derece icrā-yı metānet itdigimiz ve bi'l-āḫere bāṭınen şeyḫ-i kāmilden bi'l-intisāb seyr ü sülūk ve vüṣūlden ṣoŋra meʾmūriyet-i irşādımız muḫtaṣaran işāret olındı. Tarīḳ-i ʿaliyye-i ʿNaḳşibendiyye'ye vāsıṭā-i intisābımız olan Ḥasanḳalʿalı Poslı Maḥmūd Efendi

İtdi beni ḥikmetinde ḥayrān **[3a]**
14. Göŋlüm yana yana oldı ṭāhir
Ās̱ār-ı nedāmetimle ẓāhir
15. Āġyārı ḳoyup necāt buldum
Ḥaḳ-rāhda ḫoş-s̱ebāt buldum
16. Bāl u per-i cehd açup giderken
Bāṭıl ile Ḥaḳḳı farḳ iderken
17. Ẓāhirde ḫitāma irdi rāhım
Bāṭında açıldı ḳıblegāhım
18. Bī-vāsıṭa göŋlüm aldı dehşet
Her yan görünürdi ḫavf u vaḥşet
19. İz ġāʾib idüp delīl arardım
Āvāz iderek sīnem yarardım
20. Bir zāʾiri gördüm anda dāʿī
Eṭvārı laṭīf ü ḫayra sāʿī
21. El virdi ḥażretiŋ oldı reh-ber [10]
Taʿrīf ile rāhı ṭutdum ez-ber
22. Çoḳ saʿyla kārvāne yitdim
ʿUşşāḳ ile ʿizz ü şāna yitdim
23. Bu yolda seçildi zümre-i ḫayr
Tafṣīlini açdı Manṭıḳu’ṭ-ṭayr[11]

[Mes̱nevī 2]

Mevlānā Mürşidinā eş-Şeyḫ Seyyīd Ḥamzatü’n-Nigārī Ḳuddise sırrıḥu’l-Bārī Efendimiz Ḥażretleriniŋ Evṣāf-ı Cemīlelerinden Bir Bendesi[12]

--./.-.-/.--

1. Müştāḳ-ı ḫayāl iken nihānī
Buldum reh-i vaṣl-ı lā-mekānī
2. Pür-şevḳ idüp ʿazm-i bārgāha

---

[10] Vezin aksamıştır.

[11] Derkenar: Manṭıku’ṭ-ṭayr sālik-i rāh-ı tecrīdiŋ aḥvāl-i sülūkile esrār-ı vüṣūlünden baḥs̱ ider manẓūm bir kitāb-ı merġūbdur.

[12] Derkenar: Naẓar-ı ulu’l-ebṣāra mestūr degildir ki memāt-ı ṣūrī ile memāt-ı maʿnevī lāzım gelmez. Mevlānā’nıŋ ās̱ār-ı teveccüh ü taṣarrufı daḫı nām u şānıŋ tābe-ḳıyāmet teraḳḳīsiyle nümāyan olur. Bināʾen ʿaleyh rābıṭamızda olan ḳuvvet-i ẕāt-ı reşādet-penāhīlerini ḥayāt-ı ṣūrī ile nüsḫā-i kübrā olan vücūdumuz mülkünde mutaṣarrıf gösterdigi gibi “fermānı ile döner bu devrān” mıṣrāʿında oldıġı mis̱illü nüs̱ḫā-i suġrā olan bu ʿilmde daḫı ḥayy-ı dāʾimī ile ḥayy oldıġını iẓhār itmek diler. “Allāhumme beşşir fütūḥātinā ve yessir murādātinā” (Allahım fetihlerimizi kolaylaştır muradımızı ulaşılabilir kıl) ḥattā “Kullu nefsin ẕāʾiḳatu’l-mevt” (Her can ölümü tadacaktır-Ankebût/29:57) āyet-i kerīmesi daḫı rişte-i ḥayātınıŋ ḳaṭʿine delīl ṭutulmaya ki bizim murādımız ḥayat-ı nefs-i ḥayvanī degildir. Evlād-ı maʿneviyyeleri ise yevmen-fe-yevmen ʿalem-i istiḳāmeti bi’l-intişār fütūḥāt ile nām-dār olmaḳdadırlar s̱ümme s̱ümme el-ḥamdu li’llāh.

Ol menbaʿ-ı nūr-ı mihr ü māha
3. Ṣāhenşeh-i mülk-i ʿaşḳı gördüm
Düşdüm ḳademinde cān virdim
4. Maḥv oldı özüm göründi cānān
Nefḫ itdi bu cisme tāze bir cān **[3b]**
5. Baḳdım ki yüzünde nūr-ı Yezdān
Pervānesi şems ü māh-ı tābān
6. Ḳāf üzre mis̱āl-i murġ-ı ʿanḳa
Destinde esīri cümle eşyā
7. Her kim göre ber-murād olurdı
Ġamnāk ise gerçi şād olurdı
8. Sulṭān-ı serīr-i taḫt-ı ʿirfān
Fermānı ile döner bu devrān
9. Mānendi yoḳ öyle hoş-liḳādır
Mehdī-i zamān disem sezādır
10. Meydān-ı süḫanda ferd-i kāmil
Seyyīd özi emr-i Ḥaḳla ʿāmil
11. Her bir sözi ṭīġ-i bī-emānı
Ḳaṣd eylese fetḥ ider cihānı
12. Deccāl-i zamāna ḫalef ammā
Uymuş o imāma Ḫıżr u ʿĪsā
13. Her ḳande bulunsa bir ṭalebkār
Ṭayyen ṣunar aŋa cām-ı serşār
14. Evṣāf u kemāli bī-nihāyet
Deryā-yı ledün bi-ġayr-ı ġāyet
15. Çün oldı Nigārī nām-ı pāki
Zer eyler o baḳsa tīre ḫāki
16. İḫlāṣ ile bil ki ol ʿalīdir
Esrār-ı Ḫudāyı gör celīdir
17. Çeksem mey-i vaṣfı kāma yitsem
Tā ʿömrüm olunca şerḥin itsem
18. Yüz biŋde birin beyāna yitmez
Küffār ile kenz-i medḥi bitmez
19. Ben ʿāciz-i vaṣf-ı şīr-i ʿaşkım
Şermende-i rūy-ı pīr-i ʿaşḳım
20. Kelbim dise iftiḫār iderdim
Ol ẕevḳle cān nis̱ar iderdim
21. Yā Rab bizi ayru ḳoyma andan **[4a]**
Her dem geçelim yolunda cāndan

[Mes̱nevī 3]
Fenā vü Beḳā Seyrinde Aḥvāl-i Cünūnūmuzuŋ Muḫtaṣaran Ẕikri

--./.-.-/.--

1. Çekdim mey-i ʿaşḳı pīr elinden
   Dirdim bāġ-ı vaḥdetiŋ gülünden
2. Mecnūn gibi rāh-ı ʿaşḳa girdim
   Ṣan ḳatre idim ki baḥre irdim
3. Buldum bu hevesle ḫūb ḫaṣlet
   El-ḳıṣṣa müyesser oldı vuṣlat
4. Ser-mest-i mey-i viṣāl iken āh
   Biŋ emr-i mühimme açdı bir rāh
5. Virdi nice vaʿde çekdi perde
   Ṣaldı yeŋiden diyār-ı derde
6. Yoḳ idi o yirde nām-ı āġyār
   Cānān dilegiyledir ḳamu kār
7. Bir deşt-i belā ki bī-nihāyet
   Sālikleri şād u bī-şikāyet
8. Geh vaṣlla bī-nişān olurlar
   Geh sūziş-ile ʿayān olurlar
9. Miḥnetleri birbirinden efzūn
   Āb ile aş anlara ġam u ḫūn
10. Zümre-i melāmīdir bu merdān
    Fırḳa geleni olurdu sulṭān
11. Ebvāb-ı tekellüf mesdūd
    Sen ben sözi kār u kesbi mefḳūd
12. Bes kār u cünūna ʿaḳl irmez
    Dīvānede çāh-ı fikre girmez
13. Nā-çār tenezzül-i emr lāzım
    İrşād yolundan oldum ʿāzim

[Mes̱nevī 4]
Li-ecli'l- İrşād-ı Fırḳa-i Tenezzül ile Cādde-i Şerīʿatde [4b] İstiḳāmetimize Daʾir Münācāt

--./.-.-/.--

1. Üftāde-i ġurbetim Ḫudāyā
   Şeh-rāh-ı ṭalebde zār u şeydā
2. Aḥvālime raḥm ḳıl ki bī-tāc
   Ḥayret-zedeyim ḥazīn ü muḥtāc

3. ʿ Afv eyle beni be-ḥaḳ-ı ṣaḥbā
Eyyām-ı cezāda ḳılma rüsvā
4. İnʿ ām-ı liḳādan itme meʾyūs
Firḳat bucaġında zār u maḥbūs
5. Vir derdiŋi arta sūz u şevḳim
Günden güne ḳıl ziyāde ẕevḳim
6. Deryā-yı ledünden eyle sīr-āb
Ṭabʿ ımdan aḳıt kelām-ı şehd-āb
7. Luṭfuŋla enīsim eyle sāḳī
Neşʾem ḳala tā damaġda bāḳī
8. Kūyıŋ gezeyim ḫarāb ü ser-mest
Tesḫīr ideyim cihānı der-dest
9. Bezmimde ṣanemler olsa dem-sāz
Pür-ẕevḳ iderem s̱enāya āġāz
10. Her dem ḳıluram saŋa tażarruʿ
Senden seni eylerem tevaḳḳuʿ
11. Vir kāmımı her iki cihānda
Ḳoyma beni ḫᵛār ḳayd-ı cānda
12. Der-dāmen-i ʿ iṣmet eyle maḥfūẓ
Meyḫāne-i ʿ aşḳın içre maḥẓūẓ
13. Ḳaṣdım bu ki dem-be-dem der-īn ḫāk
Virsem saŋa cānı ẕevḳ-ilen pāk
14. Pür-nāle Ḫulūṣiyem ki ber-bād
ʿ Aşḳıŋla esāsım oldı bünyād

[Mes̱nevī 5]
Fażīletli Poslı Maḥmūd Efendi'niŋ Tezkiye-i Ḥāline
[5a]
Dāʾir Li-Ecli'l -İskāt Ṭāʿ inlere Virilen Cevāb-ı Şāfī

--./.-.-/.--

1. Ṭāʿ in saŋa n'itdi dest-gīrim[13]

---

[13] Derkenar: Sebeb-i ṭaʿn: Pīrimiz reşādetlü Seyyīd Ḥamzatü'n-Nigārī Ḳuddise Sırrıhu'l-Bārī Efendimiz Ḥażretleri tertīb buyurduḳları Farsī ve Türkī dīvān-ı belāġāt-ʿ unvānlarınıŋ bi'ṭ-ṭabʿ neşr olunmaḳlıġını murād itdigine bināʾen Poslı Ḫᵛāce daḫı ṭāliblerin ẓuhūr iden teşvīḳātı üzerine ḫidmet ārzūsıyla meẕkūr dīvānları bi'l-istiṣḥāb İstanbul'da ṭabʿ u eṭrāfa neşr buyurmuşlar ise de baʿżı mutaʿaṣṣıblar derūn-ı dīvānda Muʿāviye'ye ve Muʿāviye'yi teṣāhub idenlere laʿnet olındıġını bi'l-müşāhede fesāda ḳıyām iderek ʿumūm-ı iḫvānımıza ṭaʿn u ṭaʿarruż birle ʿ āḳıbet müşārun ileyhimāyı ḥabs u nefy gibi ẓulm ü ihānete ictisār eyledikleri eyyām bir arada iken ḫᵛāce-i mümā ileyh mürşide riʿāyet ādābını bi-ḥaḳḳın muḥāfaẓa idemeyüp baʿżı lāyıḳsız ḥareketlerde bulundıġından Ḥażret-i Mevlānā'yı gücendirdigini baʿde'l-fehm ʿafvını niyāz ile kemāl-i teslīmiyeti görülmemesinden ʿ ibaretdir .

Var mı bu eẕāya emr-i pīrim
2. İnṣāfla ḥaḳḳı eyle iḳrār
Vardır üzerinde itme inkār
3. Gel çıḳma delīliniŋ yolundan
Ẕikr eyle Ḫüdāyı geç ḳulundan
4. Çarşū-yı fesādda gezme vāhī
Aġyāra uyup şaşırma rāhı
5. Noḳṣān dime saʿyı ḫidmetinde
Çoḳ sır aça Ḥaḳ bu ḥikmetinde
6. Ḥālince güzel es̱er ḳomuşdur
Şöhret ḫaṭırından el yumuşdur
7. Ger olmasa da muḳarrebīnden
Ebrār sevilür mükellefīnden
8. Açıldı be-ān bahāne perde
Demdir görinem her ehl-i derde
9. Bir nebẕe açam rumūz-ı hāli
Diḳḳatle ʿayān olur meʾāli
10. ʿİbret naẓarıyla al naṣībiŋ
Dermān ide derdiŋe ṭabībiŋ
11. Ben ister idim ḫurūca meydān
Ṣabr it didiler ṭaġıla dīvān
12. Ḳoydum cānımı ṭarīḳ-i dīnde
Seyr eyler idim delīl izinde
13. Ser-dār aranıldı işte nā-geh
Ṭurdum ṣaf-ı imtiḥānda āgeh **[5b]**
14. Her ikimize de ʿarż olundı
Teshīl-i umūra yol bulundı
15. Vaʿdimde żarūrī vardı teʾḫir[14]
Poslıda göründi cezm ü teşmīr
16. Ehliyyetine güvendi der-ʿahd
Noḳṣān idi reʾyi n’eylesün cehd
17. Ġayretle girişdi ṣandı āsān
ʿAczini ṭanıtdı kār-ı merdān

[14] Derkenar: Vaʿdimde żarūrī vardı. Teʾḫir dimekden murādımız ne oldıġı mestūr ḳalmaya ki dīvānlarıŋ Ḥażret-i Mevlānā ḥużūrunda ser-ā-pā bi’t-taṣḥīḥ şübheden vāreste olduḳdan soŋra ṭabʿ u neşrine müsāʿade ideceginden baḥs̱le münāsib bir muṣaḥḥiḥ iḳtiżā itdigini ifāde buyurmuş idi. Faḳīr daḫı o tārīḫde fenn-i ḫaṭ u eşʿārda henūz kesb-i mahāret idemedigime bināʾen lisān-ı ḥāl ile ʿadem-i iḳtidārımı ʿarż itdikden ṣoŋra ḫaṭ u eşʿār fünūnuna saʿy u ihtimām eyledim tā ki maʿnāda olunan işāret üzerine ḥużūr-ı reşādet-penahīlerine ʿazīmet idüp vüsʿum miḳdārı ḫademāt-ı ḳudsiyyelerine iḫtitām virdim.

18. Ẓāhir-revişinde düzdi teʾvīl
Bāṭında sülūkı oldı taḥvīl
19. Müştāḳ-ı cefā degildi nā-çār
Ṭarlık ile gördi ḫayl-*i* āzār
20. Şekvāsını görsen itme taʿyīb
Maʿẕūr ola ṭutma rāh-ı taʿẕīb
21. Refʿ olsa ḥicābı bulur iḳbāl
Teslīmiyetinde itmez iḥmāl
22. Güçdür der-i evliyāda ḫidmet
Kes̱retle olur mürīd ricʿat
23. Bī-rūḥ u şuʿur yaşarsa dervīş
Mürşid dilegince işleyüp iş
24. Bir kāra ḳadem ḳomaz emirsiz
İḫlāṣ ile dir şehā ne dirsiz
25. Olmaz ebedī garażla maḥcūb
Maṭlūbı olur rıżā-yı maḥbūb
26. Zīrā yolumuzda yoḳ irāde
Ṣabreyle yiter yiten murāda
27. Ehliyyetine güvenmeyeydi
Elvān boyaya boyanmayaydı
28. Tedrīc ile Ḥaḳ iderdi bīdār
Der-bezm-i beḳā görürdi dīdār
29. ʿAşḳıyla çekerdi bārı dāʾim
Nāz eyler idi mis̱āl-i ḳāʾim **[6a]**
30. Yoḳ līk bu kāra anda ḳudret
Mevlā aça belki rāh-ı nuṣret
31. Ṭālibler içinde iş-güzārdır
Daʿvācılar üzre farḳı vardır
32. Evvelce sevildi red olunmaz
Münkir dime anda kīn bulunmaz
33. Kām ister idi ʿazābda ḳaldı
Söylerse ʿabes̱ n'ola buŋaldı
34. İncitme anı bula selāmet
İnṣāf ide tā gele nedāmet
35. Ne çāre hen*ū*z ḥicābı çoḳdur
Eẕvāḳ-ı melāmet anda yoḳdur
36. Nāziklik ile ṣafāya irdi
Sehven özine kemāl virdi
37. Oynatdı atın velī ne ḥāṣıl

Kerrār gibi degildi vāṣıl[15]
38. Bir ḥamlede çün yıḳıldı bī-tāb
Ezmekde henūz sitemle aḥbāb
39. ʿAşḳın yolu pür-belādır ey cān[16]
Ey niceler anda oldı bī-cān
40. Nāzıŋ gidemez bu rāh-ı ʿaşḳa
Ol fırḳa içün tarīḳ başḳa
41. Lākin o reviş zenāna lāyıḳ
Ḳorḳaḳ ere zen-fedāyī fāyıḳ
42. Olsa yiridir ki geçdi cāndan
Bī-şübhe kemālidir bu andan
43. Vaḳtinde olur ne olsa peydā
ʿĀḳıl görünür geçenki şeydā
44. Ṣād olmayayım mı bī-şikāyet
Ḫidmetle içüp mey-i hidāyet **[6b]**
45. Aldım naẓarıŋ şeh-i cihānıŋ
Sālārıyım imdi kārvānıŋ
46. Sāḳī baŋa ṭurma cām-ı nāz vir
Ṭāliblere bāde-i niyāz vir
47. Ser-mest-i zülāl-i vaṣl-ı yār it
Düldül-i şiyāḳıma süvār it
48. Ḫun-rīz ola ẕü'l-fiḳār-ı nālem
Teʾs̱īr ala cümle ḫalḳ-ı ʿālem
49. Yansunlar olup fiġāna māʾil
Tā kim bileler vücūdı ḥāʾil
50. Nāzım gören olsa cāvidānı
Teslīm ile ḳor yolumda cānı
51. Vüsʿumca işimde diḳḳatim var
Artıḳ yüke girmem eylerim ʿār
52. Tedrīc ile kām olur müyesser
Āḫir görünür serimde efser
53. Bu baḥs̱de biz iki emīriz
ʿOs̱mān ile Murtażā gibiyiz

---

[15] Derkenar: Kemālde ḫᵛāceye fāʾiḳ oldığı tebeyyün iden aḥbāb ḥāl diliyle sitem iderler ki anlarıŋ sitemi ḫᵛāceniŋ teʾdībini mūcib olur. Yoḫsa meʾẕūnuŋ sitem itmege ṣalāḥiyyeti olamaz. Ḥattā kendi başınıŋ selāmetiçün ṭaʿn u eẕāsı memnūʿdur.

[16] Rāh-ı ʿaşḳdan başḳa nāziklik yolunı ẕikrden murādımız mis̱l-i zenān ḳalbleri teʾlīf olunan kimseleriŋ henüz iltifāt-ı ṣūrīden ḳurtulmadıḳları cihetle tarīḳ-i ʿaşḳa ḳadem başmadıḳlarını yaʿnī nāziklikden ḳurtulmadıḳlarını bildirmektir. Fedāyī-zen daḫı işāret-i Mevlānā ile rütbe-i kemāli ḫᵛace-i mūmā ileyhden ziyāde oldığı tebeyyün iden Ṭrabzonī Ketḫüda-zādelerden ḳāʾin vālidem Emīne Ḫᵛāce Ḥanım'dır.

54. Almış ruḫ-ı lāleden o meşḳi
Postunda göründi dāġ-ı ʿaşḳı
55. Sev lāleyi lāle dāġ-nümādır[17]
Gül tek açılınca dil-güşādır
56. Cāmında şarāb-ı āteşīnvār
Nūş eyle nedir bu ṭaʿn u āzār
57. Düş ḫāk-i niyāza gel a ḫod-bīn
İncindi saŋa şehinşeh-i dīn
58. Gezme aramızda böyle maġrūr
Bāde-i cehilden olma mesrūr
59. Ādāb yola degilsiŋ āgāh
Esrārı ne aŋladıŋ a güm-rāh
60. İḫvān-ı tarīḳa itme taḥḳīr
Noḳṣānına baḳma gözle tevḳīr
61. Öp kelb-i delīliniŋ ayağın
Farḳ itme ebed siyāh u ağın
62. Ḫidmet kemeri beliŋde ṭursun
Herkes saŋa bār-ı seng ursuŋ
63. Maḥviyyet ile geçüp seriŋden
Ḳurtulsaŋ ʿadüvv-i ekberinden
64. Her gördigini Ḫıżır bilürdiŋ
Ḫāke döşenüp rıżā dilerdiŋ
65. Ḳalbiŋde mekān ṭutardı sübḥān
Maḫlūḳasını iderdi sulṭān
66. Bir söz ile ḫaṣmı ḳatl iderdiŋ
Erler gibi ḳan döküp giderdiŋ
67. Yoḳ sende bu er nişānı aṣlā
Deccāl gibi açma şerli daʿvā
68. Lākin ḳulu Ḥaḳ yaratdı maʿẕūr
Tā kim görelim ne ola maḳdūr

---

[17] Derkanar: İşbu lāle beyitleriniŋ meʾāli maʿlūm ola ki ḫᵛāce anıŋ Poslı nāmıyla mülaḳḳab olmasına sebeb didikleri vücūdundaki kes̱retle görilen büyük büyük himmet-i teberrük beŋleri her ne ḳadar lāle dāğına beŋzer ise de aṣl-ı merāmımız ḫidmet itdigi üstāẕ-ı kāmil yolunda nāmı şāyiʿ oldığını bildirmekdir. Ās̱ār-ı muḥabbeti ise ibtilāsıyla maʿlūm olur. Sen daḫı o kāmla bi'l-iʿtirāż ḫidmetinde bulun tā ki bir nām alasıŋ . Niçe müddet böyle ḥaḳ dostuna ṭaʿn u eẕā ile ʿömrüŋ geçer. Ḥālbuki sen anıŋ ḳadar işe yaramazsıŋ ve bu gibi vaẓīfeniŋ ḫāricinde işlere ḳarışmaḳ ġafletiŋden neşʾet ider. Zīrā sālik ās̱ār-ı İlāhī'ye bi'l-iʿtirāż vaẓīfesi dāʾiresinde müstaḳīm olmadıḳça dervīş ʿaddolunmaz. Kendi daʿvāsınıŋ daḫı ziyānını görüp ḥālince ḳāʾide-i teraḳḳīsi bulunmaz. Ḫatime beytinde daḫı cilve-i ezeliyyeye bināʾen be-ġāyetu'llāhi teālā ʿadālet-i İslāmiyye'niŋ meydāna çıḳmasına maʿrīfet-i dervişānem vesīle olacağı sāḳī vü daʿvetçi taʿbīrātıyla işārāt idilmişdir. Ḥattā ṭāʿini ism ü resmiyle ẕikr itmemekden murādımız cümle ehl-i inṣāfın ʿibret almaḳlığın ve vaẓīfelerinden ḫāric şeylere müdāḫelelerden ictināb eylemekleridir.

69. Sāḳī bu oyun bütün seniŋdir
Daʿvetçi benim dügün seniŋdir

[Naẓm 1]
Ḥażret-i Mevlānā'nıŋ Münkirleriçün Vārid Olan Reddiye[18]

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Bāb-ı daʿvāyı açup düzdi ḫafī cehrī ḥudūd[19]
Farḳ-ı ṣıdḳ u kiẕb ehl-i ʿilm içün bozdı südūd
2. Dīde-i çarḫ görmedi devrinde böyle şeh-süvār
Anı inkār eyleyen merdūd-ı ḥaḳdır ey ḥasūd
3. Devr-i Mehdī oldıġın fehm itdi devrān bāʿd-ez-īn
Ġāfil olmaŋ dir cihād itmek gerek ehl-i şühūd [7b]
4. Vaḳʿa-i Ṣıffīni tecdīd itdi taḳdīr-i Ḫudā
İtmesün mi vaḳtidir kim farḳ ola münṣif ʿanūd[20]
5. Ḳıblemiz birdir dimeŋ zīrā münāfıḳ şekdedir
İçmedi vaḥdet şarābın bā-nifāḳ eyler sücūd
6. Baḳ İmām-ı Ḥaḳ nice ḥüccetler ibrāz eyledi
Fehm iden açdı cenāḥın ʿilmle eyler suʿūd
7. Tā ḳıyāmet cemʿ olur Ṭūr üstüne erbāb-ı dil
Ḫalk içinden ayrılup söyler o yā Ḥayy u Vedūd

Baʿżı Ṭaʿrifāt ki Aḥvāl-i Muḫtaṣar-ı Ehl-i Ḥāl-i Aḥsen-Ḫıṣāl ve Redd-i Muḳallidān-ı Aḳbeḥ-fiʿāl Beyānındadır

Ṭarīḳ-i istiḳāmetde bulunanlar bi'l-cümle ṭālib-i Ḥaḳḳ olduḳlarından dost ve düşmānı farḳ idüp ʿadüvv-i ekberleri olan nefslerini taḥt-ı ḳumandalarına alan müstaʿidleri şehvetsiz ʿale'd-devām her nereye naẓar itseler naḳşdan naḳḳāşı temāşā itmekdedirler ve bir ān Ḥaḳ sübḥānehu ve teʿālā ḥażretlerinden ġāfil olmadıḳları cihetle her nevʿ sözleri ẕikr ü sükūt bulunduḳları vaḳt nefislerini muḥāsebeye çekerek ʿaḳıbet-i ḥāllerini ve maʿrifet-i **[8a]** İlāhiyye'yi fikr ü naẓarları ʿumūm

[18] Derkenar: Ḳāʾil-i fedāyīleriŋ ʿibādātını iẓhār içün mürāyīlere ṭaʿn ile işbu "ser-be-zemīn düm be-hevā mī-koned" yaʿnī "ʿibādātı Ḫudā mī-koned" beytinde murād itmiş ola ki esrar-ı ḫāne-i tevḥīde vāṣıl olmadıġı ḥālde kendüsini zümre-i İslām'a yaʿnī silk-i ehlu'llāha dāḫil oldum ẓanniden münkir-i ehlu'llāh mürāyī ṣūfī başını yere ḳoyup götüni hevāya ḳaldırır. Ṣanki Ḫudā'ya ʿibadet idiyor. Ḥalbuki ḥużūra geldigi vaḳt ene mevhūmı terk itmedi. Envāʿ-ı ḫavāṭır ile ḳalbini vesvese-i İblīs iḥāṭa eylediginden ʿavretlikden ḳurtılamaz. Zīrā erler gibi lā-İlāhe illā'llāh ḳalʿasını dāʾimā muḥāfaẓa içün cihād-ı ekber meydānına girişmemişdir ve henüz tecdīd-i īmān ve taḳviyyet-i īḳān leẕẕeti cān dimāġına ve evḳāt-ı ḫamsede daʿvet-i miʿrācü'l- evliyā ḳalb ḳulaġına irişmemişdir.
[19] "Bāb-ı daʿvāyı açup düzdi ḫafī vü cehrī Ḥudūd" şeklindeki mısrada atıf vavı kaldırılarak vezin aksaklığı giderilmiştir.
[20] "İtmesün mi vaḳtidir kim farḳ ola münṣif u ʿanūd" şeklindeki mısrada atıf vavı kaldırılarak vezin aksaklığı giderilmiştir.

üzerine ʿibret olur ki baʿżıları meşreblerine göre benī ādemiŋ kemāl-i maẓhariyyetine bināʾen ḥażret-i maḥbūbı arzū ve ʿāşıḳāne bezm-i liḳāya şitāb ile maḥbūb u maḥbūbeleriniŋ ḫāl ü ḫaṭṭ u serv-ḳāmetleriyle dil-firīb sāʾir ʿalāmetlerini temāşā vü taḫayyül itdikleri ḥalde cemāl-i bā-kemāl-i ḥaḳīḳat içün pertev ü ġāyetle serīü'l-vüṣūl ü müʾes̱s̱ir oldığından sīretā ʿaşḳ-ı mecāza māʾil ṣūretā şerʿ-i şerīf ve sünnet-i seniyye ile ʿāmil bülend-himmetle imtiyāz bulanları daḫı dünyāda iken vāṣıl olurlar. İşte aṣḥāb-ı ṣuffā ve ehl-i dil esbāb-ı mez̠kūreye mebnī mey-i maḥbūb-ı mey-ḫāne ṣāḳī-i pīr-i muġān taʿbīrātıyla rindāne kelimātı dīvānlarıŋda z̠ikr ve bu nām ile ḥāllerini setr iderler bir ṭaḳım ehl-i heva ise anlara taḳlīd eylerler ḥālbuki mürşid-i kāmil terbiyesinde ḥaddeden geçerek z̠evḳ-i ṣaḥīḥa irüp ādāb u şürūṭ ile erbāb-ı ḥāl olmadan biz de ḥużūr ehliyiz diyerek ʿavām-ı nās meyānında ḥaḳīḳatden dem urup taṣavvuf sözlerini müstehzīler arasında bī-perde ṣatmaḳ maḥżā celb-i dünyā içün nefs ü şeyṭāna tābiʿ olmaḳdan neşʾet ider ki neʿuz̠u bi'llāhi teʿālā kendülerini ʿażāb-ı İlāhiyye'ye uġratmışlardır. Feʾemmā ehl-i istiḳāmetden biri daʿvā itmeksizin bir meclis-i muṣaḥābetde bi'l-münāsebe açsa bi'l-aġrāż rıżā-yı Bārī içün oldığından **[8b]** müstemiʿleriŋ daḫı ḥiṣṣemend olacaḳları bedīhīdir. Ancaḳ mütaʿaṣṣıbları bulunduḳları maḥalde ketm evlādır ve bu gibi muʿterizlere ġalebeye teʾmināt küllī olmadıḳça iẓhār-ı ʿadāvet itmemek ve yalŋız Cenāb-ı Ḥaḳ'dan anıŋ taʿaṣṣubdan ḫalāṣını ricā veyāḫud "bizde böyle maḥbūb ḳalmış olaydıŋ ḥālimiz nice olurdı" diyerek ḥamd u s̱enā birle kendüsiniŋ ve ġayrıŋ istiḳāmet ve selāmetiyçün duʿā eylemek iḳtiżā ider. Maʿlūm ola ki bu z̠ikr olunan cadde-istiḳāmet şeh-rāh-ı Muḥammediye'dir. Zīrā muḳaddem ü müʿeḫḫir mükellefīn içün başḳa cehdin ve mez̠heb iḥdās̱ olunmadığından ḫilāfı bi'l-ʿumūm İblīs-i rācīʿ perişān yollar olup *e'ṭ-ṭuruḳu ila'llāhi bi-ʿadedi enfāsi'l-ḫalāyıḳ*[21] nutḳ-ı şerīfiyle beyān buyrılan tarīḳler daḫı yār u aġyār muḳadderāt-ı İlāhiyye'ye göre nār ile nūrdan mürūr itdikden ṣoŋra aṣıllarına muvāṣalatlarını cāmiʿ tarīḳlere işāret idügi āyetde ḥaḳ u bāṭıl tefrīḳine dāʾir ḳaleme aldığımız mebḥas̱-ı ilzāmiyye mütālaʿasıyla ṣaraḥaten meydāna çıḳar. Eger enfās-ı ḫalāyıḳ ʿitibārıyla ḥürriyete müsāʿade olunup iḫtilāf-ı mükellefīn terk idilse cihādın ḳaṭʿı lāzım gelür idi. Ḥālbuki el-yevm dünyādayız. Her zamānıŋ ise ʿadālet ile ġalebe iden ṣāḥib-taṣarruf bir imāmı vardır ki **[9a]** ḥaḳ yolunda muḫālifleriyle gerek ẓāhir gerek batın muḫāṣamaları ḳaṭʿ olunmaz.

---

[21] الطرق إلى الله بعددِ أنفاسِ الخلايق : "Allah'a (giden) yollar, yaratıkların sayısı kadardır." (Yılmaz, 2008:857). (Hadis kaynaklarında bulunamamıştır.)

Sulṭānü'l-Evliyā Ḥaẓret-i ʿAliyyü'l-Murtażā Kerrema'llāhu Veche ve Raḍīya'llāhu Teʿālā ʿAnh Efendimiz Ḥakkında Ḥaḳ u Bāṭıl Tefrīḳine Dā'ir Mebḥaṡ-ı İlzāmiye

İmām ʿAli kerrema'llāhu veche raḍīya'llāhu teʿālā ʿanh efendimiz ḥażretleriniŋ zamān-ı ḫilāfetinde kendülerine devlet-i biʿat naṣīb olmayup ıẓhār-ı ʿadāvetle fesādları ʿālemin ḫarābına sebebiyet virerek müʾebbeden maḳhūr ve niʿam-ı na-mütenahīden mehcūr ḳalmış olan Muʿāviye ve ṭaraf-dārlarının ötedenberü ġayret-keşleri eksik olmayup bu mübaḥaṡeden ṭolayı ehl-i ḳıble iki ṭaraf olurlar. Ve el-yevm bir ṭaḳım keẕẕāb müddeʿīler vardır ki mübaḥeṡe-i maʿhūdeyi tāzeleyerek *fitnetü'l-lisāni eşeddu min-fitneti's-seyf*[22] ḥadīṡ-i şerīfiniŋ mā-ṣadaḳınca ṣūret-i ḥaḳdan görinüp ḫalḳı tarīḳ-i ṡevābdan menʿ ve erbāb-ı istiḥḳāḳa eẕā vü ihānet eylerler. Ḥalbuki ḥażret-i Murtażā'nıŋ medḥine ve muḫālifleriniŋ ẕemmine dāʾir *men kuntu mevlāhu feʿAliyyun mevlāhu Allāhumme ve āle men vālāhu ve ʿādī men ʿādāhu va'ḫẕul men ḫaẕeleh ve'nṣur men naṣarahu ve edri'l-ḥaḳḳa meʿahu ḥayṡu kāne*[23] **[9b]** *ene medīnetü'l-ʿilmī ve ʿAliyyun bābuhā*[24]*, ʿAliyyun ḫalīfetī ʿaleyküm ḥayātī ve memātī*[25]*, men eẕā ʿAliyyen fe-ḳad eẕānī*[26]*, ḳāle li-ʿAliyyin lā-yuḥibbuke illā-muʾminun velā yubġıduke illā münāfiḳūn*[27]*, ente minnī bi-menzileti Hārūne min-Mūsā ʿa.m. ente minnī ve ene minküm laḥmuke laḥmī cismuke cismī*[28]*, velā yebġadanā ehle'l-beyti aḥadun illā edḫalehu'llâhu'n-nāre*[29] gibi nice eḥādiṡ-i ṣaḥīḥa vardır ki bi'l-cümle taḥrīri mūcib-i ṭaḥvīldir. Ve ez-cümle Çehār-Yār'dan ve Āl-i ʿAbā'dan olup āyet-i kerīme ile defaʿātle ṡenāları müsellemdir. Velev ki ḥaḳlarında

---

[22] فِتنة اللسان أشدّ من فِتنة السيف: "Dil fitnesi kılıç fitnesinden daha şiddetlidir." (Ebû Dâvûd, Fiten 3: Hadis No: 4265).

[23] من كنت مولاه فعلي مولاه اللهمّ وآل من والاه وعاد من عاداه واخذله من خذله وانصر من نصره وادر الحقّ معه حيث كان: "Ben kimin efendisi isem Ali de onun efendisidir. Allah'ım! Ona yardım edene sen de yardım et; ona düşmanlık edene sen de düşmanlık et. Ona düşmanlık edeni terk et, onu terk edene yardım et, ona yardım edene nerede olursa hakkını ver" (Hadis bir kısmı işe şu kaynak yer almaktadır: Ahmed bin Hanbel, Müsned C.5 s. 347).

[24] أنا مدينة العلم وعلي بابها: "Ben ilmin şehriyim, Ali ise onun kapısıdır." (Hakîm e'n-Nişâburî, el-Müstedrek ale's-Sahîhayn, c.2 s.126-127; Tâberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 11: 65, nr: 11061).

[25] علي خليفتي عليكم حياتي ومماتي: "Ali hayatımda ve ölümümde benim size bıraktığım halifemdir." (el-Hıllî el-Hasan bin Yusuf bin el-Mutahhar, Minhâcü'l-Kerîme fî-Marifeti'l-İmâme, s.147-148).

[26] من أذا عليا فقد اذاني: "Kim Aliye eziyet ederse bana eziyet etmiştir." (Hadis Ali ifadesi yerine ashab ifadesi ile şu kaynakta geçmektedir: Ahmed b. Hanbel Müsned, c. 5, s.57).

[27] قال لعلي لا يحبّك إلاّ مؤمن ولا يبغضك إلا منافق: "Ali'ye şöyle dedi: seni sadece mümin sever. Sana sadece münafık buğz eder." (Taberânî, el-Mucemü'l-Evsat, c.5, s.87).

[28] أنت منّي بمنزلة هارون من موسى أنت مني وأنا منكم لحمك لحمي جسمك جسمي: "Sen benim nazarımda Musa'nın kardeşi Harun mesabesindesin. Sen bendensin ben sendenim. Senin etin benim etim senin, bedenin benim bedenim." (Buhârî, Sahîhü'l-Buhârî, Megâzî: 78).

[29] ولا يبغضنا أهل البيت أحد إلا أدخَلَه الله النار: "Bizi, ehli beyti sevmeyen kimseyi Allah cehenneme sokar." (Muteber hadis kaynaklarında böyle bir hadis bulunamamıştır).

hīç bir gūnā āyet olmasa da esās iddiʿa ne üzerine vuḳuʿ bulmuştur ve ḥaḳ kimin yedindedir güneş gibi āşikar olur. Şu mes̱el daẖı kāfidir ki: *Tefteriḳū fike ummetī kemā ifterek̇at benū İsrāʾīle fī-ʿĪsā ʿaleyhi's-selām*[30] ḥadīs̱-i şerīfiniŋ muḳteżā-i ḥükmi ḥaẓret-i ʿAlī efendimiz ḥaḳḳnda müʾmin ve kāfir ṣaraḥaten farḳ itmişdir. ʿĪsā ʿaleyhi's-selām'ıŋ zamān-ı baʿs̱ında Yahūdīler Kāfir ve ḥavāriyyūn ile tāʿbīleri müʾmīn oldıḳları mis̱illü Ṣıffīn'de ise Şāmīler ḥażret-i Murtażā'yı ele getürseler ʿĪsā ʿaleyhi's-selām gibi envāʿ -ı ʿuḳūbetler ile ḳatle cürʾet idecekleri āşikār idi ve ʿale'l-ẖuṣūṣ o vaḳʿada nice aṣḥāb-ı kibār ki **[10a]** ʿAmmar İbn Yāsir ve efḍāl-i tabiʿinden Üveys el-Ḳaranī ḥażerātı gibi z̠evāt-ı kirām melʿūn Şāmīler'in ṭīġ-ı ẓulmleriyle şehīd oldılar ve Şāmīler ṭarafında ṭamaʿ-ı dünyāsı dīde-i baṣīretini kör iden bir ḳaç ḳaçaḳdan maʿadā aṣḥābe nāmıyla kim var idi. Ḫülāṣa-i kelām Muʿāviye mürd oluncaya ḳadar bu ẖıyānetinde muṣırr olup baʿde'ṣ-ṣulḥ el altından çend defʿa Ḥażret-i Ḥaṣan efendimizi temsīme ictisār ile ʿāḳıbet muvaffaḳ olaraḳ oğlı Yezīd-i Pelīd'i velī-ʿahd idüp ümmet üzerine tasalluṭ ve sāʾir şerr ü fesād atını icrāya meydān bulmuşdur ve ḥattā minberlerde cumʿa ve bayram günleri ve aḥād-ı nas meyānında dāʾimī cenāb-ı Murṭażа'ya luġat oḳutmaḳlıġı ve ẖannās Yezīdiŋ fısḳ u fesādını bilür iken nice biŋ ḥīleler ile musallaṭ ḳılup vaḳʿa-i Kerbelā ki ne derecelerde ciger-sūzdur ve ẖānedān-ı nebeviyyeye ḥaḳaretleri ve sāʾir ẓulm ü fesādları kendülerini peşrev-i ehl-i şeḳāvet ḳılmışdır. Şeytānıŋ Ādem ʿaleyhi's-selām'a secde itmedigi gibi bu ümmetde daẖı Muʿāviye Ādem-i evliyāʾ Ḥażret-i ʿAliyyü'l-Murtażā efendimize muṭīʿ oldı. Eger āẖir-i ʿömründe Muʿāviye'ye tevbe ve nedāmet naṣīb olmuşdur dirseŋiz ne vechle **[10b]** is̱bāt idebilürsiŋiz ki hīç olmaz ise İmām-ı Ḥaḳḳ'a laʿneti ve Yezīd'iŋ velīʿahd olunmasını menʿe ḳādir idi ve baʿde'l-irtiḥāl maġfūrīn zümresinde dāẖil olmuş olsa da dünyāda işledigi çirkīn işlerini der-ẖāṭır itdikçe kendi nefsine levm itmesi lāzım gelir. Nerede ḳaldı ki ġayrıların laʿninden rencīde ola. Zīrā bu żıddiyyet ẓulm ü ḥaḳsızlığını bile bile o melʿūnı s̱enā iden muʿannid Yezīd'leriŋ yüzinden vuḳūʿ bulmaḳdadır ki anlar z̠em iden kimselere teslīm olsalar Muʿāviye'niŋ ne adı aŋılur ve ne de aŋa laʿnet-i vird-i zebān olur idi. Ey iẖvān-ı dīn! Bir ṭaḳım muṣannifiŋ kitāblarında bu melʿūna ḥażret ve raḍīye yazıldığından müteḥayyir iseŋiz iḥtimāl ki ol z̠evāt ḥaḳīḳat-i ḥāli taḥḳīḳ itmemiş olalar. Veyāẖud ʿaḳāyide müteʿalliḳ degil diyerek ẖalḳıŋ öteden berü ʿuḳde-dār olan ẖilāf-ı

[30] تفترق فيك أمتي كما افترقت بنوا اسرائيل في عيسى عليه السلام: Senin içinde ümmetim İsrail oğullarının İsa'da bölünmesi gibi bölünüyor. (Bu lafızla hadis kaynaklarında bulunamamıştır).

maʿlūmātlarını güşād ile mūcib-i perīşānī vü fesād olmasun içün ṭarīḳ-i setri ṭutmuşlar veyā sāʾir tedābīr üzerine vāḳıʿ olmuş ola. Zīrā İmām-ı Aʿẓam ḥażretleriniŋ şehādeti ve İmām-ı Şāfiʿī ḥażretleriniŋ giriftārlığı ve sāʾir kibār ẕevātıŋ perīşānlıḳları **[11a]** Āl-i ʿAbā'ya maḥabbet ve muḫāliflerine ʿadāvetlerinden nāşī olmuşdur ve bundan evvel mürşid-i kāmiller ṭarafından bu keyfiyetiŋ baʿżen açılup ve baʿżen örtülmesi le-ḥikmetin [31] maḥalline göredir. Zīrā sālik-i rāh taḥḳīḳ-i maḥabbet-i İlāhiyye'ye düşünce bu eşḳiyānıŋ ḥaḳsızlığını ve ḥażret ü raḍīye diyen kibārıŋ niyetlerinden sebeb ü ḥikmetini aŋlar. Şimdi ise ḥamden li'llāhi teʿālā [32] setre maḥal ḳalmayup ḥaḳīḳat-i ḥāl meydāna ḳonmuşdur ve baʿżılar Muʿāviye'niŋ ve hevā-dārlarınıŋ ellerinde bunca belde-i İslām fetḥ olmuşdur ve daha sāʾir ḫayrāta bāʿis̱ olmuşlardır, biz bunlara naṣıl laʿnet oḳuyalım, dirler. Fi'l-vāḳıʿ öyledir. Faḳaṭ bir kerre inṣāfāne teʾemmül ü ʿibretle naẓar olına ki müslim ve ġayr-ı müslim selāṭīnden ḳanġısıdır ki mülkünüŋ vāsiʿ ü maʿmūr olmaḳlığını istemeye. Zīrā iʿtibār iḫlāṣ ile niyyetedir. Muʿāviye bin Yezīd ve ʿÖmer bin ʿAbdü'l-ʿAzīz raḥmetu'llāhi ʿaleyhimā[33]da vuḳūʿ buldığı gibi yaʿnī Muʿāviye bin Yezīd taḫta cülūsundan ḳırḳ gün ṣoŋra da dem-i Muʿāviye ve pederüm Yezīd ḥükūmet-i İslāmiye'yi be-ġayr-ı ḥaḳ ẓulmle ẓabṭ itdiler. Biz ehlī degiliz, diyerek terk itmişdir. ʿÖmer bin ʿAbdü'l-ʿAzīz daḫı ḥüsn-i tedbīr ile İmām ʿAlī Efendimize olunan laʿneti ḳaldırup daha sāʾir ʿādilāne **[11b]** ḥareketlerde bulunmuşdur ki bu mis̱illüleriŋ fiʿllerinden iḫlāṣ ile ḫayr-niyetleri rū-nümādır ve Ḥażret-i Bārī teʿālā ḳullarınıŋ aʿmāl ü aḳvāline naẓar eylemez. Ḳalblerindeki iḫlāṣ u niyetlerine naẓar buyurur. Ṣūretā İslām ve ḫayr-aʿmālde görülse de ibtidāsı esāssız ve niyet-i fāsid olduḳça böyle ḫayrıŋ fāʿiline żarardan ġayrı bir fāʾidesi olmayacağı der-kār degil midir? Ve żarardan murād nedir, diyu suʾāl vārid olur ise *niyyetü'l-müʾmin ḫayrun min ʿamelih*[34] ve daha ems̱āli ḥadīs̱-i şerīflerden aŋlaşılır ki muḫliṣ ḳuluŋ ḫayr-niyyeti kifāyet ider. Ḫayrātı ḳuvveden fiʿle çıḳmaz ise de feʾemmā henūz iḫlāṣ ne şeydir ve fī zamānına işlenecek ḫayrındır farḳ u temyīz idemeyen kimselere evvel-emrde iḫlāṣlarını temyīze çıḳarmaḳ elzemdir. Ṭarīḳatiŋ ve sülūkuŋ daḫı esāsı bunuŋ üzerinedir. İmdi bu fesādıŋ bānīsi olan Muʿāviye ve ṭaraf-dārları ne iḫlāṣ üzerine İmām-ı ber-ḥaḳḳa muḫālefetle fütūḥāt-ı İslāmiye'de ḫayra bāʿis̱ oldılar ve ḥālā ne iḫlāṣ üzerine ḫayr işlerler? Eger Ḥażret-i Murtażā'ya muḫālefetde

---

[31] Hikmet için.

[32] Allah u tealaya hamd olsun.

[33] Allahın rahmeti üzerlerine olsun.

[34] نية المؤمن خير من عمله: "Müminin niyeti, amelinden daha hayırlıdır." (Tâberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, Hadis No: 5942; Yılmaz, 2008: 734).

Muʿāviye ḥaḳlı idi, dimiş olsaḳ, Ḥażret-i Murtażā'nıŋ ḥaḳsızlığına ḳāʾil olmaḳlığımız lāzım gelür. [12a] Cenāb-ı Murtażā ise ḥaḳ üzere İmām degil mi idi? Ve ʿulemāya ihānet-i küfr oldığına dāʾir fetvālar vārdur. Ḥażret-i ʿAlī efendimiz ise ẓāhir ü bāṭın ʿulūmunuŋ menbaʿı oldığında şübhe yoḳdur. Muʿāviye'niŋ daḫı ol Ḥażret'e ne derecelerde ihānetde bulundığı āşikārdır. Ne ʿaceb Muʿāviye'ye ve ṭaraf-dārlarına kāfir diyerek ḥükm idemezler ve lāʿinlere ʿadāvet ıẓhār idüp ol mertebe melʿūnı elden bıraḳamazlar ve uğruna dīnlerini ve cānlarını fedā iderler ki ḥālā bilā-taḥḳīḳ esāssız bahāneler ile ehl-i ḥaḳḳa eẕā itmekdelerdir ve ʿinādlarında muṣir olaraḳ bāṭılı Ḥaḳ ṣūretinde zīnetleyüp şefīʿ-i ittiḫāẕile selāmet ṭamaʿındadırlar. Heyhāt heyhāt! Bu ne ṭurfe ḥāletdir ki ehl-i ḥaḳ dişi ile erkegi ʿalāmet-i fāriḳasıyla bu derecelerde tefrīḳ idüp gösterirler. Muḫālifleri yine ḳabūl itmezler. Feʾemmā Ḥażret-i Ḫālıḳu'l-Cebbār ki bir ḳula tevfīḳini refīḳ itmeye, anıŋ rāh-ı ṣavābı bulamaması ʿaceb degildir. Ḥattā Muʿāviye ile Ḥażret-i Ḥasan efendimiziŋ ṣulḥı muḳābeleye ḳādir olamayacağından Bi'ż-żarūr olup Hicret'den ḳırḳ sene ṣoŋra mülk-i ʿaḍūd devrider, buyurulmış olan ḥadīs̱-i şerīfiŋ sırrı Muʿāviye'de ẓuhūra geldi. [12b] ve bu gibi cebbār ẓulmleriŋ ṣūretā ḫayr aʿmāli kendüleriniŋ pey-der-pey ḥubb-ı dünyā ile tekebbürlerini ve āḫiretde şiddet-i ʿaẕāblarını mūcib oldı. Mes̱elā miʿdesi fesādda olan bir marīżiŋ evvel-emrde miʿdesini taḫliye vü pāk itmedikçe muʿālece'niŋ teʾs̱īri görülemeyüp zaḥmetini artıracağı gibi iḫlāṣ ile ḳalb ṭahāretde bulunmaz ise ḫayr-aʿmāl daḫı żarar olur, fāʾide virmez. Pes çoḳ ḳīl ü ḳāl mūcib-i melāl olup

Beyt 1

-.--/-.--/-.-

Aŋlayana sivri siŋek sāz gelür
Almayana zūrnā ṭabl az gelür

ḳaba taʿrīfi de vāfīdir. Zīrā ehl-i inṣāf bilirler ki daʿvā-yı ẕekāvet idüp de henūz ḥaḳḳı bāṭıldan tefrīḳ idemeyen ve bu ḥamāḳatlarıyla berāber ehl-i ḥaḳḳıŋ ḫilāfına ḥareket ve erbāb-ı istiḥḳāḳa eẕā vü ihānet eyleyenlere bu gibi kelām-ı ḫuşūnet pek azdır. Munṣif muʿteḳid ile ġayr-ı munṣif münkir cemāʿatıŋ ʿind-i İlāhī'de iki ṭaraf oldığında dīn ü meẕheb daḫı şarṭ degildir ki bāde-i maḥabbetu'llāh içenler leşker-i Ḥaḳ olup içmeyüp henūz ṭalebde daḫı bulunmayan hevāyīler fırḳa-i Deccāl ve ʿavene-i şeyṭāndırlar ve naṣıl ki bilā-taḥḳīḳ Şāmīler Muʿāviye'ye tebaʿiyetle Ḥażret-i Murtażā ile muḳātele itdiler ise şimdiki ṭaraf-dārlarınıŋ daḫı ʿinādlarında ıṣrār ile [13a] imām-ı ber-ḥaḳḳa muḫālifleriçün ehl-i kitābdan Yehūd u Naṣārā'nıŋ dīn-dārlıḳlarına iʿtibār olmadığı gibi bu

ümmetde daḫı bu mis̱illüleriŋ ehl-i tevḥīd olduḳlarına ve cevāmiʿ ü tekyelerde ʿibādetlerine iʿtibār yoḳdur. İçlerindeki ṣāf-dil ve Yezīdī meşāyıḫ ve ḫˇācelere aldanmayan ve Ḥaḳ yolunda fedā-yı cān iden şüleḥādan ġayrısı ümmet-i nāciyeden ḫāric ve devlet-i īmāndan bī-naṣīb ve pençe-i ḳahra giriftār ve laʿnet-i dāʾimī ile muʿaẕẕeblerdir. Şāyed seyf-i ẓāhir ḳalḳup muḫāliferiŋ ʿömrleri her ne ḳadar uzun olsa da ʿāḳıbet ölümden ḳurtulmazlar. Ol vaḳt daḫı göreceklerini görürler. Ey müşekkikler! Bir kerre pāk tevbe vü nedāmet ile Ḥaḳḳ'a tābiʿ ve bāṭıldan müctenib oldığıŋız ḥālde niyāzāne ʿarīż u ʿamīḳ taḥḳīḳ ve hīç olmaz ise İslām ve ecnebī tārīḫlerine naẓar-ı diḳḳat eyleyesiŋiz ki maḥall-i tereddüd olmadığı gün gibi āşikārdır. Āgāh olun ki ehl-i maḥabbet olan Muʿāviye'ye ve ṭaraf-dārlarına laʿnet eyler ve henūz maḥibb-i Ḥaḳ ve ṭaleb-i farḳ u temyīz olmayanlar daḫı bu bābda sükūt üzere maḥcūb ḳalurlar. Veyāḫud muḫālefetle müsteḥaḳ-ı ʿaẕāb olurlar. Zīrā selefde daḫı enbiyāya īmān itmeyen ḳavme āḫirü'l-emr nebīleri aġzından laʿnet itdirildigi āyetle s̱ābit ve vāris̱-i ḫātemü'l-enbiyā Ḥażret-i ʿAlīyü'l-Murtażā efendimiziŋ daḫı bu eşḳiyāya laʿnet oḳudığı senedāt-ı ṣaḥīḥa ile müs̱betdir. **[13b]** Farż idelüm ki bu ʿaṣrda Ḥażret-i Murtażā bulunsa veyāḫud biz o ʿaṣrda bulunsaḳ ḳangı ṭarafa tebaʿiyetimiz lāzım gelür? Çünki her iki ṭaraf vefāt idinceye ḳadar daʿvālarında muṣir idi. Vaḳʿa-i Cemel muḫālifleri gibi Muʿāviye ve ṭaraf-dārları terk-i muḫālefet ve Ḥaḳḳ'a ricʿat itmediler ve ḥālā itmemekdedirler ve muḫālifler ile muḳāteleye *veḳātilūhum ḥattā lā-tekūne fitnetun*[35] ve *uẕine li'lleẕīne yuḳātelūne bi-ennehum ẓulimū ve inna'llāhe ʿalā naṣrihim le-ḳadīrun*[36] āyet-i kerīmeleriyle ve daha sāʾir āyāt-ı beyyināt ile delīl-i s̱ābitdir. İmām Mehdī ḥażretleri daḫı nesl ü ḥuḳūk cihetinden taraf-dār-ı Ḥażret-i Murtażā'dır. İmdi ṭarīḳ-i hidāyet ve ṭarīḳ-i ḍalālet-i ṣādıḳ ile kāẕibi tefrīḳ içün iki yoldur. Her zamān daḫı Mehdī'si ve Deccāl'i bulunmaḳ ḳābil degildir. Pes maʿlūm oldı ki biz Ḥaḳ'la olduḳça Ḥaḳ daḫı bizim iledir. ʿĪsā ʿaleyhi's-selām olsun velev sāʾir-i enbiyāʾ-ı ʿiẓām ve evliyāʾ-ı kirām ḥażerātı bi-ecmaʿihim[37] bizden ayru degillerdir. Eger Ḥażret-i Murtażā'ya tābiʿ olur isek muḫāliflere ḳılıc urur iken anlara raḥmet oḳuyaraḳ mı ḥamle idecegiz, yoḫsa tekbīr alaraḳ laʿnet mi oḳuyacağız? Elbette laʿnet oḳuyacağımızdan müʾminler içün zamān degişmekle düşmān dost olamaz ve ḥaḳ meydānda iken bī-ṭaraflıḳ daḫı bilā-ḥuccet ḫavāṭır-ı nefs

35 وقاتلوهم حتى لا تكون فتنة: "Fitne ortadan kalkıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın!" (Enfal: 39).

36 أذِن للذين يقاتلون بأنهم ظلموا وإن الله على نصرهم لقدير: "Saldırıya uğrayanlara zulme mâruz kaldıkları için savaş izni verildi. Allah onları muzaffer kılmaya elbette kādirdir" (Hacc: 39).

37 Tamamıyla.

[14a] ve iblīs'den ẓuhūra geldiginden ḫaṭādır. Bu sebebden nāşī ehl-i ḥaḳ dünyāda olduḳça her ḥālde şemşīr-i ʿadāleti elinden bıraḳmaz. Velev ṣaġīr velev kebīr eger ẓāhiren bi'l-ittifāḳ seyfle fesādıŋ menʿ ü defʿ-i mümkin ise ʿālem-i ṣuġrāda bulunan aʿdā-yı dīn ile ve illā ʿālem-i kübrāda ʿadüvv-i ekberi ile muḥārebe-i dāʾimī üzere ṭarīḳ-i ṣalāḥda müstaḳīmdirler. Şurası daḫı maḥall-i diḳḳatdir ki Ḥażret-i ʿAlī efendimiz ḥaḳḳında *yehliku fīke reculāni muḥibbun mufriṭun ve keẕẕābun müfterin*[38] ḥadīs̱-i şerīfinde işāret buyurulan ṭarafeynden yaʿnī ʿAlī Allāh diyerek ifrāṭ-ı maḥabbet iden ve ḳatl-i ʿOs̱mān ve sāʾire ile iftirā eyleyen kimselerden olmayup vāris̱-i vaṣī-i maḥbūb-ı Rabbü'l-ʿĀlemīn bilerek iştiyāḳ üzere ḫıdmetinde bulunmaḳ lāzım gelür ki ümmetden hīç bir ferdiŋ o ẕāt-ı ʿālī-ḳadrden ilerü ḳadem başmaḳ ḥaddi degildir ve bu meydānda Muʿāviye'niŋ ve ṭaraf-dārlarınıŋ laʿnetden başḳa naṣībleri ne olabilir? Laʿnetu'llāhi ʿaleyhim ecmaʿīn[39] baʿżılar daḫı bu vāḳıʿayı meydāna çıḳarmaḳda maʿnā nedür, dirler. Fi'l-ḥaḳīḳa ʿaḳāyide müteʿallıḳ şeyʾ degil idi. Faḳaṭ öteden berü ḫaylī kibār ṭaraflarından setr olunup henūz ṭuġyānda olan ẓāhir-perestler daḫı eks̱er tārīḫ muṭālaʿa **[14b]** itmediklerinden her ne ḳadar ḥaḳīḳat-i ḥāli fehm itmişler ise de bir kerre ıẓhār-ı ʿadāvetle şeyṭān bāṭılı ḥaḳ ṣūretinde zīnetleyerek āfet-i şöhret daḫı kendülerini yaḳup ʿilmlerine ve kemāllerine maġrūren ḫalḳı ol derece ifsāda bāʿis̱ olmuşlar ki Yezīd-cibillet mürāyīler ʿālemi ṭutmuş ve muḫliṣānu *e'n-nādiru ke'l-maʿdūm*[40] ḥükmünde ḳalaraḳ münkirleriŋ eẕāsı ḥaddi tecāvüz itmiş olmaġla *el-eşyāʾu merhūnetun bi-evḳātihā*[41] işāretinden münfehem oldıġı mis̱illü,

Beyt 2

-.--/-.--/-.--/-.-

Cefr-i aḥmerden ṭaġıldı tīġ-i ḫūn-rīz erlere
Bedr olur ṭoġduḳda meh urmaḳ sezā şer-serlere

Yaʿnī ḥaḳḳıŋ ıẓhārı ḫayr, ıżmārı şerdir ve ḫayr, şer her ne ise artmaḳlıḳ saʿya mevḳūfdur. İmdi Muʿāviye'ye ve ṭaraf-dārlarına laʿnet itmekligi menʿ ü ketm eyler iseŋ şerre ve ḫalḳı laʿnete teşvīḳ ve bāṭılı ḥaḳdan tefrīḳ ider iseŋ ḫayra bāʿis̱ oluruz, dimekdir ki Yezīdīler aradan çıḳmadıḳça veyāḫud ḳalblerdeki nefsāniyet ve ḥubb-ı dünyā izāle olmadıḳça ṣalāḥiyet

---

[38] يهلك فيك رجلان محبّ مفرط وكذّاب مفتر: "İçinizde iki adam helak edecektir: aşırı ve düşkün; yalancı ve müfteri." (Hadis kaynaklarında bulunamamıştır).
[39] Allah'ın laneti hepsinin üzerine olsun
[40] النادر كالمعدوم: "Az bulunan sey, yok gibidir." (Yılmaz, 2008: 711).
[41] الأشياء مرهونة بأوقاتها: "Eşya, zamanlarına bağlıdır." (Yılmaz, 2008: 191).

yüz göstermeyeceginden bi-ʿināyeti'llāhi teʿāla[42] Emīrinā ve Mürşidinā e'ş-Şeyẖ Seyyid Ḥamzatü'n-Nigārī ḳuddise sırrahu'l-Bārī[43] efendimiz ḥazreteriniŋ meʾmūriyet-i maʿneviyeleri īcāb-ı ḳudsiyelerinden olaraḳ bu kerre keyfiyet-i tamāmıyla **[15a]** açılmışdır ve dost ile düşmānıŋ farḳ u temyīzi min-ṭarafi'llāh[44] bir emr-i bedīhīdir. *Ve's-selām ḥasbina'llāhu ve niʿme'l-vekīl ve niʿme'l-mevlā ve niʿme'n-naṣīr.*[45]

[Ġazel 1]
Ṭarīḳ-i Ṡenādan Teblīġāt

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Murtażā-yı merd-i meydān Ḥaydar-ı Kerrārdır
   Şehr-i ʿilmin bābıdır ol menbaʿu'l-esrārdır
2. Ḥażret-i Şāhu'n-Nebīniŋ vāriṡi iẖvet-miṡāl
   Kim muẖālif olsa melʿūnü'd-denī ġaddārdır
3. Ey ʿadāvet birle teslīm olmayup ceng eyleyen
   Bilmediŋ vāriṡligin ḥayfā mekānıŋ nārdır
4. Bilmiş olsaydıŋ eger ol serveriŋ ḳurbiyetin
   Maḥv olurduŋ ẕerre teg çün maṭlaʿü'l-envārdır
5. Mesned-i sırr-ı ẖilāfetde odur baʿd ez-Nebī
   Ḥaşre dek pākü'n-nesilden ḥākimü's-seyyārdır
6. Ey muḥibbü'l-ẖānedān ol serviŋ emrin gözet
   Ḥükm anıŋ devrān anıŋ münkirleri küffārdır
7. Münkir-i Ḥaḳ defʿine saʿy it Ḫulūṣī ṣubḥ u şām
   Dāmen-i şerʿi muṭahhar ṭut ki Ẕü'l-fiḳārdır **[15b]**[46]

Bi'l-cümle maʿlūm olsun ki Ḥażret-i Ādem ʿaleyhi's-selām efendimiz devrinden berü ẖilāfete müteʿallıḳ olan emānetu'llāh her zamānda bir insān-ı kāmile bi't-tecellī iżāfet olunur. Muẖālifleri kāẕib ü bāṭıldır. Faẖr-ı kāʾināt ʿaleyhi ekmelü't-taḥiyyāt[47] efendimiz ḥażretlerinden ṣoŋra aṣḥāb-ı güzīnden rıḍvānu'llāhi teʿālā ʿaleyhim

[42] Yüze Allah'ın yardımıyla.
[43] Emirimiz ve mürşidimiz şeyh Seyyid Hamzatü'n-Nigârî. Allah onun sırrını mukaddes eylesin.
[44] Allah tarafından.
[45] Allah bize yeter O ne güzel Vekil ne güzel Mevla ne güzel yardımcıdır.
[46] Derkenar: Hāẕihī hediyyete min-el-Meliki'l-Şefīḳ ilā-Ebī Bekri'ṣ-Ṣıddīḳ / Men abġadaż e'ṣ-ṣıddīḳ fehüve'ṣ-ṣıddīḳ / Hāẕihī hediyyete min-el-Meliki'l-Vehhāb ilā-ʿÖmer bin el-Ḫaṭṭāb / Men ebġaḍa ʿÖmer feʾemvāhu saḳar / Hāẕihī hediyyete min-el-Meliki'l-Ḥannāni'l-Mennān ilā-ʿOṡmān bin ʿAffān / Men ebġaḍa ʿOṡmān feẖaṣmu'r-Raḥmān / Hāẕihī hediyyete min-el-Meliki'l-Vāhibi'l-Ġālib ilā-ʿAlī ibu Ebī Ṭālib / Men ebġaḍa ʿAlī feẖaṣmuhu'n-Nebī. M.
Ḥażret-i Cebrāʾīl ʿaleyhi's-selām dört elma Cehār Yār efendilerimize hediyye getürüp üzerlerinde bālādaki yazular işāret olundığı ḥālde Ḥażret-i Peyġamber ʿaleyhi's-selātu ve's-selām efendimiz birer birer ellerine teslīm buyurdığı rivāyāt-ı ṣaḥīḥadandur.
[47] Selâm ve duaların en mükemmeli onun üzerine olsun.

ecmaʿīn[48] efendilerimiz Ḥażret-i Ebī Bekr e'ṣ-Ṣıddīḳ raḍīya'llāhu teʿālā ʿanh efendimize bīʿat iderek Ḥażret-i Ebī Bekr efendimiz daḫı Ḥażret-i ʿÖmer raḍīya'llāhu teʿālā ʿanh efendimize vaṣiyet buyurup Ḥażret-i ʿÖmer efendimüz daḫı kibār-ı ṣaḥābe miyānında şuraya ḳoyup Ḥażret-i ʿOs̱mān raḍīya'llāhu teʿālā ʿanh efendimize ve Ḥażret-i ʿOs̱mān efendimizden ṣoŋra sulṭānü'l-evliyāʾ Ḥażret-i ʿAlīyyü'l-Murtażā kerrema'llāhu veche ve raḍīya'llāhu taʿālā ʿanh efendimize bīʿat itdikleri ḥālde baʿżılar ṭarafından pek çoḳ fitne vü fesād vāḳıʿ olup Şīr-i Merdān efendimiz ḥażretleriniŋ şehādetiyle mez̠kūr ḫilāfet-i evlād-ı kirāmdan Ḥażret-i Ḥasan ve Ḥüseyin raḍīya'llāhu teʿālā ʿanhümā efendilerimize naḳl itmiş ise de Vaḳʿa-i Ṣıffīn'den ṣoŋra taṣarruf-ı mülk-i Benī Ümeyye cihetine geçüp kāẕibler ṣādıḳlara ġalebe ṣūretinde görünmüşdür. Ḥālbuki kendi maġlūbiyetlerini artırdılar ve evlād-ı kirāma, rıḍvānu'llāhi **[16a]** teʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn, ne derecelerde ẓulm itdikleri ehl-i taḥḳīḳiŋ maʿlūmlarıdır ve ḥālā ehl-i ṭarīḳ ıṣṭılāḥında ḳuṭbü'l-aḳṭāb ve ġavsü'l-aʿẓam ve sırr-ı ḫilāfet vesāʾire taʿbīr olunan ẕevāt-ı kirām ancaḳ tecellīye maẓhar olan evliyāʾ-ı ẕü'l-iḫtirām efendilerimizdir. Pādişāhlar ise ẓāhirde her zamānda ve her diyārda ġalebe vü tasalluṭları cihetle mutaṣarrıf olurlar ve her ḥālde kendü fiʿllerinden mesʾūldürler. Eger ḥükm ü ḥükūmetde şerīʿat-ı muṭahharaya ittibāʿ iderler ise selāmet ve illā muʿaẕẕeblerdir. Şerʿ-i şerīfe mutābaʿat ise şöyledir ki ibtidāʾ Ebī Bekr e'ṣ-Ṣıddīḳ efendimiziŋ kemāl-i ʿirfāniyyet ü inṣāflarına bināʾen Ḥażret-i ʿÖmer efendimize teklīfi ve daha sāʾir taḥarriyātı gibi bīʿat olunan ẕāt her ne ḳadar kendüsini bu aġır yüki taḥammül ve bi-ḥaḳḳın[49] ʿadālet itmege muḳtedir göremez ise de ehl-i İslām'ıŋ maṣāliḥi perīşān olmaḳlıġını ve ehlini buldıġı ḥālde emāneti teslīm idecegini mülāḥaẓa vü niyet iderek ḳabūl ile müddet-i imāretinde niyet-i mez̠kūr üzere ʿadālet idüp ehli bulundıġı ḥālde emāneti kendüsiyle ḳabūl buyururlar ise teslīm ve illā bu ḥāl üzere vefāt idinceye ḳadar ḥükm ü ḥükūmetde ḳādir olabildigi mertebe şerʿ-i şerīfe **[16b]** mutābaʿatla müstaḳīm olmalıdır. Bu ḥaḳīḳat ile maʿlūm oldı ki cümle ehl-i İslām'ıŋ başı şerīʿate ve şerīaʿtıŋ farḳ u temyīzi insān-ı kāmile baġlanmışdır. Pes şarṭ-ı inṣāf anı īcāb itdi ki İmām-ı ber-ḥaḳḳa teslīmde mütereddid olmamaḳ gerek. Mesbūḳü'l-ems̱āldir ki selāṭīn-i maʿneviyye salṭanat-ı ẓāhire tenezzül itmezler. Ancaḳ muḥib ü müntesib-i ḥüküm-dārları naẓar-ı himmetlerinde ḥıfẓ u ḥimāyet buyururlar. Feemmā kemāl-i ḫilāfet ise ẓāhir ü bāṭın meydān-ı

[48] Allah onların hepsinden razı olsun.
[49] Hakkıyla.

süḫan ṣāḥib-seyfligi kendüsinde cemʿ olmaḳlıḳ iledir. Ḥażret-i Murtażā'nıŋ serīr-i ḫilāfete ḳadem başdıġı vaḳt ibtidāʾ-ı ḳırāʾat buyurduḳları ḫuṭbede *el-ḥamdu li'llāhi ʿalā iḥsānih ḳad receʿal'l-ḥaḳḳu ilā-mekānih*[50] iḳrār-ı muʿciz-beyānlarıyla müs̱bet oldıġı gibi ki bu kemāl o ẕāt-ı ʿālī-ḳadre maḫṣūṣ ve İmām ḥażretleriniŋ ḫilāfeti ise henūz mübhem idügi ehline maʿlūm bir keyfiyetdir. Zīrā Ḥażret-i Mehdī'niŋ ẓuhūruna dāʾir olan eḥādīs̱-i şerīfede ẓāhir ü bāṭın ṣarāḥati yoḳdur. Şerʿ-i şerīfiŋ ḥükmi ise ẓāhir ü bāṭın ayırmayup hemān ḳāṭiʿdir. İmām Mehdī ḥażretlerinde daḫı müdārā yoḳdur. Ḳırāʾat-ı kerīmiŋ iḥyāsını iḥyā ve imātesini imāte ider. Ol sebebden bizim içün ātīdeki necātiyede işāret olundıġı mis̱illü ẓāhir **[17a]** ü bāṭın kemāl ile muttaṣıf sulṭāna iṭāʿat iḳtiżā ider. Ḳāʾim-i seyyid olmaḳ şarṭıyla imdi bu veẓāyifi Süleymānlara bildirmek ve ehli bulundıġı ḥālde teslīm olmaḳ aḳdem-i ferāʾiżdendir ve her bir mükellef içün mürşid-i kāmil araşdırmaḳ bu esbāba mebnīdir. *Men māte ve lem-yaʿrif imāme zamānihī fe-ḳad māte meyyiten cāhiliyyeten*[51] ḥadīs̱-i şerīfi daḫı bu maʿnāya işāretdir. Yoḫsa Muʿāviye ve o mis̱illü ẓāhir pādişāhlarınıŋ imāmetine ḥaml olunmasun. Ancaḳ selāṭīn-i ẓāhire niyyet-i sāʾiḳ üzere müstaḳimlerden iseler imāmlıḳları inkār olunmaz ki feyż ü terbiyelerini selāṭīn-i maʿneviyeden bilürler. Her ne ḳadar bi'l-müvācehe görüşmemişler ise daḫı bi'l-iʿtiḳād iḳtidāları kāmiledir ve ʿale'l-ḫuṣūṣ mülāḳātları anda teslīmden ġayrı çāreleri olmaz. Şurasına daḫı diḳḳat lāzımdır ki *lā-teḳūmü's-sāʿatu ḥattā lā-yuḳālü fi'l-arżı Allāhu Allāhu*[52] Yaʿnī ḳıyāmet ḳopmaz. Ḥattā yeryüzünde ḳuṭb ḳalmaya ki Ḥaḳ Sübḥānehū ve teʿālā ḥażretleri ʿālemi anıŋ himmetiyle ḥıfẓ eyler, dimekdir. Zīrā aḳṭāb-ı İs̱nā ʿAşer'den her ḳuṭbuŋ hücīrāsı Allāh Allāḥ dir. İşte bu zümre-i nāciyeye dāḫil olmaḳ kāffe-i ins ü cin içün veẓāyif-i muḳaddemedendir. Çünki bu fırḳanıŋ ġayrı *ṣümmün bükmün ʿumyun fehüm lā-yerciʿūn*[53] ḳabīlindendir. **[17b]** ʿİsmāʿīl Ḥaḳḳı ḥażretleriniŋ daḫı bir kimesneniŋ ʿilm-i vehbīden naṣībi olsa sūʾ-i ḫātimeden ḫavf olunur. *El-ʿıyāẕu bi'llāhi teʿālā*[54] ve ednā-yı naṣīb bu ʿilmi ve ehlini teslīmdir. Ehlini bilmekde ise ziyāde ṣuʿūbet vardır. Zīrā ʿāmme-i nās şimdi kerāmet ehli ararlar. Kerāmet-i kevniyye

---

[50] الحمد لله على إحسانه قد رجع الحق إلى مكانه: "İhsanı için Allah'a hamd olsun Hak yerini buldu." (Dua cümlesi)

[51] من مات ولم يعرف إمام زمانه مات مية جاهلية: "Zamanının imamını tanımadan ölen, cahiliye hayatı üzere ölür." (Yılmaz, 2008: 659). (Hadis kaynaklarında bulunamamıştır).

[52] لا يقوم الساعة حتى لا يقال في الأرض الله الله: "Yeryüzünde Allah Allah diyen bulunmayacağı ana kadar kıyamet kopmaz." (Muhyiddîn e'n-Nevevî, m.2009-h.430: İmân, Hadis No: 373).

[53] صمّ بكم عمي فهم لا يرجعون : "Onlar, sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Artık (hakka) dönmezler." (Bakara: 18).

[54] Allah'a sığınır, Allah'a iltica ederiz. Allah korusun, Allah saklasın.

ise velāyetde şarṭ degildir. Şarṭ olan kerāmet-i ʿilmiyyedir ki ẕikr olunan ḥaḳāyıḳa müteʿallıḳdır. Niceler daẖı ḥaḳīḳat diyu söylerler ve yazarlar. Anı daẖı teşẖīṣ itmek ziyāde güçdür. Ṣırāṭ-ı müstaḳīme ihtidā ʿaḳl-ı selīmi ve ṭabʿ-ı müstaḳīmi ve ẕevḳ-i ṣaḥīḥi olanlara maẖṣūṣdur. Her ʿilm hüdā ve her ḥāl ṭarīḳi üzere degildir. Ṭuruḳ-ı ḍalālet çoḳdur, buyurdığından daḳāyıḳ-ı mebḥūẕe meşrūḥdur. *Allāhumma'ḥşurnā fī-zümreti'ṣ-ṣāliḥīn ve'rḥamnā yā erḥame'r-Rāḥimīn*[55]

[Ġazel 2]
Necātiyye

.---/ .---/ .---/ .---

1. Vaḳit āẖir oluncaḳ Mehḍi ve ʿĪsā çıḳar ammā
Bilinmez çıḳdılar mı yā çıḳacaḳ Ḥaḳ bilür illā
2. Gerekdir Ḥaḳ içün ez-cān u dil saʿyile ʿāḳıllar
Geçüp bāṭıl ẓalāmın tā göreler Ḥaḳ yüzün bī-tā **[18a]**
3. Kitāb u sünnetin evlād u aṣḥābın delīl itdi
Bu cümle iz-be-iz maḥbūb-ı Ḥaḳ minhācıdır Ḥaḳḳā
4. Gel ey ṭālib ʿulūm-ı dīni bil farḳ ola Ḥaḳ şerʿan
Girü vuṣlat içün el ṭut ki ḳalma nāḳıṣ u aʿmā
5. Ulūm-ı dīn ile Deccālvār aldanma kim zīrā
Bu ẓāhir ẖod-bīn aldar velī bāṭında Ḥaḳ peydā
6. Görüp ṣūretde bī-ḥad şeyẖ ü mürşid düşme teşvīşe
Tevekkül ol elin ṭut pīrimiŋ geç ġayrdan cānā
7. Didi ferd-i Ḫudā kim *küllühüm deccālūn*[56] illā yek
Ne aŋlar sırr-ı tevḥīdi hidāyet olmayan ḥumeḳā
8. Edā-yı ẖidmet it teslīm-i tām üzre bilā-iḥmāl
Ki tā ḳalbiŋ cilālansun tecellī eyleye Mevlā
9. Bulunur Mehd*ī* vü ʿĪsā o laḥẓa ḳalmaya maṭlūb
Tecellā-yı merātibden iderseŋ seyr-i bī-hemtā
10. Ne kim var ẕerre-i yek cümleten ʿaynıŋda reh-berdir
Ledünnī baḥrına dal kim çıḳarırsıŋ dür-i yektā
11. Ḫulūṣī sözleriŋ taṣdīḳ ider bir bir necāt ehli **[18b]**
Velī münkir geçer elbet zi-seyf-i Mehdi vü ʿĪsā

---

[55] اللهم احشرنا في زمرة الصالحين وارحمنا يا أرحم الراحمين: "Allah'ım bizi salihlerle haşret. Merhametlilerin en merhametlisi (olan Allah) bize rahmet et." (Dua cümlesi)
[56] كلهم دجال: Hepsi Deccal'dir.

Deccāl'in aṣlı İmām-ı Aʿẓam ḥażretleriniŋ *levle's-sünnetāni leheleke'n-nuʿmān*[57] buyurdığı kelām-ı inṣāfānesinden maʿlūm olur. Pes meşāyıḫ u ʿulemāʾ-ı ḫod-bīn her ne ḳadar muttaḳī olsalar daḫı Deccāl ve cünūd-ı Deccāl dimekdir. Erbāb-ı nāciye ise dāʾimā maḥviyetle veyā maḥviyete terġīb ile iḫlāṣ üzere dirlikdedirler ki bu zümreden ḳıyām-ı Mehdī'ye ḳadar ḥasbe'l-ḳader baʿżen ṣınıf-ı Deccāl'e dāḫil olup ve yine ḫalāṣ olan eksik degildir. Her ne ḳadar ezelī saʿīd olan şaḳī ve şaḳī olan saʿīd olmazlar ise de ḳader-i muʿallaḳda saʿīd ġāfile ḥāʾil ẓuhūr ider ve bir müddet ṣoŋra zāʾil olur. Zamān-ı ḳāʾimde bi'l-külliye saʿīd ü şaḳī iki ṭaraf olup ʿāḳıbet saʿīdler şaḳīlere ġālib gelürler. Ḫulāṣa-i kelām nīk ü bed her ne ise ehli ile māye-i aṣlına rāciʿdir.

[Naẓm 2]

Eşrāṭiyye

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Bāʿiṣ-i īcād-ı ʿālem Muṣṭafā'dır bilmiş ol
Hem müvekkil nūr-ı sırrı Murṭażādır bilmiş ol
2. Çār-Yārıŋ ḳulıyuz kim iḳtidāmız Ḥaḳḳadır
Cümle aṣḥāb-ı hidāyet muḳtedādır bilmiş ol **[19a]**
3. Nūr-ı Ḥaḳ evlād-ı Zehrā içre naḳlen devrider
Her emīn-i Ḥaḳ imāmü'l-evliyādır bilmiş ol
4. İbni Süfyān artırup ẓulmın żarūrī ṣulḥ eylen
Seyyidü'l-aḥkāma rāżī müctebādır bilmiş ol
5. Ol laʿīniŋ ḥīlesinden şer çoġaldı ʿāḳıbet
Ḳatl olan ẓūlmen Ḥüseyn-i mübtelādır bilmiş ol
6. Her vaḳit ẓālim münāfıḳlar elinden ḳan döken
Dūstān-ı Ḥaḳ emīrü'l-aṣfiyādır bilmiş ol[58]
7. Bunca müddetdir bu daʿvā faṣl olunmaz vechi var
Fāṣıl ancaḳ Mehdī-i ṣāḥib-livādır bilmiş ol
8. Vaʿd-i Ḥaḳdır çün ḳopar eşrār-ı nās üzre ḳıyām
Münkire mekr itdi Ḥaḳ ender-ḫaṭādır bilmiş ol
9. Mekr-i Ḥaḳ mesdūd ḳıldı ehl-i inkārın yolın
Ṭālib-i Ḥaḳ olmayan ḥasret-firāzdır bilmiş ol
10. Ehl-i dünyādır ḳamu müşrik münāfıḳ her ne var[59]
Anlar içün İbni Süfyān pīş-vādır bilmiş ol
11. Çün muḫālif oldı şīrān-ı Ḫudāya ol şerār

---

[57] لو لا السنتان لهلك النعمان: "İki sünnet olmasaydı Numan helak olurdu."

[58] "Dūstān-ı Ĥaḳ u emịrü'l-aśfiyādır bilmiş ol" şeklindeki mısrada bulunan vezin aksaklığı atıf vavı kaldırılarak giderilmiştir.

[59] "Ehl-i dünyādır ḳamu müşrik ü münāfıḳ her ne var" şeklindeki mısrada bulunan vezin aksaklığı atıf vavı kaldırılarak giderilmiştir.

Ḥükm-i şerʿī kesse mecmūʿın be-cādır bilmiş ol **[19b]**

12. Tā ḳalınca bir kişi bizden ḳıyāmet ḳopmaya
Ḳavl-i Ḥaḳdır baḥs̱-ı īn ender-ṣalādır bilmiş ol

Min-el-maşrıḳ ile'l-maġrib [60] daʿvet-i Ḥaḳ işitdirilmekdedir. Yaʿnī İḫlāṣ üzre īmān u teslīmiyet ve istiḳāmet yolları gerek ez̠ān-ı Muḥammediyye ile ve gerek daʿavāt-ı aṣḥāb-ı ḥuḳūk ile kāffe-i müşrik ü münāfıḳlara taʿrīf ü teblīġ olunmaḳdadır. Seyf-i ẓāhiriŋ ḳalḳmaḳlığına bāʿis̱ ise ehl-i ḳıbleniŋ ittifāḳı yollarında münāfıḳlarıŋ ḥāʾil olmaḳlığıdır. Bāṭın seyfiniŋ bilā-teʾḫīr kesmesi daḫı aʿmāl-i ḳalbiyye mükellefinden ʿibāretdir ki mekr ü ḳahr-ı Melik-i Cebbār tīġ-i bī-reng ile ḫūn-rīzdir. O tīġ-i bī-reng dökdigi ḳan daḫı rengi görülmez. Şöyle ki miyān-ı ḫalāyıḳda ṣaġīr ü kebīr ṭaraflarından daʿvet-i Ḥaḳ işitdirilüp Ḥaḳḳ'a icābet idenler ḥay ve muḫālifler meyyit ḥükmünde ve iʿtibār-ı fātiḥası pāk olan ḫātime olup eks̱er-i aʿdānıŋ rüsvāylıḳları ise eyyām-ı cezādadır. El-ḥāṣıl muḫliṣ ile ġayr-ı muḫliṣ ʿind-i İlāhi'de ve ʿind-i ehlu'llāhda farḳ u temyīz olunur. İmdi *itteḳū firāsete'l-müʾmini feinnehū yenẓuru bi-nūri'llāhi* **[20a]** *teʿālā*[61] işārātına diḳḳatle her bir muʿteḳid ṣūretā gördigi kimselere Ḫıżır naẓarıyla baḳup nefsü'l-emr ittiḳāda olmaḳ gerekdir. Çünki her ferdiŋ kemāli ve iʿtiḳādı bilā-tecrübe aŋlaşılmaz ve bir anda ʿabd hem maṭrūd ve hem maḳbūl olur. Anıŋçün *inne'l-mütemessike bi-sünneti seyyidi'l-murselīn ʿinde fesādi'l-ḫalḳi ve'ḫtilāfi'l-mez̠āhibi ve'l-mileli kāne lehū ecru miʾeti şehīdin fe-innehū ke'l-ḳābiḍ ʿale'l-ḥamra* [62] müjdesiyle daḫı mütesellī ve mütebaşşır bulunmaḳ elzemdir ve bu ittiḳā ve temessük sünnet ise bir ṭaḳım leşker-i Deccāl'in yaʿnī müttefiḳāne meşāyıḫ u ḫᵛāce-i bed-aṣllara tebaʿiyetle ṣalāḥiyetde görinen ve henūz cān-ı şīrīnden geçemeyüp zuʿmunca velāyet daʿvāsı eyleyen muḫālif-i ʿuşşāḳ ve mürāyiʾ-i ʿaṣr ḥālātınıŋ ġayrıdır. Zīrā şerīʿāt uzanır üzilmez. Ol sebebden şīrān-ı Ḫudā vaḳt-i ḥāle göre ṣuver-i riyādan muḥteriz ve dem-be-dem imām-ı ber-ḥaḳḳıŋ naẓar-ı terbiyesinde iḫvān-ı iḫlāṣ-keşler ile ḳādir olabildikleri mertebe ṣalāḥiyyetde müteḥaddiddirler. Aŋlaşıldı ki ḫarābāt ehline ḫor baḳmaḳ ve imām-ı ber-ḥaḳ ṭarafından her ne meʾmūr bulunulur ise vaẓīfesini gözetmek mükellefīn içün farż-ı ʿayndır ve ḫarābāt ehline ḫor baḳmaḳdan süfliyete müsāʿade vardır. Ẓannolunmasun

---

[60] Doğudan batıya kadar.

[61] اتّقوا فراسة المؤمن فإنه ينظر بنور الله: "Müminin ferasetinden (isabetli bir tahminle isin iç yüzünü anlamasından) sakınınız; çünkü o, Allah'ın nuru ile bakar (ve görür)!" (Tirmizî, Tefsîrü'l-Kur'ân 16, Hadis No: 3127; Yılmaz, 2008: 413). (Hadis kaynaklarında bu lafızla bulunamamıştır.)

[62] إنّ المتمسّك بسنة سيد المرسلين عند فساد الخلق واختلاف المذاهب والملل كان له أجر مائة شهيد فإنه كالقابض على الحمرة: "Halk fesada gittiği zamanda Sultanı Enbiyanın sünnetini tutana yüz şehid sevabı vardır. Çünkü o kimse kor ateşi avuçlamış gibidir."

ki İmām-ı **[20b]** ber-ḥaḳ her şeyʾiŋ ehlini bilür *ve le-ḥikmetin*[63] maʿẕūr ṭutar ve melāmīlerde daʿvā olmayup ancaḳ kendi ʿālemlerinde seyr ü sülūk iderler. Faḳat ẓāhiren görilen yolsuzluḳları ḳabūl olunmaz. Sāʾir suʾalleriŋ cevābları daḫı muḳaddem ü muʾaḫḫir ẕikr olunmuşdur.

Beyt 3

-.--/-.--/-.-

Ṣaçmadıḳ dürr ü cevāhir ḳalmadı

Līk münkir seng ṣandı almadı

Yaʿnī bu ḳara ḳara ẓulmet ḫuṭūṭda görilen tekellüfātıŋ her birerleri ẕī-ḳıymet laʿl ü cevāhirdirler ki maʿnā cihetinden ḳat ḳat fevāʾidiŋ ḥadd ü pāyānı yoḳdur. Faḳat iʿtiḳād itmeyenler yalŋız ḳara ḫaṭ içre bir ṭaḳım tekellüfāt-ı şāḳḳa ve taḥammülüni zaḥmet ü meşaḳḳatden ʿibāret seng-i ʿādī görürler. Feemmā ẓulmet-i bedenden rūḥ çıḳdıḳda alanda almayan da peşīmān olacağı āşikārdır. Yaʿnī alan azaldığına ve hīç almayan tamāmen ḥasret toḫmı ekdigine nādim olur. Ol vaḳt olunan nedāmet ise bī-fāʾidedir. Baʿżıları daḫı bilā-ḫidmet himmet ümīd iderler. Himmet olunsa daḫı zaḥmetini çekmediklerinden kendülerinde ẓuhūr iden vecd ü ḥālāt eks̱er pāyidār olmaz. Herkesiŋ maʿẕeretine göre iʿtiḳād u teslīm cihetinden bir tecrübesi vardır ki bu tecrübe ibtilā vü zaḫmetden ʿibāretdir. *Eḥasibe'n-nāsu en yutrakū* **[21a]** *en yeḳūlū āmennā vehum lā-yuftenūn. Veleḳad fetenne'lleẕīne min-ḳablihim feleyaʿlemenne'llāhu'lleẕīne ṣadeḳū veleyaʿlemenne'l-kāẕibīn*[64] āyet-i kerīmesi daḫı bu iddiʿāmıza delīl-i vāfīdir ve bi'l-ʿaks zamānede lāf ile pilāv pişirenleri ve deryālar ḳadar yağ tedārik idenleri görmekde ve işitmekdeyiz. Ḥalbuki ṭarīḳ-i rūḥānī ve tarīḳ-i nefsānī yaʿnī ḫafī vü cehrī yolları ancaḳ taʿlīm cihetinden yek-dīgerine mübāyenetde görünür. Yoḫsa ehl-i ḳabūl dem-be-dem tecrübeden ḳurtulmaz. Ḳalbleri teʾlīf olunanlar daḫı ayrudur. Hevāyīler ile de işimiz yoḳ. Tekmīl-i sülūk ise taṣarruf-ı kāmile-i ṣūrī ve maʿnevī ele gelmeklik iledir ve bu siyāḳ üzre taṣarruf vuḳūʿ bulmaḳsızın terk-i sülūk revā degildir. Terk idenler daḫı kendi ʿaczini iʿtirāf itmek gerekdir. Ḳande ḳaldı ki kemāl daʿvāsı ideler. Zīrā ekṡer sālik varṭa-i helāke uğrarlar ve içlerinden ehl-i kemāl pek az ẓuhūr ider ve bu kemālden ṣoŋra velī şuʾūnāt-ı İlāhiyye'ye nihāyet olmadığı ḥayṡiyyetle dem-be-dem sülūkdadır ki ibtilā vü imtiḥānı izdiyād bulur. Suʾāl vārid olursa ki baʿżı enbiyāʾ-ı ʿiẓām ve evliyāʾ-ı kirām

[63] Hikmet olarak.

[64] اَحَسِبَ النَّاسُ اَنْ يُتْرَكُوا اَنْ يَقُولُوا اٰمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبينَ
“İnsanlar, “İnandık” demekle imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannederler. Andolsun, biz onlardan öncekileri de imtihan etmiştik. Allah, doğru söyleyenleri de mutlaka bilir, yalancıları da mutlaka bilir.” (Ankebut: 2-3).

ḥażerātı ẓāhiren s̱ervet ü inʿāma mālik olurlar. Bunlarıŋ ibtilāsı nedir? Cevāb oldur ki bu gibileriŋ ẓāhirine baḳılmaz. Elzem olan **[21b]** ḳudret-i irşāddır ve taḥammül cihetinden eks̱er bu ḥālde görilenler fāʾiḳdir. Naẓar-ı insāf ile baḳılup öyle sulṭānlara firīfte vü müteʿaccib olmalıdır ki Rabbimiz teʿālā ḥażretleri ile kendüleri miyānında ne derece bār-ı girān ve ʿahd u imtiḥān vardır, erbābına āşikārdır ve bu ḥāl-i riyādan muḥāfaẓa içün ġāyetle merġūbdur ki her velīniŋ kārı degildir. Feemmā ḳadr ü mertebe baḥs̱i yine ayrudur. İşrāṭiyye'ye ilḥaḳ ile āyetde ẕikr olunacaḳ teblīġātda görilen Muʿaviye nāmı ḥāʾil-i ʿaẓīme işāretdir. Yaʿnī her Musā'nıŋ bir Firʿavn'ı olmaḳ ḥasebiyle ẓāhir yāḫud bāṭın muḥārebesinde ʿadüvv-i ekberimiz olan nefsdeki ene-i mevhūm maʿnāları virilse de cāʾizdir. Aṣḥāb şuġlı maʿnā cihetinden rūḥ-ı ʿażīme īṣāl ider ki teʾs̱īrāt-ı bī-pāyāndır ve her muʿteḳid ḥiṣṣemend olur ve baʿżı muḫliṣleriŋ laʿnet oḳuyamayup sükūtları şübhelerinden nāşīdir ki henūz taḥḳīḳe iḥtiyācları vardır. Neme lāzım dirler ise ʿāḳıbet maḥcūbiyetlerini müstelzemdir.

Beyt 4

.---/.---/.---/.---

Şehīd-i ʿaşḳ olup feyż-i beḳā kesb eylemek ḫoşdur
Ne ḥāṣıl bī-vefā dehriŋ ḥayāt-ı müsteʿārından[65]

Fużūlī ḥażretleriniŋ işbu dürer-bārları daḫı ẓāhir ü bāṭın **[22a]** ʿale'd-devām mücāhede ile şehādet arzūsına işāretdir. Pes *el-ʿārifu yekfīhi'l-işāre, ve'l-cāhidu yesteḥiḳḳu'l-beşāre*[66]

[Beyt 5]

Ferd-be-ferd teblīġāt-ı cihād-i ekber-i cifriyye
Ve tefrīḳu'l-ḫalāyıḳ ʿalā-ṭarīḳi ṭayyi'l-külliyye[67]

13. Çıḳdı Mehdī indi ʿĪsā ehl-i sevdā müttefiḳ
Ḥaḳ diyu heb lāʿin-i ber-eşḳiyādır bilmiş ol
14. Ey ṭaraf-dār-ı Muʿāviye saŋa ḳahr itdi Ḥaḳ
İtme istihzā sözüm emr-i Ḫudādır bilmiş ol
15. Tā ezelden laʿnet itmişdir Ḫudā ẓulm ehline
Ey laʿīn ẓulm-ı Ḫudā fermān-nümādır bilmiş ol
16. Gelme meydāna eger ẓālim iseŋ ḳanıŋ döker
Tīr-i laʿn-endāzlıġ baʿde'l-fedādır bilmiş ol
17. Biz ki raḥmet maẓharı siz laʿnetin pā-mālisiz
Ey Yezīdī sizlere laʿnet sezādır bilmiş ol

---

[65] Fuzûlî, G.214/2.
[66] العارف يكفيه الاشاره والجاهد يستحق البشاره : "Ârife işaret kafidir. Çalışan da müjdeyi hak eder."
[67] Vezin aksamıştır.

18. Ṣanma kim ṣūretde ekl ü şürb idüp ẕī-rūḥsuŋ
Mürde göŋlüŋ seyf-i nefrīnden hebādır bilmiş ol

19. Ḥamd ḳıl Mevlāya ey ʿāşıḳ saŋa kim ser-be-ser **[22b]**
At sürüp ḫūn-rīzlik Ḥaḳ'dan ʿaṭādır bilmiş ol

İşbu atılan laʿnet oḳları ve urılan nefrīn ḳılıçları ẕikri sebḳat itdigi mis̱illü muḳaddem ü muʾaḫḫer daʿvet-i Ḥaḳḳ'ı istimāʿ ile ḳabūl itmeyenlerde yaʿnī şīrān-ı Ḫudā fedākarāne eşrārıŋ defʿine saʿy eyler iken Muʿāviye ve ʿÖmer bin ʿĀṣ gibi ehl-i dünyā ve mürāyīler Emīrinā Seyyid Ḥamzatü'n-Nigārī ḳuddise sırrahu'l-Bārī [68] efendimiz ḥażretleriniŋ

[Beyt 6]

-.--/-.--/-.-

Kemterīn çīzī der-īn reh ser buved
Ki der-āncā ḳadr güher ü zer buved[69]

beytinde rişte-i ẓuhūra dizdikleri dürer-i girān-behāsından münfehim oldığı mis̱illü cānlarından geçemeyüp rāḥat-ı dünyā içün istiḳrār-ı ʿavālimi mūcib olan böyle ḫayrāta ve erbāb-ı ḫayra māniʿ ü ḥāʾil olurlar. Yaʿnī ʿadem-i ittifāḳlarından ṭolayı nefslerine ve sāʾir ḫalāyıḳa ẓulm iderler. İşte bi'l-cümle maʿlūm oldı ki bu gibiler müttaḳī daḫı olsalar meẕelletleriniŋ māyesi olan ḥubb-ı dünyā sebebiyle ṭarīḳ-i teʾvīle ve ḥīleye ṣaparaḳ nefsleriniŋ ve şeyāṭīniŋ mekrlerine uġramışlardır. İmdi her bir ḳārī vü sāmiʿ bilā-iḥmāl nefslerini muḥāsebeye çeküp şeyāṭīniŋ ḥīle vü ilḳā atına aldanmamaḳ gerekdir. Eger rūy-ı zemīnde aʿdā bulunmaz ise ālāt-ı ḥarbiye daḫı meydāna çıḳmaz. Faḳaṭ zemīnde **[23a]** aʿdā bulunmaḳ muḥāldir. Her ne ḳadar baʿżı dervīşler ʿālem-i ḥayāllerinde cennete dāḫil olmuşlar ise de bizim sözümüz ʿālem-i daʿvetde emr-i Ḥaḳḳ'a imtis̱āl ile ʿale'd-devām mücāhede ehline göredir ve bu zemīn-i kübrā vü ṣuġrā ʿavālimine işāretdir, diḳḳat oluna ve her ḳangı bāġ-ı dilde Muʿāviye'ye maḥabbet es̱eri ẓuhūra gele, Ḥażret-i ʿAlī efendimize ʿadāvet toḫmı ekilir. Burada *lā yuḥibbüke illā müʾminun velā yübġıḍuke illā münāfiḳu*[70] ḥadīs̱-i şerīfiyle istidlāl olunacağı mis̱illü Ḥażret-i ʿAlī efendimiziŋ vücūd-ı hümāyūnlarını baʿde'l-fenā dem-be-dem ehl-i ḥaḳḳa iḥsān buyurulan mülk-i beḳāya ve vech-i kerīmlerini temāşā ile laḥẓa laḥẓa lemeʿān iden ẕevḳ-i liḳāya teşbīh vardır ve ol es̱er-i maḥabbet zāʾil olup Muʿāviye'ye

---

[68] Emirimiz Seyyid Hamzatü'n-Nigârî. Allah onun sırrını mukaddes eylesin.

[69] کمترین چزی در این ره سر بود / که در آنجا قدر گوهر و سر بود: Bu yolda en değersiz şey baştır ki orada altın ve cevher karşılığındadır.

[70] لا يحبك إلا مؤمن ولا يبغضك إلا منافق: Seni sadece mümin sever ve sana buğz etmez. (İbni Mâce, Sünen, Mukaddime 11, Hadis No: 114).

ve ṭaraf-dārlarına laʿnet toḫmı ekile. Ol vaḳt şecer-i īmāndan mīve-i maḥabbetu'llāh yevmen feyevmen[71] ḥuṣūle gelür. Yaʿnī Muʿāviye ʿavrat ṣıfatlu mekkāre dünyāya teşbīh olunup anı sevenler ehl-i dünyā ve aŋa buġż idenler ehl-i ḥaḳ dimekdir. Veyāḫud Muḥammediye'niŋ vefāt-ı Murtażā ve Ḥasaneyn ḳıṣṣalarında ve sāʾir kütüb-i muʿteberede ẕikr olundıġı miṡillü bu eşḳıyānıŋ itdikleri ẓulm ü ihānet der-ḫāṭır olduḳça cān yana yana atılan tīr-i laʿn u teṣāḥub [23b] idenlere ḫışm ile urılan şemşīr-i nefrīn elbette nefʿsiz degildir. Zīrā *Niyyetü'l-müʾmini ḫayrun min-ʿamelih*[72] müjdesiyle mütesellī olalım ki bizlere laʿnet iden kimseler eger Ṣıffīn Vaḳʿası'nda veyā ṣoŋraki muḥārebelerde dünyāda bulunmuş olsalar idi elbette Ḥażret-i Murtażā'ya ve evlād u etbāʿına muʿāvenetde ḳuṣūr itmeyecekler idi. Şimdi daḫı bu ḫuṣūṣda iʿlān-ı ḥarb olunsa şevḳle Yezīdīlere muḳābil ṭurmaḳ niyetindedirler. Şāyed bu muvaffaḳiyetden maḥrūm ḳalsalar daḫı yine ġazāvet ü şehādet mükāfātıyla meʾcūr olurlar. Çünki diḳḳatle teʾemmül olunur ise öteden berü ümmet arasında öŋi alınmaz derecede ṭuġyān itmekde olan fesād Muʿāviye'niŋ yüzünden ẓuhūra geldigi aŋlaşılur. O vaḳʿaya Ṣıffīn taʿbīri daḫı ilā-nihāyetü'd-devrān ṣādıḳ ile kāẕibiŋ tefrīḳi içündür. Pes ḳader böyle imiş, diyerek bāṭılı ḥaḳ ṣūretinde gösterüp ḫalḳı laʿnetden menʿ itmek daḫı belā-yı ʿāẓīme giriftār olmaḳlıġıŋ sebeblerindendir. Ol naṣıl müʾmindir ki āḫir-i vaḳtde bu derece fesādı göre de Muʿāviye'ye ve ṭaraf-dārlarına laʿnet itmeye. Heyhāt heyhāt *laʿnetu'llāhi ʿAle'l-Muʿāviye ve ʿalā aʿvānihī ve enṣārihī ecmaʿīn.*[73] Fi'l-evāḫir mestūr ḳalmaya ki **[24a]** Muʿāviye ile ṭaraf-dārlarınıŋ birinci düşmānı ve İmām Mehdī ḥażreteriniŋ baş muʿīni olan Ḥażret-i ʿĪsā ʿaleyhi's-selām *nevvera'llāhu ḳulūbi'l-ʿāşıḳīn bi-nūrihī*[74] efendimiziŋ şām-ı müstecmiʿada Aḳ Mināre'ye nüzūl buyuracaġı rivāyet-i ṣaḥīḥadandır. Bu ḥāl ise ḳābil-i teʾvīl olup li-ecli't-taṣrīḥ[75] bizlere teḳayyüd lāzım gelmez. Yalŋız münkeşif ve ġayr-ı münkeşif ḥużūr-ı Ḥaḳ ile ḳalbleri muṭmaʾin ü müncelī olan necāt ehliniŋ ḥasbe'l-beşeriyye[76] ẓāhiren her birerleri bir diyārdadırlar ki bunlarıŋ maʿnen ictimāʿ eyledikleri maḥall-i muṭahharaya ve daʿvet-i Muḥammediyeye işāretimiz iktifā ider. Ḫülāṣa-i kelām ʿĪsā ʿaleyhi's-selāmıŋ nüzūli Deccāl'iŋ ḳatli içündür ve ol zamānıŋ ʿāşıḳları ile bir rivāyetde Aṣḥāb-ı

---

[71] Günden güne.

[72] نية المؤمن خير من عمله: "Müminin niyeti, işinden iyidir." ((Tâberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, Hadis No: 5942; Yılmaz, 2008: 734).

[73] Allah'ın laneti başından sonuna kadar Muaviye'nin, yardımcılarının ve destekçilerinin üzerine olsun.

[74] Allah âşıkların kalplerini nuruyla nurlandırsın.

[75] Açıklamak için.

[76] Durum dolayısıyla.

Kehf daḫı maʿan taḥte'l-ḳıbāb ḥıfẓ-ı Ḥaḳ'da seyr iderler. Pes Ḥażret-i Cebbār-ı Müntaḳim'in mekrinden kendüsine sığındıḳ ki bir ḳuluna ġażab itmiş ola, ehl-i ḥaḳ aŋa naṣıl dest-gīr olabilür? Ancaḳ ehl-i ḥaḳḳıŋ borcı ḥaḳḳı bāṭıldan tefrīḳ ve ḫulḳı rāh-ı ṣevāba teşvīḳdir ve hidāyete ḳādir olamadıḳları āyāt-ı beyyināt ile s̱ābitdir. İşte bi'l-cümle maʿlūm oldı ki işbu ʿuḳde-i şek çözülmezden muḳaddem felāsife vü rehābineniŋ küşūf u idrākātına iʿtibār olmadığı gibi [24b] sālikde daḫı ẓuhūra gelen şevḳ ü ḥālāt u kerāmāt bī-iʿtibārdır. Yaʿnī İblīs ve ʿavenesi maṭrūd u melʿūn iken bi'l-ʿaks maḳbūl bilerek s̱enāsında bulunup ve bu bābda ehl-i istiḥḳāḳ ile mücādele ve belki muḥārebe iden kimseleriŋ daʿvā-yı velāyet itdiklerine ne iʿtibār olur ve gösterdikleri ḫāriḳ-i ʿāde ise şübhesiz siḥrdir. Şu var ki şeyṭānıŋ maṭrūdiyyeti āyet-i kerīme ile vaḳt-i mevʿūda ḳadardır. Şāyed ol melʿūn İblīs ḥüsn-i ḥakereketde bulunup ḳabūller zümresine geçer ise yerine vāsıṭa-i imtiḥān olaraḳ āḫer melʿūn musallaṭ olur ve bu baḥs̱ bizden suʾāl olunur. Ancaḳ ʿilm-i ilāhīde olan bir keyfiyetdir. Bizim ḥükmümüz ise ẓāhiredir ve ẓāhirde görilen Yezīdīleriŋ göŋülleri ḳazınmadıḳça leşker-i ḥaḳḳıŋ müsterīḥ olmaḳlığı revā degildir. Aʿdā ise ṣuverī vü maʿnevī bī-ḥesābdır. İmdi ey müddeʿīler! Lāf maydānında büyük büyük esirüp ṣavurur atarsıŋız. Cān meydānında ise şeyṭān gibi teʾvīlāt düzüp ḳaçarsıŋız. Ḳanı neredeler ol erler ki şehīdlik ārzū iderler ve şerārıŋ defʿ içün iḫvān-ı dīn ile bir vücūd olaraḳ saʿy-ı belīġ eylerler. Feemmā bu zamānda mücāhede-i dīniyye yoḳdur, dirsiŋiz. Erbābı ise **[25a]** ṣaġīr ü kebīr cihādlarda bulunur ve āvāze-i laʿn u tekbīrleri ʿayyūḳa çıḳmışdır ki ʿālemi müfsidler başına yıḳmaḳ derecesindedirler. Ne ʿaceb siz işitmez ve görmezsiŋiz. Fi'l-ḥaḳīḳa aʿmāl-i ḳalbiyyeye kesb-i vuḳūf idemeyenler bu bābda müteḥayyirdirler.

Beyt 7

..--/ ..--/ ..--/..-

Nāzikān-rā sefer-i ʿaşk ḥarāmest ḥarām

Renchāyeş ne-keşed ānki be-ḫāmest be-ḫām[77]

Bilmiş olun ki yaḳında teftīş-i ʿĪsā ʿa. m.[78] ve irşād-ı Mehdī raḍīya'llāhu ʿanh ne imiş ve Deccāl-i laʿīn kim imiş, eyyām-ı cezāda teşaḫḫuṣ olunur. İḥtimāl ki Ḥażret-i ʿĪsā ʿaleyhi's-selām hübūṭ ve Deccāl'i ḳatl ve yerine vekīl taʿyīniyle yine ʿālem-i ḳudse ʿurūc buyurmuşlardır ve her ferdiŋ bu aḥvāli görmekligi şarṭ olmadığı ḥālde daha tereddüd iḳtiżā ider mi? Ve sulṭānlıġ ile ʿadālet-i ʿallāme-i ḫātime ḳażiyyesini baʿżı rivāyātda aḫşām

---

77 نازكان را سفر عشق حرام است حرام / رنجهايش نكشد آن كه بخامست خام: Nazik olanlar için aşk seferi haramdır. Karmakarışık hâlde olanlar bu sıkıntıyı çekemezler.

78 Aleyhisselam manasında kısaltma.

ile ikindi arası ḳadar müddet ve sāʾire iḫtilāfları zamān içinde zamān görülmek gibi muvāfıḳ-ı ẓuhūr olup görenler bulunsa baʿīd degildir. Veyāḫud bizim zamānımızda veyā bizden ṣoŋra ẓuhūr itseler aṣḥāb-ı nāciye mülāḳāt itsün itmesün ḥaḳdan ve ehl-i ḥaḳdan ayru degillerdir ve muvaḥḥide ṣuverī vü maʿnevī bilā-temāyül ḥaḳla ḳāʾim olmaḳlıḳ kāfī degil midir? Elbette kāfīdir. Zīrā anlar her ne **[25b]** maḥalde ve ne ḥāl üzere bulunsalar ʿalā-ḳadri'l-istiʿdād[79] her birleriniŋ fiʿlleri ve ṣoḥbetleri li-vechi'llāh[80] olur. Baʿżen aralarında bilā-ġaraż yek dīgerine muḫālefet vuḳūʿ bulsa daḫı iḫtilāf-ı ümmeti raḥmeten vāsiʿaten[81] ḥadīs̱-i şerīfiyle is̱bāt olundıġı mis̱illü ʿilm ü ḥālleriniŋ istikmāli içün muḫālefetleri ḥaḳlarında ḫayr olur. Çehār-Yār u aṣḥāb-ı kibār rıḍvānu'llāhi teʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn [82] efendilerimiz ḥażretleriyle aṣḥāb-ı mez̠āhib raḥimehu'llāhi teʿālā ʿaleyhim[83] ḥażretlerinde ve ṭuruḳ-ı ʿaliyye pīrleri ḳaddesallāhu teʿālā esrāruhum[84] efendilerimiz ḥażerātında vuḳūʿ buldıġı gibi ki beynlerinde ihānet ü fesād ẓuhūra gelmez. Leşker-i Deccāl ise ṣalāḥiyyetde müttefiḳ görünürler. Faḳat aralarında li-vechi'llāh maḥabbetden es̱er yoḳdur. Süfyān ve oġlı Muʿāviye mis̱illü ehl-i ġaraż daḫı ehl-i ṣalāḥıŋ muḫālefetlerini ʿadāvet ẓannıyla hevāsına tābiʿ olup varṭa-i helāka düşerler. Neʿūz̠ü bi'llāhi teʿālā.[85] Yaʿnī Süfyān'ıŋ Ṣıddīḳ-i Ekber efendimiz ile İmām ʿAlī efendimiz miyānında ḫilāfet baḥs̱inde bilā-ġaraż vuḳūʿa gelüp bi'l-āḫire muvāfaḳata taḥvīl olan muḫālefeti ʿadāvet ẓannıyla Ṣıddīḳ-i Ekber efendimize iʿtirāż itmesi ve Muʿāviye'niŋ İmām ʿAlī Efendimizi ḳatl-i ʿOs̱mān **[26a]** ile müttehim idüp salṭanat ġarażıyla fitne deryāsını taḥrīk itmesi münāfıḳ olduḳlarından neşʾet ider. Faḳat Süfyān'ıŋ ṣūretā īmānı ḳabūl itdikden ṣoŋra elinden ḳan dökmek ve sebeb-i vesāʾire gibi mūcib-i laʿn bir fesād ẓuhūr itmedigi cihetle ṣıdḳı kiz̠bi Rabbisiyle kendi arasındadır. Ancaḳ Muʿāviye ve Yezīd fitne vü fesāda muṣir olduḳları ḥālde irtiḥāl itdiklerinden sebb ü şetmle yād olunmaları ehl-i tevḥīd üzerine vācibedendir. Tā ki bu melʿūnlarıŋ ṭarīḳine sülūkdan taḥẕīr birle istiḳāmet içün diḳḳat ḥāṣıl ola. Ve'l-ḥāṣıl *küllü şeyʾin hāliku illā vechehu lehü'l-ḥükmü ve ileyhi turceʿūn*[86] āyet-i kerīmesi vaẓīfesinden ḫāric söz

[79] Yapabildiği kadar.
[80] Allah rızası için.
[81] [Allah] bol bol rahmet etsin.
[82] Allah hepsinden razı olsun.
[83] Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.
[84] Allah onların sırrını temiz, mübarek ve mukaddes etsin.
[85] Allahü teâlâya sığınırız.
[86] كل شيء هالك إلا وجهه له الحكم وإليه ترجعون: "O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." (Kasas, 28: 88).

söyleyen müʾminleriŋ lisānları ṭutmaġa vāfīdir. Muḫālifler daḫı aʿmāl-i seyyiʾeleriniŋ cezālarını elbette görürler.

Beyt 8

--./-.--/--./-.--

Devrān ḥavādis̱inden yoḳ bākimiz Fużūlī
Dārü'l-emānımızdır mey-ḫāneler bucaġı[87]

Bu mis̱illü mestūr nuṭḳları baʿżı kimseler ẓāhire ḥaml ile hevāsına tābiʿ olmuş ve baʿżılar ise bütün inkār ve ehl-i ḥaḳḳa muḫālefet idüp vādī-i ḥırmānda duzāġ-ı şeyāṭīnde ḳalmış. Ḥālbuki bir alay kez̠z̠āb-ı müddeʿiyān **[26b]** ve eşḳiyā-yı bī-īmān öteden berü meslek-i İslâmiyyeyi ifsāda virdiklerinden erbāb-ı ṣıdḳ u ṣalāḥ daḫı melʿūn reh-zenleriŋ şerrinden eks̱er bu siyāḳ üzere ṭarīḳ-i setri intiḫāb ile sülūk itmişdir ve baʿżıların ḳalblerine ilişik gelüp dirler ki bu gibi mestūr nuṭḳlar ehl-i hevā elinde sened olmuşdur. Kāşki söylenmeye idi. Aŋa cevāb oldur ki fırḳa-i Deccāl olan mürāyīler daḫı ṣūret-i taḳvāyı sened ṭutarlar. Kāşki Peyġamberimiz taḳvāya müteʿalliḳ nuṭḳlarda bulunmaya idi. Bu ise ʿayn-ı küfrāniyyetdir. Zīrā her ferīḳiŋ muḥaḳḳıḳı ve muḳallidi ve müʾmini ve kāfiri bulunmaḳ mümkin degildir ki ḥaḳ ile bāṭılı tefrīḳa ḳābiliyyet kesb itmedikçe ilişik lāzım gelmez. Ol sebebden her bir mükellef içün *men māte ve lem-yaʿrif imāme zamānihi māte meyteten cāhiliyye*[88] ḥadīs̱-i şerīfiniŋ ḥükmüne imtis̱ālen zamānınıŋ imāmını bulup kemāl-i teslimiyyetle emrine iṭāʿat ve ḥüsn-i ḫidmet iḳtiżā ider tā ki zamānında ḥaḳla bāṭılı tefrīḳe ḳābiliyet kesb ide. İmdi maʿlūm oldı ki her devrde müstaḳīm olan bu gibi erbāb-ı nāciyeniŋ muḫālifleri bāṭıldır. Ḥażret-i Mehdī ve Ḥażret-i ʿĪsā ʿaleyhimü's-selām ile melʿūn Deccāl-i şaḳīniŋ ẓuhūrlarına dāʾir olan eḥādīs̱-i şerīfede daḫı ẓāhir ü bāṭın ṣarāḥati olmadığına sebeb bu ola ki müʾminler ḫāliṣen **[27a]** li-vechi'llāh muḫāṭaradan sālim olurlar. Ṣādıḳ ile kāẕibi tefrīḳ içün münkeşif olup ġāʾibden bilmek levāzım-ı īmāndan degildir. Elzem olan ġāʾibe īmān ile iʿtiḳād-ı pākdir. Çünki ḥaḳīḳat-i ḥāl meydāna çıḳar ise tekālifāt-ı ẓāhire sāḳıṭ olmaḳ lāzım gelür. Şeyḫliḳ veyā ʿālimlik daʿvāsıyla yaşayan ḥasūdlar ise lübbi ferāġatle ḳışra aldanup maġrūriyyet ve ehl-i ḥaḳḳa ʿadāvet iẓhār iderler. Anıŋçün ẓāhir ü bāṭın ʿulūmuŋ ṭālibleri aralarında ḫuṣūmet vāḳıʿ olduḳda bir muḳtedir ḥākim-i ʿādile iḥtiyāc vardır ki faṣl-ı daʿvā ide ve ol ʿādiliŋ ḥükmüne rāżī olmayan kimseleriŋ cezālarını teʾḫīr

[87] Fuzûlî, G.261/7.
[88] من مات ولم يعرف إمام زمانه مات مية جاهلية: "Kim döneminin imamını tanımadığı halde ölürse cahil olarak ölür." (Hadis kaynaklarında bulunamamıştır)

itmeyeler ki *fesādü'l-ʿālim ke-fesādi'l-ʿālem*[89] ḥadīs̱-i şerīfinden maʿlūm oldıġı vechile fesādları ʿālemi ṭutmaya. Zīrā nāss-ı selāṭīne selāṭīn daẖı iʿtiḳād eyledikleri muʿallimlerine tābiʿ olurlar ki zamān-ı Mehdī'de ṣādıḳların kāẕiblere ġalebesi ve ʿadālet-i İslāmiyye'niŋ ẓuhūruyla āẖir vaḳtde şerīʿat-ı Muḥammediye ḥükūmetlerde icrā olunaraḳ ehl-i ḥaḳḳıŋ taṣarrufları bu ṣūretle vuḳūʿ bulacaḳdır. Şāyed zamānımızda bu siyāḳ üzere siyāset icrā olunmaz ise çār nā-çār erbāb-ı iṭāʿate daẖı etḳıyāʾ-ı sālifīn gibi gūşe-i ʿuzletde ṣabr u cihād-ı ekber ile iştiġāl iḳtiżā ider. **[27b]** Tā ki bir cihetden muʿīn ẓuhūruyla ṭuġyān itmekde olan fesādıŋ öŋi alına. Feemmā ṭuruḳ-ı muẖtelife-i müstaḳīmede görüldigi gibi reʾīsleriniŋ ʿömri vefā itmez ise yerine ṣāḥib-iḳtidār dīger bir ḥākim-i ʿādil naṣbıyla el-ḥāṣıl müteselsilen ṣalāḥiyyete saʿy u ġayret eylemeklikleri kāffe-i ehl-i İslām'ıŋ yaʿnī her devrdeki necāt ehliniŋ vaẓīfe-i zimmetidir. Faḳaṭ ẖulefāʾ-ı rāşidīn efendilerimizden berü fırḳa-i ṣuleḥā meẕāhib ü ṭuruḳ-ı muẖtelife ile perīşāndırlar ki ṣūretā mütteḥid görülmezler. Ancaḳ iʿtiḳād baḥs̱inde mütefaḳḳiddirler. Bu zamānda ise Muʿāviye baḥs̱i ṣādıḳ ile kāẕibi tefrīḳ içün min-ṭarafi'llāh bir miʿyār-ı şerʿī olmuşdur ki ilerüde ẕikri geçdi. Ne vaḳt bu iddiʿā üzerine ṣādıḳlar kāẕiblere ġalebe iderler ise Mehdī kim oldıġı ol vaḳt meydāna çıḳup beʿde yeʾs ile iẓhār-ı teslīmiyyet gösterenleriŋ īmānına iʿtibār ḳalmaz. İmdi bizler bu devrde nefsimizden ednā maẖlūḳ yoḳdur. Ġayrılar bizden ṣorulmaz diyüp imām-ı ber-ḥaḳ ṭarafından gösterilen ẖidmet her ne ise ol vaẓīfeyi mehmā-emken īfā ve cümle iẖvānımız ile sulṭānımız ḳuddise sırrahu'l-Bārī efendimiz ḥażretlerine ẖayr duʿā iderek meʿa'l-müteʿalliḳāt ḥüsn-i teʿayyüş bāʿis̱-i necātdır **[28a]** ve şāyed bir sāʾil ẓuhūruyla bir şey suʾāl itse ʿaḳlımız irişdigi mertebe rabṭ-ı ḳalbile mütevekkilen ʿale'llāh şerʿ-i şerīfe tatbīḳan müşkilini ḥal itmek vefā ider, bilerek yaşamalıyız. Mehdī ve ʿĪsā ʿaleyhime's-selām efendilerimiz ḥażerātı gibi mutaṣarrıf-ı bi'llāh selāṭīn daẖı kendi vaẓīfelerini bilürler. Suʾāl vārid olursa ki şimdi imām-ı ber-ḥaḳ kimdir? Faḳīr bāʿis̱-i necātım olan mürşidimi ve baʿde teslīm-i emānetu'llāh ile irtiḥāl buyurduḳlarından kendimi ve bu silsileye ḥaḳ merātibince riʿāyet iden fedāyī ve ʿādālet-endīş iẖvānımı İmām-ı ber-ḥaḳ ve muẖālifleri fırḳa-i Deccāl ve ʿavene-i şeyāṭīn bilirim ki her münīb içün şarṭ-ı teslīm böyledir. Feemmā bu gibi selāṭīne şek idenler olur ise ẓāhiren mīzān-ı şerʿī ṣādıḳlar ile kāẕibleri tefrīḳ ider. Faḳaṭ *el-mümteḥinu melʿūnun*[90] işāretini der-ẖāṭır idüp istiġfār ile aŋlayamadıḳlarından

[89] فساد العالم كفساد العالم: "Âlimin fesadı alemin fesadı gibidir." (Hadis kaynaklarında bulunamamıştır)
[90] الممتحن ملعون: "Deneyen lanetlenmiştir"

kendülerini ʿayblı göreler ve ṣabrda ḥikmet vardır, diyerek Cenāb-ı Ḥaḳ'dan bilā-suʾāl ḥall-i eşkāllerini intiẓārda bulunalar. Şāyed bu ṣabr kendülerine şuġl virüp ḥālen ağır gelür ise niyāz ṭarīḳi ile ilişdikleri şeyʾi beyān ile **[28b]** ḥall-i eşkālde yeʾs yoḳdur.

Beyt 9

--./.--./.--./.--

Ẓāhirdi bizim kārımız inkārına yer yoḳ

Ḫuffāşdadır ʿayb velī şems hüveydā

Pes *vemā tevfīḳi illā-bi'llāh*[91] Fużūlī ḥażretleriniŋ ilerüde ẕikr itdigimi;

[Beyt 10]

--./-.--/--./-.--

Devrān ḥavādiṡinden yoḳ bākimiz Fużūlī

Dārü'l-emānımızdır mey-ḫāneler bucağı

beytiniŋ maʿnāsı daḫı budur ki ʿālemde fesād her ne ḳadar ṭuġyānda ise de taḳdīr-i Ḫudā ḳuvvet-i bāzū ile dönmeyecegi āşikārdır. Veyāḫud ġāʾibi bilmeyiz dir iseŋ bizim gibi ʿācizleriŋ saʿy u tedbīriyle fesādıŋ öŋi alınmayacağı be-dīdārdır. Ancaḳ bizüm şu bulundığımız ḥālāt ki cümle erbāb-ı ṣıdḳ u ṣalāḥ bir vücūd olaraḳ kendi ḥālimiz ile ḫalvetimizde veyā meclis-i teveccühümüzde ẕikr ü fikr ü ʿibādet teleẕẕüẕüyle ʿayş u ʿişretdeyiz. Veyāḫud ḫalvet-der-encümen ʿişret-ḫānesinde ṭālibleri ṭarīḳ-i ṡevāba teşvīḳ-i vesāʾire gibi ḫayr işlerdeyiz. Bizim içün bu ḥālātıŋ her ḳangısıyla bulunsaḳ birer dārü'l-emān dimekdir. Çünki aʿdā-yı dīn ile bi'l-muḳātele ġalebe içün iḳtidāra teʾmīnāt ve ʿaskerde mecbūriyet görülmedikçe meretebe-i şehādet ü ġazāvet ārzūsuyla iẓhār-ı meslek cāʾiz degildir. Seyyidü'ş-şühedā raḍīya'llāhu teʿālā ʿanh efendimiziŋ ise Kerbelā'da Yezīdīlere muḳābelesi leşker-i aʿdā kendü ḳatline mecbūr **[29a]** olduḳlarından içün hem ġāzīlik ve hem şehīd ārzūsuyla bi'ż-żarūr idi. Ḫulāṣa-i kelām şu zamānlarda iḫtiyār-ı ḫalvet idüp meẕkūr ḥālāt içre yaşamaḳ dünyā ve āḫiret muḫāṭaralarından emīn olmaḳlıḳ içün bir ricā-yı selāmetdirler ve erbāb-ı necāt her ne ḳadar ʿalāmet-i küfr ve sāʾire ile ẓāhirde müttefiḳ görünmezler ise de bezm-i maʿnāda bir vücūddurlar ve baʿżı müttefiḳleriŋ istiḫrāc ve işāretlerine naẓaran eşrāṭ-ı sāʿat ʿalāmetleri yaʿnī ẕikriyle cihād ve Ḳurʾān'ıŋ ḥükmünüŋ refʿ ve beş vaḳt namāzıŋ ḳaṣran dāʾimīye taḥvīli ve müʾminleriŋ maḳām-ı muḳaddese ictimāʿ ve sāʾire ḥālleri ancaḳ vech-i maḥbūṡeden ʿibāret bulundığı istifhām olunur. Zīrā ʿind-i İlāhī'de ve ʿind-i ehlu'llāhda ẓāhire iʿtibār olmadığı ḥālde mekr-i İlāhiyye'ye uğramış olan fırḳa-i Deccāl'iŋ ṣūret-i zehr ve

[91] وما توفيقي إلا بالله : "Fakat başarmam Allah'ın yardımına bağlıdır." (Hûd:88).

ḫayālātına aldanmaḳ lāzım gelmez. Siḥr ile kerāmeti farḳ itmek ise ʿulemāʾ-ı bi'llāha maḫṣūṣdur. Āgāh olun ki zamānede pāk-dāmen görinen ve münīblerine taʿlīm-i iblīs ile ʿālem-i ḫayāllerinde kerāmet ṣatan nice seḥḥār ve nice zındīḳ-i merdüm-āzār vardır ki teʾvīlāt-ı şeyṭāniyelerden içün ṭarīḳ-i ḍalāletdedirler. Ḥālbuki kendi zuʿmlarınca meslek-i ḍalāletlerini meslek-i hidāyet bilirler. Çünki Cebbār-ı Müntaḳim ḥażretleri her bir mükellefiŋ **[29b]** ʿavālim seyrlerinde kendi irāde ve ārzūsı vechile yollarını ve delīllerini īcād ve taʿyīn buyurur. Baʿde geçit başında ḥaḳlı ile ḥaḳsız meydāna çıḳar. Ol sebebden ʿulūm-ı Raḥmānī ile ʿulūm-ı şeyṭānī farḳ itmekde mürşid-i kāmile iḥtiyāc vardır. *Allāhumma'ḥfeẓnā min-şurūri'l-eşrār*[92] Şīrān-ı Ḫudā ve aṣdiḳa-i pür-vefā ise ṣuver-i muḫtelife ile mestūrdurlar. Zīrā bu aḥvāl eşrāṭ-ı sāʿat ʿalāmetlerinden olup bu ḫuṣūṣda her muʿteḳid içün;

[Beyt 11]

Pārça yaḫşı biz yaman
Pārça buġday biz ṣaman[93]

beytiyle müterennim olmaḳ iḳtiżā ider. İlerüde daḫı ẕikri sebḳat itmişdir ki Ḥaḳ Sübḥāne ve teʿālā ḥażretleri muḫliṣ ḳullarınıŋ ḥürmetine dünyāyı yıḳmaz tā ki vaḳt ü sāʿat taḳrībiyle ḫātime ḳuṭbunuŋ daḫı rūḥı ḳabż oluna. Ol vaḳt şer-i ḫalāyıḳ üzerine ḳıyāmet ḳāʾim olacağı mevʿūddur ve bu sırrı Ḥaḳ Sübḥāne ve teʿālā ḥażretlerinden ġayrı bir kimse bilmez.

Beyt 12

-.--/-.--/-.--/-.-

Bilmezem encāmımı artmaḳda gün günden ḥaẕer
Āh kim bir ʿācizim her ḫayr u şer benden geçer

Allāhümma'ḥşurnā meʿa'-ṣ-ṣāliḥīn. Allāhumme'cʿalnā mine'l-muḥsinīn ve'rḥamnā yā erḥame'r-Rāḥimīn.[94]

[Naẓm 3][95]

..--/ ..--/ ..--/..-

Tā ezelden berü daʿvet ḳılıyor ḥaḳ-gūyān **[30a]**
Ki bulur kişiye kim girse necāt ṭūfān

Gir sefīneye gel emvāc-ı fitenden ḳurtul
Murtażā ḥubbudur imdi bu gemi ey cūyān

---

92 اللهم احفظنا من شرور الاشرار: "Allah'ım, bizi şerlilerin şerlerinden koru." (Dua cümlesi).

93 7'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

94 اللهم احشرنا مع الصالحين اللهم اجعلنا من المحسنين وارحمنا يا أرحم الراحمين: "Allah'ım bizi Salihlerle haşret Allah'ım, bizi iyilerden kıl ve bize merhamet et ey merhametlilerin en merhametlisi." (Dua cümlesi).

95 Sanatkar tarafından "Ḳıṭʿa" olarak adlandırılan manzumenin nazım şekli "nazm"dır.

"Murtażā" seçilmiş maʿnāsınadır ki bu necāt, yalŋız Ḥaydar-ı Kerrār efendimizi ʿayne'l-yaḳīn veyā mertebe-i vaṣlla ḥaḳḳa'l-yaḳīn veyā menāḳıbını işidüp ʿilme'l-yaḳīn bilmek ṭarīḳiyle maḥabbet idenleriŋ necātı olmayup hīç edyān u enbiyāʾ nedür bilmeyen muḥibbān-ı Ḫudā'ya daḫı şümūli vardır ve bunlar mülāḳātları anda bi't-tevaḳḳuf teslīm olurlar.

Müfredātü'l-Ḥucec[96]

[1]

Ḥamd iderim Mevlāya kim ezelden iḥsān eyledi
Ḥuccet-i ḳāṭıʿ eldedir daʿvete fermān eyledi[97]

[2]

Ḳāfile-i nācī gider ey ṭālib-i ṣādıḳ iriş
Āvāze-i tekbīre gel maʿnāya uy ẓāhir biliş[98]

[3]

Biz çekmişiz sancaġ-ı dīn ṣaġ ṣola ṣalā diyüp
Erenler irdi maḳṣada ir sen de ʿuşşāḳa uyup[99]

[4]

Ey mücrimīnü't-tābiʾīn Allāh bes bāḳī heves
V'ey muttaḳīyü'l-ʿāşıḳīn Allāh bes bāḳī heves[100] **[30b]**[101]

---

[96] Derkenar: Ḳurʾān-ı Kerīm gibi burhān-ı ḳāṭıʿ elde oldığına dāʾir ʿumūm-ı ehl-i tevḥīd ṭarafından bi'l-vekāle ḥüccet-i ḥamd münkeşif ve ġayr-ı münkeşif ümmet-i nāciye muvāfaḳat içün ṭaleb-i ṣādıḳları daʿvet ḥücceti.

[97] Vezin aksamıştır.

[98] Vezin aksamıştır.

[99] Vezin aksamıştır.

[100] Derkenar: Yaḳīn-i ḥudūd-ı şerīʿate ve ḫafī cehrī ṭarīḳate dāʾir irşād ile meʾmūr maḫṣūṣ oldığımızı iʿlān iden dīn sancağını açdığımızı teblīġ ḥücceti baʿde't-temyīz dāʾire-i istiḳāmetde ferd-be-ferd taʿyīn-i vaẓīfe ḥuccetleri olup Allāh bes bāḳī heves beyti muḫtaṣar-ı Pend-i Cāmiʿ mufaṣṣaldır.

[101] Derkenar: Yādigār-ı şāriḥ-i kelām-ı mürşid be-nām-ı Yesārī Ḥüseyin Ḫulūṣī el-İstānbūlī ḳaddesa'llāhu teʿālā sırrahu'l-ʿālī. "Edeb bir tācdır ez-nūr-ı Yezdān / Ḳo anı başıŋa ṭut rāh-ı merdān" Edeb, cümleniŋ sevdigi ve her nevʿ ʿubūdiyyetiŋ ibtidāsı olan nūr-ı İlāhīden ehl-i hidāyete ihsān olunmuş bir tācdır ki Ḥaḳ sübḥānenhu ve teʿālā ḥażretleriniŋ dostları yaʿnī iyü ile kötüyi farḳ idenler ʿömrleri olduḳça her ḥālde iki cihānıŋ selāmetine yolda bulunulacağını ararlar. İmdi ey ṭālib-i Ḥaḳ! Bilmiş ol ki kāffe-i umūrda edebe riʿāyet lāzımdır. Ḫulāṣa-i kelām seve seve evvelā ḳıyāfetini ve işini ve sözüni iyüleriŋ revişine beŋzetmek ve bunlarıŋ ʿaksinden ṣaḳınmaḳ hidāyet nişānelerindendir. Sen daḫı ḳangı yolı ṭutmış iseŋ şeyṭānī mi Raḥmānī mi. Bu miʿyār-ı şerʿī ile farḳ it tā ki iyüleriŋ yolundan vāṣıl-ı ila'llāh olup kemāle iresiŋ. İşte "Meclis-i ʿİrfāna bir şeb mum olan ehl-i hüner / Maḥv ider kendini imām-ı ṣubḥ-ı maḳṣūda irer" beytiniŋ meʾālinden maʿlūm oldı ki dār-ı imtiḥān olan dünyāda o emr-i İlāhiyyeye tābiʿ olup nevāhīden ictināb itmeklik ile mükellef bulunan ins ü cinden iki cihānıŋ selāmetini arayan ehl-i hüner delīl-i kāmile muḥtācdır ve her ʿaṣrda ahālī-i beldeye göre Ḥażret-i Hādī ṭarīḳ-i müstaḳīm üçün vāsıṭalar taʿyīn buyurmuşdur. Bināʾen ʿaleyh ṭālib-i ṣādıḳ bulunduġı zamānıŋ nāʾib-i Resūlu'llāh olan mürşid-i kāmiline veyā resūllerine irişdirdikde teslīm-i tām ve ḫıdmet-i mālā-kelām ile ādāb-ı ṭarīḳi muḥāfaẓa itdikçe üstāẕınıŋ naẓar-ı iltifātına maẓhar düşer tā ki ḥicāb-ı enāniyyetden bi'l-külliyye yanup ḫalāṣ olduḳda fenāya irer. Lākin esrār-ı teleẕẕüẕāt kemāle bi'l-vuṣūl dār-ı liḳā olan cennet-i beḳāya girer ve ile'l-ebed dıraḫt-ı ümīdinden mīve-i murād direr. **El-iḫṭār:** Yā iḫvetī! Meẕkūr beyitler bir ṭālibiŋ iltimāsı üzerine şerḥ olunup ḥürmet iden dīn ḳarındaşlarımızıŋ ḥüsn-i teveccühüne ve ḫayr duʿāsına vesīle olmaḳ olmaḳ ārzūsuyla yādigār idildi. *Ve bi-irādetillāhi teʿālā Hediyye-i Müjde-resān-ı Necāt-ı Ebediyye* nāmıyla bi't-tanẓīm neşrine muvaffaḳ oldığımız manẓūm u menṡūr dīvānımızla *cāʾe'l-ḥaḳḳu ve zeheḳa'l-bāṭıl* sırrı ẓuhūr ideceginden kāffe-i muʿteḳid-i aʿmā vü ġarīb maḥall-i maḳṣūduna yedildi. Tekrār tekrār

[Meṡnevī 6]
Pend-i Cāmiʿ

.---/.---/.--

1. Ne mümkin vāṣıl olmaḳ rāh-bersiz
Ḳanı kim buldı maḳṣūduŋ ḫabersiz
2. On iki ṭuruḳ-ı Ḥaḳ aḳṭāba rāciʿ[102]
Daḫı enfās-ı küllī Ḥaḳḳ'a rāciʿ
3. Kim ḳuṭbü'l-medār oldı bulunmaz
Tamāmen Ḥaḳ bilür teşḫīṣ olunmaz
4. Güneş teg ṭoġdı el-ḥaḳ pīr ü raḥmet
Ṭarīḳ-i rabṭ-ı ḳalb ü ẕikr ü ṣoḥbet
5. Delīlim Ḥażret-i Seyyid Nigārī
Sürūra irdirir her dil-figārı
6. Tekellüm itse ṣankim gevher-efşān

---

muṭālaʿa idenler ḳadrlerince naṣīb olup iʿtiḳādları sāyesinde dāʾire-i şerīʿate bi'd-duḫūl dürer-i maʿānī çıḳarmaḳ içün sāḥil-i teslīmden deryā-yı taḥḳīḳe dalmaḳdadırlar. **E'd-duʿāʾ:** Ḥażret-i Feyyāż-ı Muṭlaḳ cümlemizi evvelā edeb s̱āniyen ḫidmet şarṭ oldığını bilerek aḥkāmını levḥ-i cāna naḳşla pey-der-pey tecdīd ü tenvīr-i nuḳūşdan mütelez̠z̠iz̠ olan muḥaḳḳıḳlardan buyursun ve yalŋız zīnet-i nuḳūş-ı ẓāhirī ile aldanup envār-ı leṭāyif-i bāṭından ve tezkiye-i nefsden bī-ḫaber ḳaldıḳları ḥālde kendülerini insān ẓanniden ḥayvān ṣıfatlu muḳallid ü muʿannid ġāfiller meslekinden ittiḳā ve iyülere iḳtidā daʿavāt-ı dāʾimīsini ḫˇāb u ġafletden bi'l-īḳāẓ ʿumūm-ı ehl-i tevḥīdiŋ semʿ-i cānına ṭuyursun. Āmīn bi-ḥürmeti Seyydi'l-murselīn. Ḫulāṣa-i Ḳurʾān-ı Kerīm dimeklige şāyān işbu nev-īcād levḥa devāʾir-i ādāb-ı ẓāhirī ve mesālik-i aṣḥāb-ı bāṭınī beşāretinden baḥs̱ ider. Bī-ġāye maʿnāyı müştemil bir deryā-yı muḥīṭdir ki āyīne gibi oḳuyup diŋleyenleriŋ ṣuverī vü maʿnevī renklerini kendülerine göstermekde oldığından kemāl-i iʿtiḳād u ḥürmet ile her ḳangı ḫānede bulundurulsa dünyevī uḫrevī fāʾideden ḫālī degildir. Zīrā olunan bu işāret-i maʿnevī üzerine İstānbūl'da Ṭopḳapu'da Ġāzī Aḥmed Paşa Cāmiʿ-i şerīfinde müsāfereten sākīn oldığım medresede bir gice ʿālem-i maʿnāda Ḥażret-i Maḥbūb-ı Ḫudā Muḥammedü'l-Muṣṭafā ṣalla'llāhu teʿālā ʿaleyhi vesellem efendimiziŋ cānib-i ʿālīlerinden yed-i çākerāneme bir fermān-ı ḳāṭıʿü'l-burhān ve fermānıŋ hediyyesi olaraḳ bir seyf-i ḫūn-rīz-i bī-emān iʿṭā vü iḥsān buyuruldı. Lābis oldığım ḥarb elbisesiyle ḳıyām ve baʿde't-taġsīl fermānı ḳoynuma ḳoyup seyfi daḫı bilime taʿlīḳ itdim. Maʿiyyetimde ẓāhir olan hem-şīre-zādem Muḥammed Efendi ile Aḳsarāy cāddesinden geçerken ṣaġ cānibde bir meclis-i ʿişret müheyyā ve sāz u sāzendeleriŋ ve ʿümerā-yı devlet ve vücūh-ı milletiŋ ṣoḥbet ü ṣadā-yı müʾes̱s̱irelerinden bir cemʿiyyet ülfet muḍiyyen oldığı ḥālde müşāhede olundı. Ḥüsn-i ẓan ile evvel bunları nūrānī ve rūḥānī iḫvān ṭarīḳ bilüp ṣoḥbetlerine muvāfaḳat itdiŋ ḥarāret-i meclis-i fevḳa'l-ʿāde bir ḥāle geldikde içlerinden birisi bir ḳadeḥ şarābı ṭarīḳ üzere mürūr u ʿubūr iden ahālī-i nā-puḫteye ve cühelā-yı der-ḫufteye ʿarż idüp bu bāʿiṣ-i sürūr u ḥużūr olan şarābı kim ḥarām itmiş, bu ḥelāldir diyerek āvāz-ı bülend ile ıẓhār-ı daʿvā ve iblāġ-ı fetvā itmekde idi. O ānda ġayret-i diyānetden bī-iḫtiyār vücūdumda bir lerze peydā oldığı ḥālde nāmūs-ı şerīʿati pāy-māl itmek ḫayālinde bulunan şaḫṣıŋ yanına gidüp biz ẕikr ü ʿibādet meyinden ḫalvet-der-encümen ʿişret-ḫānesinde sürūr u ḥużūr bulmaḳdayız. Siz bu ḥarām-zāde muḥtāc-ı nāḳış ve müfsid-i bī-ḫayālar imişsiŋiz, diye ḳatl itmek ḳaṣdıyla seyfi ḳınından çıḳardığım vaḳt ʿālem-i ġaybdan pey-der-pey ṣadālar işitdim ki ḳan dökme ḳorḳut dirler, idi. Bizim ġażabımızı ve seyf-i bī-amānı gören hevāyīler cān ḳaydına düşüp firār ve ṭaraf ṭaraf emrimize munṭaẓır-ı aṣḥāb-ı hüner İctimāʿ itmekdeler iken uyandım. Çend gün mürūrunda hem-şīre-zādem derūn-ı levḥada şerḥ olunan: "Meclis-i ʿirfāna bir şeb mūm olan ehl-i hüner / Maḥv ider kendini ammā ṣubḥ-ı maḳṣūda irer" beytiniŋ meʾālini suʾāl itdi. Nā-puḫte ve der-ḫufte oldığıçün sen cāhilsiŋ, ādāb-ı şerīʿati ögrenmediŋ. O beyt ise sālik-i ṭarīḳ aḥvālini remz iden bir beytdir. Evvelā ādāb-ı ẓāhireyi işāretle bir beyt şerḥ ideyim. Baʿdehū o beyte münāsebet gelsün diyüp meẕkūr levḥayı bi't-tertīb kitābımızıŋ kenārına ḳayd itdigimizden eṭrāfdan baʿżı eḥibbānıŋ ṭalebine bināʾen ṭabʿ u neşr itdirdik. Allāhumme beşşir fütūḥātinā.

[102] Vezin aksamıştır.

Be-her remzinde bī-ḥad kenz-i pinhān
7. Ṣaçar būy-ı muḳaddes bezme gāhī **[31b]**
Olur bī-naḳṣ mestān-ı İlāhī
8. Gezinse çarḫ-ı ser-keş pāy-māli
Otursa taḫtı istiġnā cibāli
9. Ḳıyām u hem ḳuʿūdı hep ṣafādır
Muṣavver rūh ammā pür-żiyādır
10. Zihī ṭalʿat ki sırr-ı Ḥaḳḳ'a maṣdar
Virür aʿdāya heybet mis̱l-i ṣafdır
11. Güler aġyāra ki arslan mis̱āli
Döker ḳanın bilür yoḳdur vebāli
12. Nedir ḥāżır u yā ġāʾib ki ʿārī
Taʿalluḳdan hemān bir feyż-i cārī
13. Velī yoḳ müstaʿid ṭaleb ki bilsün
İşārātımla sırr-ı Ḥaḳḳa irsün
14. Muḥaḳḳaḳ rūḥ-ı aʿẓamdır o dil-ber
Daḫı gelmez cihāna böyle reh-ber
15. Nice açsam yine mestūrdur rāz
Açar mı sırrını nā-ehle fen-bāz **[32a]**
16. Ne devlet kim iki ʿālemde şehdir
Heme aṣḥābı encüm ü ẕātı mehdir[103]
17. Görenler ayrılur mı rüʾyetiŋden
Veyā bir dem ḫayāl ü ṣoḥbetiŋden
18. Yine mest eyledi vasfıŋ şarābı
Amān bend eyle şāhım ben ḫarābı
19. Bilürsüŋ çünki rüsvālıḳda nāmım
Oluncaḳ mest-i mey ey ḫoş-ḫırāmım
20. Gerekdir bağlu olsun ehl-i sevdā
Ḥayāsız gezmeye tā mest ü şeydā
21. Görinse dil ne şeydādır ṭanurlar
Velākin ṣūretā ʿāḳil ṣanurlar
22. Ne aŋlar içmeyen mey neşʾesinden
Cünūn ṭağında miḥnet teşnesinden
23. Dirildir meyyiti enfās-ı ʿĪsā
Dil-i ḥay ārz*ū* itmez Ḫıżr u Mūsā
24. Kerāmet umma merd-i muḳtedādan **[32b]**

[103] "Heme aś̂ḥābı encüm ü źātı mehdir" şeklindeki mısrada vezin aksmaması atıf vavı atılarak giderilmiştir.

Ki şek ehli geçer seyf-i Ḫudādan
25. Ḫaṭar şekden geçerse bes degil mi
Delīliŋ yoḫsa ol bāz cehilimi
26. Şaşup fırḳa-i Deccāl tek ḳalursuŋ
Ṭarīḳ-i bāṭıla sālik olursuŋ
27. Gelür pey-rev saŋa iblīs-i merdūd
Muṭīʿ ol dir benim üstāẕ-ı mevcūd
28. Seni biŋ ḥīle ile aldar āḫir
Olursuŋ sen de şeyḫim deyrde fāḫir
29. Görürsüŋ ehl-i istiḥḳāḳı bāṭıl
Yezīdī teg olup ʿuşşāḳı ḳātil
30. Ḳanı mürşid ki irşādında kāmil
Nedir taḳvā taṣarruf üzre ʿāmil
31. Gezinme ser-serī ey merd-i ṭālib
Benim irşād ile meʾmūr ġālib
32. Kelāmımdan ḳıyās it ḥāl ü şānım
Ḥaḳīḳāt ehliyim yoḳdur gümānım **[33a]**
33. Gehī ẓāhir gehī bāṭın göründüm
Taʿalluḳ cāmesinden hep ṣoyundum
34. Alup bezm-i viṣāle yār-ı maḥrem
Muraḫḫaṣ ḳıldı ḥaḳḳā merd-i ʿaṣrım
35. Şerīʿat seyfi virdi mīr-i ḫūn-rīz
Keser aʿdāyı nuṭḳ-ı ḥüccetim tīz
36. Beni benlikle ṣanma seyre geldim
Ki şemşīr-i Ḫudāyım devre geldim
37. Ṣaḳın vāriyyetiŋle ṭurma ḳarşu
Amān virmem ṭolaşup şehr-i çārşū
38. ʿAceb bir şīr-i ġarrānım ki nālem
Yıḳar ʿarşı ḫarāb olmaz mı ʿālem
39. Bilürüm yār ile aġyārı görgeç
Virüp göŋline sayḳal sen de gel seç
40. Şerārım yandırır her dem şirārı
Ki nār-ı ʿaşḳımıŋ yoḳdur ḳarārı
41. Söküp ṣaḳlar dem-ā-dem ḫūn-feşānım **[33b]**
Şayāḳ-ı ġamzeden ḫançer-keşānım
42. Pey-ā-pey mey ṣunar dīde-i cānān
Yiter imdādıma bī-ḥadd ḫūbān
43. Gezer ol serv-i nāzım ki cihānı
Gehī ḳalb-i erenlerdir mekānı

44. Hemīşe ẕikr ü fikr-i Ḥaḳḳa māʾil
Enīs-i aṣfiyā vü eşrārı ḳātil[104]
45. ʿAdālet kānısıŋ ey şeh-süvārım
Saŋa ḳurbān ola her laḥẓa varım
46. Dökersiŋ bī-tevaḳḳuf ḫūn-ı aʿdā
Virirsiŋ ʿāşıḳa vaʿde-i ferdā
47. Yiter ṣaldıŋ firāḳıŋ āteşine
Acı bir ehl-i ʿaşḳıŋ nālişine
48. Çekerler şevḳile eşḳāl-i ʿaşḳıŋ
Kim āsānlıġ virir taʿlīm-i meşḳiŋ
49. Gelürsüŋ meclise ey āfet-i cān
Düşerler ḫāk-i pāye cümle bī-cān **[34a]**
50. Dilerler derd ü dermānıŋ pey-ā-pey
Degil zühhād teg ʿuşşāḳ-ı kec-reʾy
51. Dem-ā-dem emr-i ẕibḥiŋ bekleşirler
Ki ḳurbānlıġ ḳoyun teg egleşirler
52. Teraḥḥum it nigārā ḫˇār u zārız
Ümīd-i vaṣlla heb bī-ḳarārız
53. Açar rūy-ı feriġ bī-ḫodluḳ geh
Gehī nālān ider ruḫsāra vālih
54. Öter gül görse bülbül ʿayb olunmaz
Ḳafesden çıḳmaḳ ister yol bulunmaz
55. Rumūzuŋ her biri bir nevʿ-i ʿibret
Bilür ḳadriŋ tamāmen ehl-i ʿişret
56. Münīb ol sen de mey iç gözle kāmıŋ
Açılsun ġonce-i bāġ-ı merāmıŋ
57. Geçüp ṣabr u rıżādan bul Ḫudāyı
Ṣafā sor bunda bil niʿmet-i belāyı
58. Eliŋden düşmesün cām-ı mey-i ʿaşḳ **[34b]**
Yitürme demleriŋ bī-hūde bī-meşḳ
59. Ṣaḳın aldanma keşfiyyāt u ḥāle
Düşersiŋ varṭa-i mekr ü ḍalāle
60. ʿAceb ölmek diler mi ḳalb-i ṣāfıŋ
Ḳalem çekmiş mi yā şerʿan muʿāfıŋ
61. Niçün ḳan aġlamaz dāʾim gülersiŋ
S̱emersiz naḫliŋi vāhī ṣularsıŋ
62. Secel olmazsa dünyā ṭurmaz īmān

[104] "Enįs-i aśfiyā vü eşrārı ḳātil" mısraında yer alan vezin aksaklığı atıf vavı atlarak giderilmiştir.

Ḥadīs̱iŋ ḥükmüne baḳ itme ṭuġyān
63. Geçüp būte-i sevdādan yaḳıl tām
Erenler arasında eyle ḫoş-nām
64. Bulan Ḥaḳḳı üzüldi vāriyetden
Görünen ḫalḳ içündür ʿāriyetden
65. Ser-ā-pā nūrdur geçdi kemāndan
Yise ger cīfe nefret itme andan
66. Nifāḳ ehli ḳabūl itmez bu ḥāli
Virir şeyṭān aŋa pend-i ḫayāli [35a]
67. Görüp taḳvāda zīnet nefse uydı
Kerāmāt ü zühd varlıḳda ḳoydı[105]
68. Bıraḳur ṭaylesān aʿṣā elinde
Ene'l-Ḥaḳ dir gezer zünnār belinde
69. Ṣanur zuʿmunca ḳuṭb oldum cihāna
Kemāl-i cehlle baḳ ḳaltabāna
70. Ḳaçar gördükde bir er mis̱l-i iblīs
Ki maġlūb olmayagör kim ne teblīs
71. Görünür ṣūret-i Ḥaḳdan bu sāḥir
ʿUlūm-ı kiẕbde yoḳ böyle māhir
72. Öper destin ḫalāyıḳ himmet ister
ʿAceb meger Ḫudā kim nīk ü bedter
73. İmām-ı ḥaḳḳı nā-ḥaḳ bildi ḫāʾin
Bu yüzden oldılar ʿuşşāḳ-ı lāʿīn
74. İdildi defʿaten ḥüccetler ıẓhār
Ḳabūl itmez uyup teʾvīle güẕār
75. Olur bed-nām mümkin mi uyansun [35b]
Muḫalled nār-ı şöhretde ḳo yansun
76. Ölüncek dir ki dünyāda olaydım
Ṣadāḳat eyleyüp rāḥat bulaydım
77. Ḳanar mı öyle dessāslıġla Ḳahhār
ʿAẕābın artırır bī-mehl her bār
78. Ki şeyṭānıŋ sözin ṭutdı cihānda
Fesāda saʿy iderdi her zamānda
79. Niçün liʿān-ı aʿdā olmayız ger
Açılmazsa seçilmez ʿavrat u er
80. Nedir īmān u yā inkār derk it
Uyup ṣıdḳ ehline keẕẕābı terk it

[105] Vezin aksamıştır.

81. Yed-i Ḫālıḳda olsa ḳalb-i kātib
Anıŋ emrin ṭutar ehl-i merātib
82. Gel imdi uyma fāsidler sözüne
Naṣīḥat aŋla gir erler izine
83. Dil-i ḫūn-ḫˇāreye virme ḳarārı
Olup derd ehli tek bī-reng ü ʿārı **[36a]**
84. Dem-ā-dem ārzūdan ḳalma zinhār
Tögünmez perde-i ruḫsār-ı dil-dār
85. Yaḳılsun sūz-ı dilden cümle ḥāʾil
Olursuŋ ravża-i dīdāra nāʾil
86. Belā-ender-belā şükr-i hezār it
Nice çoḳ olsa ḳanma āh u zār it
87. Naṣīḥatse yiter şol rūy-ı cāmiʿ
Be-her ḫāl ü ḫaṭından nūr lāmiʿ
88. Eger nāḳıṣ gidерseŋ ḥażrete āh
Olur cennet saŋa mis̱l-i elemgāh
89. Eger İslām-ı ṣādıḳsaŋ ṭur ey cān
Ṭaleb ḳıl kiẕb ü rāḥatdan geçüp yan
90. Bu bir bezm-i feyiż-baḫş oldı sāḳī
Ṣun imdi mey ki derd ehline kāfī

[Murabbaʿ 1]
Nümūne-i Ās̱ār-ı ʿİbret
.---/.---/.---/.---

1. N'ola ger vaṣf idersem sevdigim bī-ʿayb ʿādetdir
Der-i ḫūbānda ḫidmet Ḥaḳ içün ʿayn-ı ʿibādetdir **[36b]**
Baŋa ḥālince ḳadrin bildiren ʿaşḳ-ı irādetdir
Enīs-i ġam-küsārım derdli dil-dārım Saʿādetdir

2. Mücerred ehl-i ġayretdir iden ḥāṣıl be-her kārı
Eger ʿavratda olsa erlere sulṭān ider Bārī
ʿAdālet seyfi çekdikde żarardan pāk iden dārı
Enīs-i ġam-küsārım derdli dil-dārım Saʿādetdir

3. Ġaraż vaṣfında ḫulḳ oldı degildir rūy u mūyundan
Ki oldı ḫayli dem bed-nām ḫalḳın güft ü gūyından
Taḥammül eyleyüp cevre kesilen ḫˇāb-ı ḫorundan
Enīs-i ġam-küsārım derdli dil-dārım Saʿādetdir

4. Belā-yı faḳra ṣabr itmek ḳatı müşkildir reʾy-i yārān
Anıŋçün ġayrıdan ümmīd iderdi derdine dermān
Şaşıran rāhını ḥasbe'l-ḳader yüz gösterüp ḥarmān
Enīs-i ġam-küsārım derdli di-dārım Saʿādetdir

5. Zebān-ı ṭaʿnı ey ṭāʿin uzatma yoḳ mı inṣāfıŋ
Bilürdüŋ ḥikmetin taḳdīr Ḥaḳḳıŋ olsa ʿirfānıŋ
Ṣorarsaŋ kāmile ḫātūnlarından imdi devrānıŋ **[37a]**
Enīs-i ġam-küsārum derdli dil-dārım Saʿādetdir

Zevce-i muṭallaḳam olan mezbūre Saʿādet hengām-ı ʿāfiyetde ıẓhār itmiş oldıġı daʿvā-yı maḥabbet üzerine min-ṭarafi'llāh[106] imtiḥān beliyyesine giriftār olaraḳ dāʾire-i iṭāʿatdan daḫı çıḳdıġı cihetle ibtilāsı günden güne kesb-i iştidād ile ʿāḳıbet ʿadem-i taḥammülünden nāşī müfāraḳatını ṭaleb eyledigine bināʾen ayrılmış ise de melāmet ü sefālet derece-i nihāyeye vardıḳda maẓhar-ı taḳviyet-i Sübḥānī olup nīk ü bedi farḳ u temyīze irişmişdir ki üzerimizde olan ḥuḳūḳı ẓāyiʿ olmadığını müşʿir mezkūr murabbaʿ tanẓīm idildi. Derūn-ı murabbaʿda "ʿadālet seyfini" ẕikr itmekden murād dervīşānım daḫı oldur ki mezbūre ḳayd-ı nikāhımda iken sākin oldıġımız iki oṭalı ḫānenin bir oṭasına müsteʾcir ḳonulmuş idi. Bi'l-āhere müsteʾciriŋ murdārlıġından nefret idüp neẓāfetine dāʾir olunan naṣīḥati ʿadem-i ḳabūli cihetle iḫrācını teblīġ itmiş isek de muḫālefetle çıḳmadıġı ve nisbetle nā-sezā sözlerde bulundıġı Saʿādet'iŋ ġażabını taḥrīk iderek faḳīr ise ṣabr eyle dimekde isem de bir gün ṣabr u ḳarārı ḳalmayup pür-ḥiddet dīvārda olan ḳılıncı ṣıyıraraḳ kirācı ḫātūnuŋ üzerine **[37b]** hücūm itdigi kirācı daḫı örtüsüz cān ḥavliyle kendüsini soḳaġa atup ḳurtuldıġı faḳīr daḫı der-ʿaḳab gelüp ḳılıncı elinden almış isem de kirācı bā-ʿarż-ı ḥāl şikāyet itdigi cihetlerine bināʾen ḥükūmete celb ü suʾāl cevābda vuḳūʿ-ı ḥāli Saʿādet inkār, kirācı daḫı zevci gördi, diyerek şehādetimizi iḳrār itmesi üzerine faḳīr daḫı *e'n-necāt fī'ṣ-ṣaddi*[107] emrine imtis̱ālen oldıġı gibi ifāde vü şehādet ve netīcesinde Saʿādet ḥaḳlı kirācı ḥaḳsızdır. Zīrā çıḳarılması ḥükūmete şikāyet idilse ʿarż-ı ḥālsiz işe baḳılmayacaġından ʿarż-ı ḥāl ve sāʾire meṣārifi ise eḳalli iki üç mecīdiyeye mevḳūf olup anı daḫı dişden ṭırnaḳdan artırmaḳla bir senede tedārik idemeyeceginden nāşī kendi ḳılıncına güci yetmiş gibi faṣl-ı daʿvā eylemekligim üzerine Saʿādet'e,

---

106 Allah tarafından.
107 النجات في الصد: "Kurtuluş direnmededir."

“seni bu zevciŋ efendiye bağışladıḳ” müsteʾcire daḫı “bunlarıŋ ḫānelerinden çıḳ” cevāblarıyla ḫalāṣ oldıġımızda bu tafṣīlātdan fehm olındıġı üzere Saʿādet’iŋ ġayretini sezā-yı medḥ bilüp sulṭānlıġına ve ʿadem-i ġayretle ẓāhirde küffār u münāfıḳīn-i bed-kirdāra ve bāṭında nefs ü şeyṭān gibi rüʾesā-yı eşrāra maġlūb olaraḳ mülküni **[38a]** yaʿnī dīn ü ʿırżını żāyiʿ idenlerin ḥaḳsız çıḳup ʿāḳıbet nedāmet ü ḥasret çekeceklerine cemʿiyyetlüce bir nümūne olsun içün silk-i niẓāma çekilerek naẓar-ı ülü’l-ebṣāra getürüldi. İlerüde beyān itdigimiz sebeb-i mufāraḳatla melāmet ü sefāletden ṣoŋra sāḥil-i selāmete muvāṣalat u keyfiyyātı ne ṣūretle vuḳūʿ buldıġını daḫı muḫtaṣar u müfīd olaraḳ işʿār idelüm. Şöyle ki mezbūreyi Cenāb-ı Ḥaḳḳ’ıŋ emriyle nikāḥ idüp ḥuḳūḳ-ı zevciyyeti mehmā-emken gözetmekde oldıġımız gibi evāmir ü nevāhīyi daḫı ṣırası geldikçe kendüsine bildirmekde ḳuṣūr olunmaz idi. Müstaġnī-i taʿrīfdir ki İstānbul’umuzuŋ fesādı ṭaşralara nisbeten ziyādece olup ḥattā eks̱er-i ḥarām ḥelāl ve ḥelāl ḥarām ḥükmüne getürüldiginden ḳomşular ile bile bī-lüzūm görüşme başdan çıḳarsıŋ. Ṣoŋra saŋa ʿaḳl ögredenler seniŋ imdādıŋa yetmezler, perīşān olursuŋ gibi naṣīḥatler olunduḳça vesvese-i şeyṭāna uyup yine ṭarīḳ-i ḫaṭāya sülūkdan girü ṭurmaz idi. Faḳīr daḫı bu yolda iṭāʿatsiz ḥarekātını gördükçe kār u kesbden kesilerek gūşe-i ferāġatde ḳanāʿat idüp kendi ḥālimle imrār-ı vaḳte mecbūr olur idim. Şiddet-i faḳr ol dereceye vardı ki ʿāc u bī-ʿilāc **[38b]** ḳaranlıḳda ve ḳış günleri pür-miḥnet ṣoġuḳda ḳaldıġımız ḥālde mezbūre nā-çār taḥammül ile el işi görür. Faḳīre daḫı fāʾidesi olur. Ancaḳ iṭāʿat yolunda bulunmadıġından pey-der-pey belāsı şiddetlenir. Şeyṭān dostları ise dāʾimā iġfāl ile vesveseden ḫālī ḳalmadıḳlarından vādī-i ḥırmānda ser-gerdānlıġı izdiyād bulur idi. Eger ol şeyṭānlara rūy-ı iltifāt göstermeyüp ṭoġrılarla iḫtilāṭ itse idi Ḥażret-i Rabbü’l-ʿİzzet anı ʿāfiyetle vāṣıl-ı merām eyler idi. Çünki māyesi pāk olanlar ṭoġrı yolda bulunmazlar ise ister istemez derd ü belāya dūçār olurlar tā ki ol derd ü belā zünūblarına kefāret ola. Ve’l-ḥāṣıl bī-çāreniŋ mufāraḳatına sebeb oldılar. Rāḥat iderim ümīdiyle ayrıldı. Ḥālbuki mez̠kūr dostları bi’l-ʿumūm düşmānı olup yüz çevirdiler. ʿĀḳıbet iftirāya uġrayaraḳ başıldı ve süfehā ḳapularında ḫiẕmetkār olaraḳ māl u cānı ucuz bahā ile ṣatıldı. Baʿde tevfīḳ-i Bārī refīḳi olup itdiklerine nedāmet birle ḳadrimizi bildi ve ḫayālimiz şemʿine pervāne oldı. Lākin evvelki ḳarābete dest-res olamadı. Zīrā cīfe-i dünyāya Bārī teʿālā ḥażretleriniŋ dostluġunı fedā itdi ve aʿlāyı terk ile ednāya **[39a]** tenezzül itdigi dūn-himmetligini baʿde’l-fehm żāyiʿ olunan devleti ḫāṭırına getürerek daha ziyāde müteʾellim olur ki nūr-ı

cemāl-i bā-kemāle ʿāşıḳ-ı firḳat-zede-i pür-ḫayāl gibi iştiyāḳı çoġalmaḳdadır. Ammā ne çāre, iḫtiyārı elden gitdi. Beliyye-i sergüẕeştini daḫı der-ḫāṭır itdikçe bütün bütün nedāmet çekerim, diyerek bi'ż-żarūr ṣabr ile ḳan yudar ġarīḳ-i deryā-yı miḥnet miḥnet ü elemdir. Ẕāten bu dünyā daḫı ʿāḳıl ü kāmil kimselere zindān-ı belā olur ki āb ile aşları ḫūn u ġamdır.

Beyt 13

..--/ ..--/ ..--/..-

Çāresiz ṣabrile oldı ṭ*ūṭī* ḳarġaya refīḳ

Zehri şekker gibi yer yār-ı Ḫudādur o yine

İstānbūl'da nev-resīde bir duḫter-i saʿd-aḫter bi'l-münāsebe ṣoḥbetimize dest-res olup nāz u ʿişve iderek ʿāḳıbet esrār-ı izdivācı iẓhāra muvaffaḳiyet birle vücūdumuzı ḥarekete getürdigine bināʾen nā-çār ʿazl-i ḥadīs̱-i şerīfile bi'l-istidlāl ẕekerimi ferci ṭaşrasından sürüşdürüp giriftār olduġumuz ʿilletden ḫalāṣ olduḳ ki İstānbūl'un fesādı ve ṣıbyānınıŋ bu derecelerde ʿulūm-ı şeyṭanatda ṭarīḳ-i caḥīme irşādı cümleye ʿibret olmaḳ içün işbu muḫammes tanẓīm olundı. **[39b]**

[Muḫammes 1][108]

Temīz ʿAḳāyide Dāʾir Muḫammes-i Mīzānü'l-ʿUḳūl[109]

1. Kemāle yit ṣanem teniŋ cānlansun
   Sīneŋde ṭurunc teg memen ṣallansun
   Puḫte incirinıŋ aġzı ballansun
   Ol dem yolun açam bister ḳanlansun
   Mīve virür ṣoŋra naḫlüŋ dallansun
2. Pek küçüksüŋ şimdi ey mest-i nāzım

---

[108] 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

[109] Derkenar: Dāʾire-i şerīʿatden tecāvüz idenleri taḥẕīr ü terbiyye bahānesiyle ḥayā perdesini açdıġımız vehle-i evlāda "Şecāʿat ʿarż iderken merd-i ḳıbṭī sirḳatin söyler" ḳabīlinden görünür ise de İstānbūl'uŋ ṣalāḥı sāʾir beldelerdeki mecmūʿ-ı ṣalāḥa ve fesādı kāffe-i fesāda menbaʿ oldıġı ıẓhār min-e'ş-şemsdir. "Ehl-i inṣāf cüzʾī mülāḥaẓa ile fehm ü inṣāf idüp / Ṭabībiŋ olsa da kiẕbi marīżiŋ ṣıḥḥatin söyler" mıṣrāʿını oḳuyaraḳ ḥüsn-i ẓan ṭarīḳini iltizām eyler. Zīrā dīn ḳarındaşlarımız ġarīḳ-i deryā-yı şehvet görüldükçe dest-gīr olmamaḳ vicdānımıza el virmediginden bī-iḫtiyār hem-reng-i āşinā olduḳ. Allāhümme neccinā min tüccāri'ş-şehevāt. İḫvānımızdan Şekili Dervīş Ḥacī İbrāhīm Efendi iʿtiḳādına ḫalel getürmemek içün ḥayā perdesini açdıġımız cemāli ḫānelerinıŋ meʾālini ḥüsn-i ẓan ile teʾvīl ider. Yaʿnī ṣanemi emānete Allāh'ı muḥāfaẓaya kesb-i iḳtidār idemeyen ṭālibe veyā ṭālibeye memelerini daḫı maʿṣūm mis̱ālinde olan sāʾir ṭālibleri besleyüp kemāle irişdirecegi menbaʿ-ı füyūżāta incir taʿbīr olunan ferciŋ ballanmasını daḫı ḳābil-i ẕevḳ ṣaḥīḥ-i esrār olacaġı vaḳte yolunuŋ açılmasını daḫı ilḳā olunan kelimeden āşinā-yı rāz olmasına bisteri teslīm maḥalline ḳanı perde açılup bi'l-müvācehe şübheden ḳurtulmasına mīvesini ve naḫliniŋ dallanmasını nev-be-nev silsile-i ḫayrāta ve envāʿ-ı berekāta teşbīh ider. Dīger iki ḫāneyi daḫı ber-minvāl-i meşrūḥ teʾvīl ü tevcīh idüp her birini bir şeyʾe beŋzedir. Niʿamü'l-iʿtiḳād ve niʿamü'l-teʾvīl.

Taḥammül itmezsiŋ ve ey aşḳ-bāzım
Fercini keşif içün olmaz ʿāzim
İncinme ṣabr eyle ṣuṣ açma rāzım
ʿAḳlın irsün büyü ṣıdḳım aŋlansun

3. Boynuma ṣarılup yatalum dirseŋ
Göŋlüm aldıŋ Allāh murādıŋ virsüŋ
Bu faḳīre besdir būseler dirsüŋ
Sen dilersiŋ çüküm fercime girsüŋ
Bārī sürüşdürüm göŋlüŋ ḫoşlansuŋ

4. Eks̱erī er ʿavrat düzdürür düzer
Lūṭī zānī şehvet gölünde yüzer
Dost olur düşmenimle bāde süzer[110]
Deliḳanlı görse uçḳurun çözer
Ḥarāmı ḥelāldır neye ṣaḳlansun

5. Emri nehiy bilmez şeyṭān ġancıḳlar
Nikāhsızdır itler gibi incikler
Zevcim ẓannider [bir]çoḳ ādemcikler
Meger ser-ḫoş olmuş ol çūbāncıḳlar
Ḫınzīr besler dir ḳoyundur ṭavlanız

6. Büyügi küçügi nefse ḳul olmuş
Çoḳ yiyüp içmekden çehresi ṣolmuş **[40a]**
Baʿżının şiş raḥmi şarābla ṭolmuş
Yezīdī teg mez̠hebleri pek bolmuş
Mehdī çıḳsun defterleri yoḳlansun

7. Bi'llāh çoḳ ʿavrat erinden boşdur
Böyle evlilikden bekārlıḳ ḫoşdur
Ġazelle Ḫulūṣī derdiŋ ṣavaşdur
Dīnsiz ʿavrat alma er ol at ḳoşdur
Meydān-ı şerʿi aç İslām pāklansun

---

[110] "Dost olur düşmenimle bādeler süzer" şeklindeki mısrada çoğul eki atılarak vezin düzeltilmiştir.

Baʿżı iḫvān bālāda ẕikr olunan aḥvāl-i ġarībeye sebeb-i giriftārımızı ve ġazel żarūretini suʾāl itdikleri cihetle muḫtaṣaran ifādeye mecbūr oldum. Şöyle ki İstānbūl fī zamānına menbaʿ-ı fesād dinilecek bir belde-i ʿaẓīm olup faḳīr daḫı ṭoġrılıḳ uġruna bilā-mesken ve aç[111] u muḥtāc vīrānelerde evḳāt-güẕār iken aṣḥāb-ı ḫayrdan biri bizi ḥürmetle ḫānesine götürdi. Ṭaʿām itdik. Müzeyyen bir oṭada rāḥat olmaḳlığımı ve aḫşām ḫıdmetinden ʿavdetle ṣoḥbet idecegimizi beyān itdikden ṣoŋra gitdi oṭa ḳapusı ḳapalu oldığından uyumaḳ üzere yatmış idim. İkindi vaḳtine yaḳın oṭa ḳapusı açıldı. Taḫmīnen sekiz yaşında bulunan bir ḳız içerü girdi. Iẓhār-ı taʿaccüb ü taḥayyür ü luʿbiyyāt bahānesiyle yaḳınıma geldi. Dervīş baba sen nerelisiŋ? diyerek bizi ḳonuşdurmaġa başladı. Suʾāllerine cevāb virmekde iken **[40b]** sen olmayasıŋ oġlun ḳızıŋ var mı? dir ve hem de ṣaḳalımı ve yüzümi ṣıġar idi. Ben daḫı ġālibā ḫāne ṣāḥibiniŋ ḳızı olmalı. Ẕāten İstānbūl'da eks̱er-i aṣḥāb s̱ervetiŋ çoḳları genc ü mücerred uşaḳlar ḳucaġında büyüdügünden serbesçe alışırlar, diyüp maʿẕūr ṭutar idim. Es̱nā-yı tekellümde veled naṣıl tevellüd ider ve ne sebeble vücūd bulur, gibi suʾāllere ictisār ider ve baʿżen boynuma ṣarılup yüzümden öper ve beni ḳucaġına al yatalum dir iken nefsimi muḥāfaẓaya ḳādir olamadığımdan vücūdum ḥarekete geldi. Bu derece dūçār olacaġımı bileydim ictināb ider idim. Ne çāre ki olacaḳ oldı. Mażarratı ṣoŋradan bilindi. Eger muṭīʿa-i ḥaremim olsa idi vücūdum ḥarekete geldigi vaḳt der-ʿaḳab o ḥelālim ile defʿ-i żarūret ider idim. Ḥālbuki ʿafīfe-i menkūḥamı İstānbūl'da Yezīdīler, biz daḫı İslām'ız şimdiki zamānda Müslimānlıḳ böyledir, diyerek ṭarīḳ-i ʿiṣyāna teşvīḳ ile benden ayırdılar. Sāʾir ʿafīfeler daḫı ḳanāʿat u inḳıyād itmezler idi. Ḫulāṣa-i kelām żarūrī ḳızıŋ efkārına ḫıdmetle ḳapuyı sürgüleyüp ẕekerimi fercine duḫūlden bilā-ictināb yalŋız ferci ṭışrasından sürüşdürmekle derdimizden ḫalāṣ **[41a]** olduḳ. Ḥattā ḳış oldığından ṣovuḳ ṣuyla ġasl itmek ve hīçbir ṭarafdan ḥammām içün pāre bulmaḳ ve ḫāne ṣāḥibine bī-vaḳt ṣu ḥażır itdirmek ġayr-ı ḳābil görülüp ikindi ve aḫşām ve yatsu ve ṣabāḥ namāzlarını bile bayaġı āb-destle edā itdik. Bir daha o ḫayr ṣāḥibiniŋ daʿvetine ḳızıŋ tekrār tasalluṭundan ḳorḳup gidemedik. Lā-ḥavle ve lā-ḳuvvete illā-bi'llāh.

[Mes̱nevī 7]

Beyān-ı Aḥvāl-i İbtilā ve Esbāb-ı İhtidā ki Ṭarīḳ-i Mecāzda ʿAşḳ-ı Ḥaḳīḳīniŋ Muḥāfaẓasına Ṣarf-ı Himmet İdenlerde Ḥużūr-ı Dāʾimīniŋ Ẓuhūruna Dāʾir Bir Nümūne-i Vāżıḥ Virir Neṣāyıḥdır

---

[111] Metinde "عاج" olarak yazılan kelime anlam gereği "aç" olarak yazılmıştır.

--./.-.-/.--

1. Bir sāʿat-i eşref içre nā-gāh
Ser-maṭlaba oldı göŋlüm āgāh
2. Feryād ile ḳıldı ʿarż-ı ḥācāt
Dergāh-ı Ḫudā'ya çoḳ münācāt
3. K'ey Bārī Ḫudā beni be-kām it
Her laḥẓada vāṣıl-ı merām it
4. ʿArż eyleye bir perī-cemāliŋ
Teslīm olayım görüp kemāliŋ
5. Cānān iline delālet itsün
Meylim heme dem izince gitsün
6. Zencīr ola gerdenümde zülfi
Tā eylemeyem yolunda ḫulfi
7. Ebrūları ḳıblegāhım olsun
Ḳurbgehe rāst-rāhım olsun[112] **[41b]**
8. Her ġamze-i mesti mis̱l-i cellād
Ḳanım döke ʿaḳlım ide ber-bād
9. Derdime devā bulam gözünde
Murġ-ı dile dām ola yüzünde
10. Rūyunda gülünce güller açsun
Güftāra gelince incü ṣaçsun
11. Teng ola femi ki rāz kānı
Gülgūn lebi şehd ü mey resānı
12. Gerdān simīn ü şekkeristān
Gögsünde ṭurunc mis̱āli bustān
13. Bel ince ẓarīf ü serv-ḳāmet
Gezdigi zamān ḳopa ḳıyāmet
14. Ṣardıḳça ziyād ola ṣafāsı
Lez̠z̠et vire ẓulm ü hem cefāsı
15. Vaʿde irişince cism zāʾil
Bī-rūḥ ḳala cān o yāra māʾil
16. ʿAzm eyleye gül-ʿiz̠ār-ı aṣla
Şād ola girince bezm-i vaṣla
17. Bu vaṣfda yār-ı mūnisim ḳıl
Māhīyem o rūḥı Yūnusum ḳıl
18. Dir idi göŋül hemīşe cāndan
Göz yummuşıdı iki cihāndan

---

[112] Vezin aksamıştır.

19. Maḳbūl ḳılup Ḫudā duʿāsın
Gösterdi nigārınıŋ liḳāsın
20. Ẓāhir ḳonuşup o nīk-ḫaṣlet
Ruʾyāda müyesser oldı vuṣlat
21. Ṣoḥbet-i rūşende cehd ḳıldıḳ
El ele ṭutuşduḳ ʿahd ḳıldıḳ
22. Yaʿnī ki ṣafā-yı bī-nihāyet
Az günde Ḥaḳ eyledi hidāyet
23. Naḳş eyledi sīneme ḫayāliŋ
Ṣor varsa ḫayālime suʾāliŋ **[42a]**
24. Güftārı ile vedāʿlar itdi
Hem vaʿde virüp ʿaṭālar itdi
25. Pervāz ile uçdı murġ-ı rūḥum
Yaḳdı beni gitdi pür-fütūḥum
26. Cismimde ḳalan hemān āteşdir
Firḳatle yanan bu ḫ˅ār u ḫasdır
27. Gāhī görünüp virir tesellī
Mecnūn-dile ol miṡāl-i Leylī
28. Ammā ki ne çāre yoḳ ḳarārım
ʿĀlemleri ṭutdı āh u zārım
29. Yā Rab saŋa bī-nihāndır aḥvāl
Luṭfen bu gedāya bir naẓar ṣal
30. Dil-dārdan ayru ḳoyma bir ān
Her dem ideyim anıŋla seyrān
31. ʿAşḳ āteşi içre eyle ḳāʾim
Yek-dil olalum yoluŋda dāʾim
32. Sensiŋ ṭalebimde ḳaṣd bi'ẕ-ẕāt
Ancaḳ o vesīle sende neşāt
33. Gördüm anı buldum istiḳāmet
Ansız bulamam reh-i selāmet
34. Sen eylemeseŋ eger tecellī
Ben eyleyemezdim aŋa meyli
35. Rāh-ı ṭalebiŋde mürşidimdir
Firḳat ẓulümünde ḫūrşidimdir
36. Cemʿiyyetimi anıŋla buldum
Virdim cānımı aŋa ḳul oldum
37. Vācibdir edā-yı ḥaḳḳ-ı üstād
Cān virmege olmaya mı muʿtād

Iẓhār-ı ḥamd ile mecāzıŋ ḥaḳīḳate mübeddelen tetimmesi çoḳ şükür ḥuṣūle geldi. Maḳṣūd her ne diledimse oldı mevʿūd. **[42b]**

38. Mirʾatıma virdi Ḥaḳ kemāli
Baḳdıḳça güzelleşir cemāli

39. Rāh ṭalebinde ḫūn-feşānım
Ḳurbān iderim hemīşe cānım

40. Günden güne imdi ẕevḳim artar
ʿAynıma görünmez oldı aġyār

41. Elṭāf-ı Ḫudā'ya maẓharım ben
Bes ḳayd-ı liḳā nedir cā̄n u ten

42. Hep ʿaybdan ol ṣanem berīdir
Ne ins ü ne cin ü ne perīdir

Bālāda ẕikr olunan cilve-i tecellī işāret-i maʿneviyye üzerine ʿulūm u fünūnuŋ intişārına bidāʾ itdigim Ḳāsım-paşa'da Zincīrliḳuyu ḳurbunda ināẖ mekteb-i ibtidāʾiyesinde kenīz-i Ḥażret-i Seyyidü'n-nisā, şirīn, bā-edeb bir nāzik-edā ki ḫayāli rūḥuma ġıdā olan Tülbendciler'iŋ Begīre Ḥanım dimekle maʿrūf bir pāk-ṭıynet ẓāhir oldı ve bu bende-i nā-çīzi tamāmıyla dām-ı belā-yı zülfine giriftār eylemişdir ki ḥamden li'llāhi teʿālā[113] maḥabbetimiz li-vechi'llāh oldıġından mūcib-i ḫaṭar bir şey vuḳūʿa gelüp maḥż-ı luṭf u keremden ʿibāret olan kemālāt-ı dünyeviyye ve uḫreviyyemiziŋ izdiyādına sebebiyeti ātīde ṭāliblere taʿlīm olunan ḫaṭ u imlā ḳuyūdunuŋ altıncı bendinde daḫı bir nebẕe işāret olunmuşdur. **[43a]**

Ṭāliblere Taʿlīm Olunan Ḫaṭ u İmlā Dersleriniŋ Ḳuyūdı

Oḳuyup yazmaḳ fünūnuŋ bihteri olup ẕükūr u ināẖ cümleye taḥṣīli[114] birinci bend-i vācibedendir ve her ferdiŋ ʿaḳl u ẕekātı kendüsiniŋ saʿy u ġayreti miḳdār olur. ʿAle'l-ḫuṣūṣ nev-resīdegān her nevʿ fünūndan ne miḳdār kesb-i mahāret iderler ise ilerüde kendüleri daḫı ol miḳdār ḳadr ü ḥürmet bulurlar. İmdi evvel-emrde muʿallimlere kemāl-i ḥürmet ve taʿlīm olunan fünūnuŋ teferruʿātına diḳḳat ve bir ān belleyüp ele getürülmeyene ṣarf-ı himmet eylemeklik ol fünūnuŋ az vaḳtde taḥṣīline sebeb olur. Taʿrīfden müstaġnīdir ki her ṣınıf maḫlūḳātdan nevʿ-i beşer kāffe-i ḥālāt ile mümtāz iken ṣūretde insān sīretde ḥayvān ṣıfatıyla görülen kimseler pek çoḳdur. Çünki meʾkūlāt u meşrūbāt u melbūsāt u meskūnāt levāzımāt-ı beşeriyyetden iseler de bunlar ḥayvānāta daḫı lāzımdır. İnsānıŋ imtiyāzı ise ʿaḳl u ẕekāvet iledir. Bu ʿaḳl u ẕekāvet

[113] Yüce Allah'a hamd olsun.
[114] Derkenar: Birinci bend.

ṣāḥibini tedrīc ile ṣıfat-ı mülkiyete irişdirir ki levāzımāt-ı meẕkūreye iḥtiyāc ḳalmaz ve daha ilerüde kemāl-i insāniyyet [43b] mertebeleri vardır. Enbiyā᾽-ı ʿiẓām efendilerimize ve kütüb-i münzeleye īmānı olmayan kimseler insāniyyet, yalŋız şeyāṭīniŋ zīnetledigi taḫayyülāt u luʿbiyyātdan ʿibāretdir, ẓanniderler. Ḥāşā ki anlarıŋ bildikleri gibi degildir. Maḫlūḳātı yoḳdan vār iden Bārī teʿālā ve teḳaddes ḥażretleri ancaḳ kendüsini bilsinler ve ḳulluḳ eylesinler içün insānı ve cinni yaratdı ve tecrübe umūrlarında ḳullanılmaġa şeyāṭīn tefrīḳ olundı ve her bir cihetden ḫalāyıḳı melā᾽ikeler ile muḥāfaẓa buyurdı ki baʿde'l-memāt yār u aġyār ḫayrdan ve şerden her ne işlediler ise luṭf u ḳahr-ı Cenāb-ı Kirdgār'a müsteniden ʿamellerine göre mükāfāt u mücāzāt bularaḳ ḫulāṣa-i kelām aṣḥāb-ı yemīn ü aṣḥāb-ı şimāl birbirinden seçilüp yerlü yerinde ber-ḳarār olurlar. Muḳarrebīn daḫı aṣḥāb-ı yemīn miyānında şevket ü şān-ı mālā-nihāye ile maḥfūẓen maḥẓūẓdur. Kāfir ü müşrik nefs ü hevā-yı şeyṭāna uyup Ḥaḳḳ'ı ḳabūl itmeyenlere dirler. Münāfıḳ daḫı ṣūretā erbāb-ı ṣalāḥ sīretā eşḫāṣ-ı müfsideden olanlara dirler ki kerāmet daḫı gösterseler bī-iʿtibārdır. Mü᾽min daḫı ġā᾽ibe īmān ile ʿale'd-devām Cenāb-ı Ḥaḳ'dan ḳorḳan kimselerdir ki bu ḫavf sebebiyle ṣalāhiyyete saʿy iderler. Ṭamaʿ-ı [44a] naʿīm ve ictināb-ı caḥīm ile degil baʿżan ḳabāḥatları vuḳūʿ bulsa daḫı muṣir olmazlar ve der-ʿaḳab nādim olurlar. Ḳahrile luṭfı müsāvī bilüp ancaḳ mütevekkilen rıżā-yı Bārī'yi gözleyen kimseler mertebe-i kemāldedir ki ehl-i temkīn ve aṣḥāb-ı yemīn ve içlerinden vāṣıl olanlarına muḳarrebīn taʿbīr olunur ve bu merātib yalŋız ẕükūra maḫṣūṣ olmayup ināṡda daḫı vaḳıʿdır. Şu ḳadar ki anlarda muḳarrebīnde olmaḳ ve imām ittiḫāẕ idilmek ġayr-ı vāḳıʿdır. Yaʿnī ẓāhirde görülüp işidilmemişdir. Faḳaṭ ʿindu'llāhda olup olmadığı bizlere ġā᾽ibdir.

Mekteb çocuḳlarıŋ taḥṣīl-i ʿilm idecekleri ders-ḫāne olup ṣıbyānı[115] mektebe virmege herkes mecbūrdur. Her ne ḳadar oḳuyup yazmaġa ḳābiliyeti yoḳ ise de biraz müddet zecr ile olsun şerā᾽iṭ-i İslāmiyye'yi ve namāz sūrelerini sevdirerek bildirmelidir. Ṣoŋra medār-ı taʿayyüş içün meşrūʿ olan bir ṣanʿata virilse de ebeveyni mes᾽ūl ḳılmaz. İlerüde o çocuḳ kendüsini miḥen ü meşaḳḳat ile gice gündüz meşġūl görüp emṡālleri oḳuyup yazmaġa saʿyile kemāl-i āsāyiş ü iʿtibār bulduḳlarına dīde-i taḥassür ile baḳar da niçün beni dögüp söverek ʿilm ögrenmege cebr itmemişler, dir. Velākin o zamān [44b] idilen efkār ile nedāmetde çoḳ fā᾽ide yoḳdur. Ancaḳ ḳuṣūrunı bilmiş vesā᾽irlere ʿibret

---

[115] Derkenar: İkinci bend.

olmuş olur. Lāzımdır ki mektebde iken bī-hūde oyun ile vaḳt żāyiʿ itmeyüp muʿallimler ṭarafından gösterilen derslerine diḳḳat ve bir ān evvel belleyüp ele getirilmesine ṣarf-ı himmet eylemelidir.[116]

İmlāyı ḳolaylıḳla ele getirmek faṣīḥ ü belīġ kelāmları ber-mūceb taḳrīr yaʿnī kelāmıŋ ḥarflerini yek dīgerine ağızdan çıḳdığı gibi rabṭ u taḥrīr ile olur. Faḳaṭ eks̱er ʿavāmıŋ ġalaṭ-ı meşhūr olaraḳ belleyüp ḳonuşduḳları sözlerine iʿtibār ġayr-ı cāʾizdir. Mez̲kūr ġalaṭıŋ ṣaḥīḥi her ne ise belīġ kitāblardan ve faṣīḥ kimselerden taḥṣīl ü taʿallüm birle uṣūle muvāfıḳ taḳrīr ü taḥrīr itmek şarṭdır. Ancaḳ ʿavāmdan birine bir şey yazılacaḳ olsa sözüŋ ṭoğrısını yazmış olsaŋ kendüsi ġalaṭ bellemiş olmaġla der-ʿaḳab fehm idemeyeceginden bildigi ve aŋlayacağı vech üzere baʿżan bi'ż-żarūr ġalaṭ sözler istiʿmāl olunur.[117]

Çocuḳlar öteden berü olunan naṣīḥatlerden henūz bir teʾs̱īrāt göremeyüp ancaḳ baʿżıŋız ḳırāʾat u kitābeti ilerületmekdesiŋiz. **[45a]** Faḳaṭ yalŋız anlar ile iş bitmez. Aṣıl merām aḫlāḳ-ı ḥamīde ile muttaṣıf olmaḳdır ve her yerde edebe riʿāyet lāzımdır. Yaʿnī mektebe gelüp giderken soḳaḳlarda eṭrāfa baḳmaḳsızın edībāne yürüyor. Her nerede bulunsaŋız şürekāŋız olsun veyāḫud ġayrılar ile güzel güzel ḳonuşaraḳ bir ṭaḳım fuḥş-ı kelāmları terk itmege heves itmelisiŋiz ki gün-be-gün aḫlāḳ-ı pesendīdeler kendüŋüze meleke ola. Yoḫsa ʿömriŋüz ber-hevā olur. ʿĀḳıbet nedāmet ü ḥasret çekersiŋiz. İşte her ḳanġıŋız ki bu sözleriŋ ḳıymetini bilüp riʿāyet ider ise riʿāyet itmeyenler ile görüşmeye ve görüşse daḫı anları dāʾimā bu edeb yoluna riʿāyet eylemeklerine teşvīḳ ide ki hem kendüsi anlarıŋ aḫlāḳ-ı z̲emīmesinden dāʾire-i muḥāfıẓda olmuş olur ve hem de anlarıŋ güzel aḫlāḳ ile muttaṣıf olmaḳlığına rütbe-i delālet bulur. Göreyim sizi iki cihānda ʿālī-mertebe bulasıŋız. Zīrā büyükleriŋ borcı güzel naṣīḥat ve ḫayr duʿādır. Siziŋ borcuŋuz daḫı olunan pend ü mevʿiẓeyi ḥüsn-i ḳabūl ile z̲emīmeden ḥamīdeye intiḳāl iderek ʿale'd-devām saʿy u ġayretdir. Cümleŋize Cenāb-ı Ḥaḳ tevfīḳ vire. Ve's-selām. *E't-tevfīḳ meʿa's-saʿy*[118] **[45b]**

Dünyāda māl u cemāl sevdāsıyla yaşayan kimseleriŋ niyet-i ḫayr[119] aṣḥābından mā-ʿadāsı hevā-yı nefsile şeyāṭīne muḳārenetlerinden nāşī bi'l-umūm helāk olmaları muḳarrerdir. Zīrā bu māl u cemāl cāhilleriŋ kibr ü fesādlarını artırıp ʿāḳıbet çirkīn ṣıfatla ḥaşr olunmalarına sebebiyet virir. Aza ḳanaāʿatle ḥüsn-i ḫulḳ ārzūsunda bulunanlarıŋ daḫı

---

116 Derkenar: Üçünci bend.
117 Derkenar: Dördinci bend.
118 التوفيق مع السعي: “Başarı gayretledir.”
119 Derkenar: Beşinci bend.

iyülere maḥabbetle Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ıŋ emrine tābiʿ olduḳlarından ṭolayı necāt bulmaları muʿayyendir. Çünki bu ḳanāʿatle ḥüsn-i ḫulḳ ʿākılların tevāżuʿ ile ḫayrlarını çoġaldup mülk-i beḳāda aḥsen ṣūretle niʿam-ı mālā-nihāyeye muvāṣalatlarına bāʿiṡ olur. İyü kimseniŋ ḥelālinden her ne ḳadar çoḳ mālı olsa münāsib maḥalle ve ekṡer ḫayra ṣarf idüp bī-lüzūm u isrāfāne meṣārifden ictināb eyleyeceginden mālınıŋ izdiyādı erbāb-ı ḥasedden ġayrı cümleniŋ mūcib-i memnūniyeti olur. Ḳuvve-i cāẕibe ile ārāste olan ḥüsn-i ṣuret daḫı:

[Beyt 14]

.---/.---/.---/.---

Degil ceẕb itmeyen ʿuşşāḳı maʿşūḳ olmaġa ḳābil
Ne ḥāṣıl ḥüsn-i ṣūretden ki ceẕb-i ehl-i ḥāl itmez

beytiniŋ mā-ṣadaḳınca ḥüsn-i sīrete mālik olmayan güzellerden seçildigi cihetle şehvet naẓarıyla baḳmayan ehl-i ḥużūr içün fāʾidelidir. **[46a]** Zīrā anlardaki Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a olan iştiyāḳıŋ izdiyādını müʾeddīdir. Lākin;

[Beyt 15]

.---/.---/.---/.---

İrādet żāyiʿ itmez ehl-i maʿnā ṣūrete hergiz
Ḥaḳīḳat cevherin vecd-i mecāza pāy-māl itmez

beytiniŋ meʾāl-i istiġnāsıyla maḥfūẓdurlar. Yaʿnī ehl-i ʿirfān hīç bir kimesneniŋ zenginligine ve güzelligine iltifāt itmez. Ancaḳ kelāmına ve aḫlāḳına diḳḳat buyurur. Eger ḫulḳı güzel ve kelāmı fāʾideli olup ġınā vü cemāli daḫı bulunur ise nūrun ʿalā-nūr[120]dur. Faḳaṭ māl ü cemāl ṣāḥibiniŋ eḥibbā vü āşināsı çoḳ olur ve bunlarıŋ ekṡerīsi yār-ı ṣādıḳ degildir. Kemāl ṣāḥibi olan faḳīriŋ daḫı eḥibbāsı az bulunur. Ammā ṣadāḳatlü olur. İmdi kemāldeki cemāle baḳıla ki hādī Mehdī farḳ oluna.

Bir miḳdār daḫı keşf-i esrār-ı maḥabbet idelim. Bu vechile ki Ḳāsımpaşa'da [121] Zincīrliḳuyu ḳurbunda sākin oldıġımız işbu ināṡ mekteb-i ibtidāʾiyesinde dīvārdaki

[Ġazel 3]

.---/ .---/ .---/ .---

Ṣaḳıŋ terk-i edebden kūy-ı maḥbūb-ı Ḫudādır bu
Naẓargāh-ı İlāhī'dir maḳām-ı Muṣṭafā'dır bu[122]
Kemāl-i ḫūbbunuŋ rüsvā-yı ʿaşḳın itmeyen taʿyīb
Gören ḳaṭʿ-ı yed eyler mürşid-i Yūsuf-liḳādır bu

[120] Nûr üstüne nûr.
[121] Derkenar: Altıncı bend.
[122] Nâbî, G.655/1.

Ben aŋa ol baŋa ḥādī vü Mehdī'yiz ile'l-maḳṣūd
İkimiz bir vücūd olduḳ ne ḫoş ẕevḳ ü ṣafādır bu
Elin **[46b]** ṭutdum Ḫulūṣī ʿarż idüp teslīmiyet cāndan
Güzeller ser-firāzı dāʿ ī-i bezm-i beḳādır bu

beyitlerini āşikāre görürsüŋüz. Maʿnāları daḫı mestūr ḳalmaya ki ḥamden li'llāh-i teʿālā[123] biz müʾmin kāmiliz. Ḳalbimiz naẓargāh-ı İlāhiyye oldığı içün ibtidā-yı ḥālde siziŋ ʿadem-i riʿāyetiŋiz görülüp ādāba diḳḳat eylemekligiŋiz iḳtiżā itdiginden muʿallimlik ḥasebiyle birinci beytde maḳāmımız maḳām-ı Muṣṭafā diye vaṣf olundı. İkinci beytde "kemāl-i ḫūb" güzel ṭabīʿatlara işāretdir ki hem kendüm ve hem sevdigim Behīre Ḥanım vaṣf olunur. Eger taʿlīm itdigimiz ṭarīḳ-i istiḳāmetde bi-ḥaḳḳın kesb-i mahāretle bezm-i vaḥdete dāḫil olursaŋız Mışr ḫātūnları Yūsuf ʿaleyhi's-selāmı görüp ḥayretle ellerini ṭoġradıḳları gibi siz daḫı bizi gördükde ḥayrān olur idiŋiz. Üçünci beyt, ben aŋa ʿulūm-ı ẓāhire yaʿnī ḳırāʾat u kitābetle delālet itdigime ol baŋa riʿāyet naẓarıyla baḳdığım içün ādāb-ı ʿubūdiyetle delālet eyledigine īmādır. Faḳaṭ bu ādāb-ı ʿubūdiyet didigim ḥāldir ki ḳāle gelmez. İnşāʾallāhu teʿālā ilerüde naṣībiŋiz var ise ögrenirsiŋiz. Dördünci beytde, elin ṭutdum **[47a]** dimekden ġarażseyrimde vāḳıʿ olan aḥvāl-i ġarībeden ṭolayı el ele ṭutup sāḥil-i selāmete çıḳardığını bildirmekdir ki bu maḥabbet sözleri üzerine siziŋ itdigiŋiz ṭaʿn u taʿarrużdan Fāṭımatü'z-Zehrā vālidemize olunan iştikāya mebnī maʿnāda bizi irşād idüp bi-ʿināyeti'llāhi teʿālā eẕāŋızdan ḫalāṣ oldı. Ḥāṣıl-ı kelām ẓāhirde ayrılmış isek de bāṭında rābıṭa-i maḥabbet iki cesedi bir itmişdir. Yaʿnī göŋülleriŋ ittifāḳı birlikden kināye dimek olur. İmdi bu lāyiḥa buraya ne içün ve ne ṣūretle aṣıldığını bilmezseŋiz edībāne ve diḳḳatle diŋleyesiŋiz. Beyān ideyim. Şöyle ki mektebimizde riʿāyet iden ṭālibleriŋ ḫāṭırlarına uṣūl-ı edeb tedrīc ile naḳş olunsun içün dil-dārım ile aramızda vuḳūʿa gelen cilve-i tecelliyātı ıẓhār itmege mecbūriyet geldiginden maʿānī-i cāmiʿa ile meẕkūr lāyiḥayı yazdım ve oṭurduġum maḳāma muvaḳḳaten aṣdım. Muḳaddemā ḥaḳīrden uṣūl-i kitābet gördügi günlerde ismine müsteniden laṭīfe ṭarīḳiyle bizim içün aʿlāsından yaʿnī ʿāşıḳa meşreb olup zāhire efkārında bulunmaḳ üzere **[47b]** Bir av tedārik olunması sipāriş idilen Ḫ̬āce-zāde Şāhīn Efendi meẕkūr lāyiḥayı muvaḳḳaten aṣdığı yerden alup edā-yı ḫidmet itdigini remz ile Behīre Ḥanımıŋ cilve-dār olduḳları maḳāma aṣāleten taʿlīḳ eylemiş. Ḥālbuki Ḥanım-ı müşārun ileyhā sipāriş-i vāḳıʿadan ṣoŋra mektebimizi bu üftādeleri içün teşrīf buyurmuşlardır. Her ne ḳadar

[123] Yüce Allah'a hamd olsun.

niyetlerde mübāyenet görülse de cilve-i Rabbānī her şeyʾi bir vesīle ile iṣābete bahāne itmekdedir kim ʿaşḳda olan bu taṣarrufāt-ı kāmile ne ṣāḥīne ve ne ġayrılara maʿlūm olmadı. Behīre Ḥanım bile kendüsine bu derecelerde mübtelā oldığımı bilemez. Zīrā bu ḫuṣūṣda güftügū çoḳ olsa daḫı lāyıḳıyla temyīz idilmez tā ki Ḥażret-i Maḥbūb-ı Ḫudā üzerine kemāliyle tevcīh olına ve illā mestūr ḳalur.

[Beyt 16]

..--/ ..--/ ..--/..-

Ne görür ehl-i Ḫudā nūr-ı Ḫudā’dan ġayrı
Ne bulur şemse baḳan ʿayn-ı żiyādan ġayrı

[Beyt 17]

..--/ ..--/ ..--/..-

Ġayra ʿarż eyle cemālüŋ yüri dünyā güzeli
Vālih-i ḥüsn-i ḥaḳīḳat saŋa eyler mi naẓar

beyitleriyle ḥālimiz maʿlūm olur. Ḫudā ʿālim sevdigim ḥasūdlarıŋ gördügi o Behīre degildir. Belki seyrimde birbirinden güzel tecellīler televvündedir ve çoḳ şükr iderim ki ṭarīḳ-i mecāzda olan sāʾir ʿāşıḳlar gibi yalŋız anıŋ giriftārı olup ġayrıdan ḳaṭʿ-ı taʿalluḳ eylemedim ve anıŋla ārzū-yı viṣāl fikrinde degilim. Ancaḳ bu meydān-ı ibtilāda bi’l-ʿumūm maḫlūḳāt-ı İlāhiyyeye bir naẓar-ı iʿtibār ve keşf-i esrār-ı ḥaḳīḳate o bahāne ile iḳtidār bularaḳ serā-perde-i vaḥdetden sevdā ʿilmine ḫaṭ icāzeti ibtidā Ḥanım-ı müşārun ileyhādan aldım, dimek olur. Siz daḫı bilirsiŋiz ki Behīre Ḥanım ḥaḳīḳatde bu benim ḫˇācemdir, diyerek ṭaraf-ı dervişānemden çoḳ kerreler iʿtirāf vāḳıʿ olmuşdur. Zīrā *inna’llāhe cemīlun yuḥibbu’l-cemāl*[124] ḥadīs̱-i şerīfiyle is̱ābet olunur ki güzel sevmemek şān-ı īmāndan degildir. Faḳaṭ ṭabīʿatleri çirkin olan ḥüsn ṣāḥibleri aḫlāḳı güzel olan çirkinlere taḳaddüm itdirilmez ve bu maḥabbetde ġaraż nefsānī ve mūcib-i ḫaṭar bir şey olunmayup ḫāliṣen li-vechi’llāh[125] bir maḥabbetdir. Ḥattā erbāb-ı göŋül sevdiginiŋ her işine ʿibretle baḳar ve lāyıḳsız ḥarekātını görmez. Anıŋçün faḳīr daḫı Behīre Ḥanıma ḥürmet itdigimden bir gün açılmaḳ üzere getürmiş oldıġı ḳalemi açdım. Ve li-ecli’t-tecrübe kendi kāġıdınıŋ üzerine yazdığım vāridātımdan “Bu güzellik seni dil-berlere sulṭān itdi” mıṣrāʿını alup meʿa’l-iftiḫār **[48a]** baḳıŋ ḫˇācem beni medḥ itdi diyerek Yūsuf ʿaleyhi’s-selāmıŋ birāderleri gibi ḥased idecegiŋizi der-ḫāṭır itmeksizin size göstermiş. Siz ise bu yolda imtiyāzını gördükçe çekemedigiŋizden ne

---

[124] إن الله جميل يحب الجمال: “Allah güzeldir, güzelliği sever” (Müslim, İman, 147-149; Yılmaz, 2008: 40).
[125] Sadece Allah rızası için.

derece sitemlere ictisār ile eẕā ve cefā ider idiŋiz ve ol mıṣrāʿı yazdığım güni vuḳūʿ bulan şikāyetiŋize ve kendüsinde li-ecli's-setr[126] ẓāhir olan mecbūriyete bināʾen muḥāfaẓa-i ḥuḳūḳ-ı şerʿ-i şerīf içün Ḥanım-ı müşārun ileyhāya o maḥbūb-ı H̱udā'nuŋ vaṣfıdır, seniŋ vaṣfıŋ mıdır? Biz ʿāşıḳız hemīşe şuġlumuz ʿāşıḳānedir. Sen niye kendi üzerine alınıyorsuŋ diye ʿitāb itmekligime sebeb oldıŋız.Ve'l-ḥāṣıl bu gibi vaẓīfeŋiz h̲āricde olan ḥarekātıŋızdan sizi menʿe ḳādir olamadığım içün bi'ż-żarūr Behīre Ḥanıma sen bārī bu mektebe gelme selāmetini ister iseŋ h̲āneŋde otur, dimiş idim. Mefhūm-ı kelām h̲ayāliŋde bize kāfīdir. Sen nerede olsaŋ bizden ayru degilsiŋ, dimekdir. Eger siz vaẓīfeŋizi gözedüp h̲ˇāceŋiziŋ sevdigini seveydiŋiz dünyā ve āh̲iret ḥaḳḳıŋızda h̲ayırlu olur idi. Ne çāre ki cehlle kendiŋize ġadr idersiŋiz.

[Beyt 18]

.---/ .---/ .---/ .---

Ṣakın inṣāfı terk itme maḳām-ı imtiḥāndır bu
Gelen ṭurmaz gider bir gün iki ḳapulı h̲āndur bu

Bu ḳıṣṣaları ẕikrden ḥiṣṣe almaḳlıġıŋız **[48b]** murād olunmuşdur. Dünyā vü āh̲iret cümle içün kes̱īrü'l-h̲ayr ās̱ār-ı maḥabbet mubāḥas̱elerindendir.

H̲ayālimde Olan Mūnise-i Ṣādıḳam Ḥanım Ḥażretlerine H̲iṭāben Hasb-i Ḥāl

Açılmış h̲āliṣ bir gülsüŋ faḳaṭ ḥavādis̱-i rūzgār yeşil yapraḳlarını[127] h̲azāna virüp zīnetini almış idi. Şükürler olsun ki Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ıŋ kerem ü ʿināyetiyle budağında olan cüzʾī āb-ı ḥayāta ṣoḥbet-i siyādetim şerefi ḳuvvet virerek yeşillik zīneti ile beşāşetiŋ günden güne çoġalmaḳdadır. Yaʿnī pervāneniŋ şemʿe muvāṣalatı ve dāʾimī hem-dem ü muṣāḥib olmaḳlığı kendüsini yaḳup maḥv itdikden ṣoŋra müyesserdir ki pervāne, bülbül ve şemʿ gül kisvetinden bezm-i ṣafāda cilve-nümā olurlar. Ẕāt-ı ʿarīfāneleri dah̲ı āġūş-ı yeşilligimde lehce-güşā dil-i ʿandelībim ise feryād-zen-i s̱enādır. Ḥattā gülüŋ açılup sāʾir şükūfeye sulṭānlığı bülbülüŋ feryādı ile olur. Zīrā anıŋ naḳd-i cānını sevdigine fedā itmekden māʿadā bir kārı yoḳdur. Eger ilerüde ıẓhār itdigimiz siyādetimize bu ḥicābımızı māniʿdir, dirseŋiz sevdigimiz ḥükm altında üzülmesün içün ol salṭanat şerefini uğruna fedā ve çehre-i kāmilesiniŋ temāşāsıyla ṣafā itmekdeyüz ki **[49a]** dil-dārumızıŋ siyādeti bize leẕẕet virdigi kāfīdir. Cümleniŋ sayʿı dah̲ı bir leẕẕet içündür dimek oldı ki

[126] Örtü için.
[127] Derkenar: Yedinci bend.

maḥabbet ʿālеminde eżdād ile ikilik ve büyüklük küçüklük iddiʿāsı olmayup ḳalan hemān bir ẕevḳ ü ṣafādan ʿibāret imiş. Fenā vü beḳā içün tafṣīlāt ṭaleb olunur ise devriyye ṭarīḳine riʿāyetle güli şükūfeye ve bülbüli ṭuyūra sulṭān bilüp sāʾir ecnās-ı muḫtelifeyi daḫı kendi ʿālemlerine ve kemāllerine göre intiḫāb u taʿyīn ideriz. Her ne ḳadar gül ü bülbül ṭūl-ı müddet-i ʿömr sürmezler ve dār-ı beḳāda maẓhar-ı inʿām ile yek dīgerini görmezler ise de bu gibi şeyler dünyāda ẕü'l-ʿuḳūl içün bir nevʿ tems̱īldir ki ʿibret olmaḳ üzere yaradılmaḳdadır ve kāffe-i maḫlūḳāt Ḥaḳ Sübḥānehū ve teʿālā Ḥażretleri'niŋ taḫt-ı ḥükmünde mecbūr olup ẓulmetle nūr-ı tevʾemdir. Faḳīriŋ ẕāt-ı ʿarīfānelerine olan kemāl-i maḥabbetim muḳteżāsı salṭanat-ı siyādet ü ḥükūmeti sen efendime terk itmekde olduġuma taʿaccüb itme. Çünki ḳānūn-ı İlāhiyyeye benim elimde ve seyf-i şerīʿat belimde olduḳça dāḫilen seniŋ fermānıŋa ve ḫāricen dīniŋ erkānına riʿāyet eylerim. Bilirsiŋ ki vaḳt-i ḥāle göre baʿżen emriŋi bā-ḥüccet-i ḳāṭıʿa tebdīl ve görülen fāʾide-i kes̱īre üzerine meʿa'l-memnūniyye rıżāŋı taḥṣīl iderim. Ey cevher-**[49b]**şinās yārān! İşte zevc ile zevce daḫı bu ṭarīḳe riʿāyet iderler ise ʿāfiyetle imrār-ı vaḳt eylerler. Tābiʿ ü metbūʿ daḫı ḳıyās olunabilir. Bālādaki yeşil yapraḳlarıŋ ḫazāna virildigi keyfiyeti daḫı ḳable'l-mülāḳāt żāyiʿ olunan ādāb u diyānet zīnetine işāretdir ve bu gibi ḥasb-i ḥāl ẕāt ile olmaz. Ancaḳ ṣıfāt-ı mütelevvine ki ehl-i ẕevḳ içün müsāʿade buyuruldıġı miḳdār āyīnesinde cilve-i cemāl gösterir. İzdiyād-ı iştiyāḳ ile ṭalebleriŋ kesb-i kemālāt u müşāhedātını mūcib olur.

Āh ne fāʾide ki delīl-i kāmiliŋ izi izine gitmek her ṭālibe müyesser degildir.[128] Zīrā kemā huve ḥaḳḳahu[129] yolunda bulunulsa tīz elden ve āsānlıġla vāṣıl-ı merām olmaḳ bī-iştibāhdır ve meşrūʿ olmayan ʿulūm u fünūnuŋ bi'l-ʿumūm taḥṣīli cāʾiz degildir. Delīlleri daḫı ehl-i ʿiffet ü istiḳāmet nezdinde iʿtibār bulmazlar. Meger ki tebʿa-i iblīs olalar. Fī zamānına delīl-i-kemāl ise *e'n-nādiru ke'l-maʿdūm*[130] ḥükmündedir ve fesād ḥaddi tecāvüz itmişdir. İslāmiyet daḫı ṭutanıŋ elinde ḳalup Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ıŋ emri beyne'l-ḫalāyıḳ şerʿ-i şerīfe taṭbīḳen icrā olunmaz oldı. Ḳānūn-ı İlāhiyye ile ḥükm ü ḥükūmet itmeyen selāṭīn ü ḥükkām dāʾire-i İslāmiyet'de degillerdir ki anlar ẓıllu'llāh fī'l-ʿālem ʿad olunmazlar. Eger muvaḥḥidlerden **[50a]** yeryüzünde İslāmiyetini muḥāfaẓa idebilen hīç bir kimse ḳalmaz ise ki ẓıllu'llāh fī'l-ʿālem anlara dimek şāyāndır ve

128 Derkenar: Sekizinci bend
129 Hak ettiği şekilde.
130 "Az bulunan şey yok gibidir." (Yılmaz, 2008: 711).

bunlardan girü ḳalan cevāmiʿ ü tekyelerde ʿābid ü zāhid her kim olur ise olsun şerrü'n-nās ḥükmünde olur ve ḳıyāmet anlarıŋ üzerine ḳāʾim olacağı mevʿūddur.

[Naẓm 4]

Ebyāt-ı İstiʿāze

--./.--./.--./.--

Yā Rab beni şeh-rāh-ı selāmetden ayırma
Zümre-i ʿabā silk-i saʿādetden ayırma
Deccāl-i şaḳī zühd ile ġāfilleri aldar
Ḳahrile aŋa nār-ı nedāmetden ayırma
Ḳadrin bilemez āl-i ʿabānıŋ bu ḫanāzīr
Mecmūʿını yaḳ dār-ı felāketden ayırma

İşte zamānımızda bulunan ehl-i necāt ḥāl-i delīle bu gibi beyitler oḳuyup istiʿāze ve maḳām-ı muḳaddesede ictimāʿ ile her birerleri ʿalā-ḳadri'l-istiʿdād istifāde iderler.

Ez-miyāne-i Naẓm u Nes̱r Şīve-i Maḳāl Ber-Taʿrīf-i Ḥāl ki Īmā-yı Be-sūy-ı Ḳalb-i Ehl-i Kemāl [50b] Ḫoş Nām-Dār-ı Bī-Mis̱āl Şod

Ey mıṣr-ı melāḥatiŋ Yūsuf-ı zībāsı olan dil! Ṣāfī-i aḥsen-ḫiṣāl Zelīḫa-yı melāmet-zede-i kāmıŋ ki her bār seniŋle eyler ümīd-i viṣāl. Pāye-i evvel-i salṭanat olan zindān-ı iḫtifādan ıẓhār-ı kemāliŋ ile ḫurūc eyle kim fermānıŋa inḳıyād ideler. Bi't-tamām ḫalḳ tā ṭuta ʿālemi ḥükm-i pertev-i cemāl. V'ey şems-i ḥaḳīḳat-i bī-nevāl!

KAYNAKÇA

Aça, Mehmet vd. (2011). *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*, İstanbul: Kesit Yayınları.

Ahmed b. Hanbel (H.1436/M.2015). *Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, nşr. Şuayb el-Arnaût vd.., I-LII, Beyrut: er-Risâletü'l-Âlemiyye Yayınevi.

Ahmed b. Hanbel (H.1313). *Müsned,* [c. 1-6], Kahire.

Akar, M. (1994). *Su Kasidesi Şerhi*. Ankara: TDV Yayınları.

Akün, Ömer Faruk (1994). "Divan Edebiyatı" *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, 9: 389-427, İstanbul: TDV.

Akkuş, Metin (2006). *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası, Edebi Türler ve Tarzlar*, Erzurum: Fenomen Yayınları.

Akyüz, Kenan, S. Beken, S. Yüksel, M. Cunbur (1958). *Fuzûlî Türkçe Dîvân*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları

Algar, Hamid (2006). "Nakşibendiyye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 32: 332-342, Ankara: TDV.

Altunbaş, Kurtuluş (2013). "Mir Seyyid Hamza Nigârî'yi Anlatan Yazarı Bilinmeyen Bir Risale", *I. Uluslararası Hamza Nigari Sempozyumu, 31 Mayıs -1 Haziran 2012 Amasya (Bildirileri Kitabı)*, Bakü: Kafkas Üniversitesi, Kafkas Araştırmaları Enstitüsü Yayınları. No: 5.

Andı, M. Fatih (1997). *Servet-i Fünun'a Kadar Yeni Türk Şiirinde Şekil Değişmeleri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Babacan, İsrafil (2017). "Umberto Eco'nun yorum ve aşırı yorum anlayışına göre bazı klasik şiir şerhlerinin değerlendirilmesi." *Route Educational and Social Science Journal* 4, s. 6 (Ekim): 195-201.

Babacan, İsrafil (2019). "Sergüzeştnâmeden Hatırata Geçiş Eseri: Mihnet-Keşân". *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi,* 3: 1-13.

Banarlı, Nihat Sami (2001). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Millî Eğitim Basım Evi.

Bilgin, Azmi (2017). *Nigârî Dîvânı*. Ankara: KTB Yayınları.

Bilkan, Ali Fuat, (2011), *Nâbî Dîvânı* I-II. Ankara: Akçağ Yayınları.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, (1991). *Sahîhü'l-Buhârî*, [1-8], İstanbul: Çağrı Yayınları.

Bursalı Mehmed Tâhir (1333). *Osmanlı Müellifleri*. C.2, İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Canım, Rıdvan (2010). *Divan Edebiyatında Türler*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Dilçin, Cem (1983). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK.

Ebû Dâvûd (M. 1999-H. 1420). *Sünen*, Thk. Seyyid Muhammed Seyyid, Kahire: Dârü'l-Hadîs.

Hakverdioğlu, Metin. "Hümâ-yı Arş Adlı Mîr Hamza Nigârî Menâkıpnâmesi'ndeki Şiirler", *IV. Uluslararası Hamza Nigârî Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 100. Yılında Türkiye Azerbaycan İlişkileri Sempozyumu Bildirileri 25-27 Ekim 2018 Amasya*, s. 100-134.

Gökalp, Halûk (2006). *Eski Türk Edebiyatında Manzum Sergüzeştnâmeler*. Doktora Tezi. ÇÜSBE. Adana.

Güleç, İsmail (2000). *Türk Edebiyatında Mesnevî Tercüme ve Şerhleri*, İstanbul: Pan Yayıncılık.

Güzel, Abdurrahman (2014). *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Hakîm e'n-Nişâburî (thz.) *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, Halep.

Hererî, Muhammed el-Emin b. Abdullah (2009). *el-Kevkebu'l-Vehhac Şerhu Sahihi Müslim*, I-XXVI, Mekke: Daru'l-Minhac Yayınevi.

Hıllî el-Hasan bin Yusuf bin el-Mutahhar (thz.). *Minhâcü'l-Kerîme fî-Marifeti'l-İmâme*, thk. Abdülkerim Mubarek, Meşhed: Müessesetu Aşura.

Hulûsî, *Hediyye-i Müjde-resân Necât-ı Ebediyye-Dîvân,* Fatih Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Manzum No: 132/2

İbni Kesîr (h.1408). *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Kahire-Beyrut: Dârü'r-reyyân Yayınevi.

İbni Mâce (M.2005-H.1426) *Sünen*, C. 1-5, Thk. Muhammed Fuad Abdü'l-Bâkî, Kahire: Dârü'l-Hadîs.

İpekten, Haluk (2010). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazmalar Kataloğu, C. IV, Fasikül III, MEB, İstanbul, 1967.

Kıyçak, Özgür; Ramazan, Arı (2020). *Hüseyin Hulûsî Dîvânı*. Erzurum: Fenomen.

İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Dîvânlar Kataloğu. (1967). CIV. 973. İstanbul.

En-Nevevî, Muhyiddîn (m.2009-h.430). *el-Minhâc Şerhu Sahîhî*, Müslim İbnü'l-Hcâc, Nşr: Halil Me'mûn Şîhâ, Beyrut.

Müslim, ibnü'l-Haccâc (1981). *Sahîhu Müslim*, İstanbul.

Odabaşı, Mihrican (2009). *Tuhfe-i Nâilî Metin Muhtevâ 1. Cilt (s. 234-467),* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları ABD, Sivas.

Olcay, Osman Fevzi (2002). *Amasya Ünlüleri* (Haz. Turan Börekçi). Ankara: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları.

Özgül, M. Kayahan. (2018). *Dîvân Yolu'ndan Pera'ya Selâmetle*: *Modern Türk şiirine Doğru*. Ankara: YKY Yayınları.

Saraç, M.A. Yekta (2004). *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye,* İstanbul: Gökkubbe Yayınları.

__________________ (2019). *Klâsik Edebiyat Bilgisi-Belâgat*. 16. bsk. İstanbul: Gökkubbe Yayınları.

Teberânî, Ebü'l-Kāsım Süleyman b. Ahmed (H.1415/M.1994). *el-Mu'cemu'l-Kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecid es-Selefî. Riyad: Mektebetü İbni Teymiyye.

Teberânî (Thz.). *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, Thk. Hamdî Abdü'l-mecîd es-Selefî, C.1-15, Kahire: Mektebetü İbni Teymiyye.

Teberânî (1995). *el-Mucemü'l-Evsat*, [1-10], Kahire: Dârül Harameyn.

Temizsu, Mustafa (2014). *Mahmut Yesârî Hayatı, Sanatı, Eserleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, SBE, TDE Anabilim Dalı, Muğla.

Tirmizî (M.2004-H.1425). *Sünen,* C. 1-5. Thk. Mahmud Şâkir, Beyrut: Daru İhyai't-Turas el-Arabî.

Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi (2004). "Hulûsî". C.V. s.68. Ankara: AKM Yayınları.

Tirmizî (H.1417). *Sünenü't-Tirmizî*, nşr. Hasan Âl-i Selmân, 1. Baskı. Riyad: Mektebetü'l-Maârif Yayınevi.

Tosun, Necdet (2006). *"Nakşibendiyye: Âdâb ve Erkân" TDV İslâm Ansiklopedisi,* 32: 342-343. İstanbul: TDV.

Tosun, Necdet (2007). "Râbıta", *TDV İslâm Ansiklopedisi.* 34: 378-379, İstanbul: TDV.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1981). "Hulûsî", C. 4, Ankara: Dergâh Yayınları., s. 259.

__________________ (1993). "Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi,*

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türkoloji Dergisi, c.XI, S.1, Ankara.

Yılmaz, Mehmet (2008). *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, c. I, İstanbul.

İnternet Kaynakları:

Arslan, Mehmet (2014). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. "Hûlûsî/Menfî/Yesârî/Hüseyin Hulûsî Efendi.*

http://www.*turkedebiyatiisimlersozlugu*.com/index.php?sayfa=detay&detay=4654 (Erişim Tarihi: 01.08. 2020).

https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf (Erişim Tarihi: 01.09. 2020).

https://dorar.net/ (Erişim Tarihi: 15.08. 2020).